

Raziskovanje etničnosti,
razumevanje *raznolikosti*

100 let znanstvenoraziskovalnega dela
Inštituta za narodnostna vprašanja

Raziskujemo, razumemo in *povezujemo*. Verjamemo, da je *raznolikost* temelj bogate in vključujoče družbe, medsebojno razumevanje pa ključ do mirne in *trajnostne prihodnosti*. Naš prispevek k znanosti, politiki in družbi oblikuje prostor, kjer vsaka skupnost najde *svoj glas* in vsaka kultura *svojo vrednost*.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

LET / YEARS

Raziskovanje etničnosti, razumevanje raznolikosti

100 let znanstvenoraziskovalnega dela Inštituta za narodnostna vprašanja

Uredili: Romana Bešter, Mojca Medvešek, Janez Pirc, Smilja Štravs

Lektoriranje: Nina Barlič

Tehnično urejanje in prelom: Fia Rus Kuzmanoski, Darja Brečko Požnenel, DBP Studio

Oblikovanje naslovnice: Fia Rus Kuzmanoski, Darja Brečko Požnenel, DBP Studio

Založil: Inštitut za narodnostna vprašanja

Za založbo: Sonja Novak Lukanović

Tisk: Caballus. Velika Loka, Grosuplje

Naklada: 500 izvodov

To delo je na voljo pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna.

DOI: 10.69070/2025_6

© INV, 2025

Vse informacije o naših publikacijah so dostopne tudi na: www.inv.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

001.891(497.4Ljubljana):323.1

323.1:005.71(497.4Ljubljana)(091)

INŠTITUT za narodnostna vprašanja (Ljubljana)

Raziskovanje etničnosti, razumevanje raznolikosti : 100 let znanstvenoraziskovalnega dela Inštituta za narodnostna vprašanja / [uredili Romana Bešter ... et al.]. - Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja, 2025

ISBN 978-961-6159-89-0

COBISS.SI-ID 248363011

3

1

Nagovor
direktorice

4–25

2

Zgodovinski
razvoj Inštituta
za narodnostna
vprašanja

26–45

3

Inštitut za
narodnostna
vprašanja danes

3.1

Organizacijska
struktura Inštituta
za narodnostna
vprašanja

3.2

Kadrovska
struktura

3.3

Publicistična
dejavnost

46–73

4

Raziskovanje
v zadnjem
desetletju

74–75

5

Kdo smo?
Seznam
zaposlenih 2025

78–81

6

Zaposleni na
Inštitutu za
narodnostna
vprašanja v obdobju
od leta 1959 naprej

Inštitut za *narodnostna* vprašanja

Najstarejši znanstvenoraziskovalni
inštitut v Republiki Sloveniji

Med prvimi raziskovalnimi inštituti
v Evropi in svetu, ki se posvečajo
narodnostnim vprašanjem in
manjšinskim skupnostim

Stičišče interdisciplinarnega
proučevanja manjšin

Spodbuja razumevanje in dialog
o narodnostnih vprašanjih

Nagovor direktorice

1

Inštitut za narodnostna vprašanja (INV) v Ljubljani letos obeležuje stoletje delovanja kot eden najstarejših znanstvenoraziskovalnih inštitutov za manjšinska in narodnostna vprašanja na svetu. Njegovo delovanje potrjuje, da je etnična dimenzija družbe ključna za razumevanje demokratičnih procesov v vsakem času in prostoru. Vse od ustanovitve naprej je INV s svojim znanstvenoraziskovalnim in družbeno angažiranim delom pomagal oblikovati razumevanje narodnostnih vprašanj v Sloveniji in širše ter vplival na razvoj politik, ki spodbujajo strpnost, sožitje in vključevanje.

Raziskave inštituta pokrivajo širok spekter – od manjšinskih pravic in identitet do medetničnih odnosov in upravljanja družbene raznolikosti. S poudarkom na empiričnih podatkih in sodobnih teoretskih pristopih INV ustvarja znanje, ki presega akademske okvire in odgovarja na konkretne družbene izzive. Posebno pozornost namenja aktualnim vprašanjem vključevanja različnih manjšinskih skupnosti ter upravljanja etnične in kulturne raznolikosti.

Čeprav se zdi, da imajo narodnostna vprašanja v sodobnem času manjšo težo kot v preteklosti, ostaja ozaveščanje o pomenu medetničnih odnosov in spoštovanja različnosti enako nujno kot pred sto leti. Svet postaja vse bolj mobilni, v družbi se pojavljajo nove identitete, ki imajo pravico do priznanja in zaščite. Varstvo manjšin je zato vedno znova tudi razprava o temeljnih vrednotah demokracije.

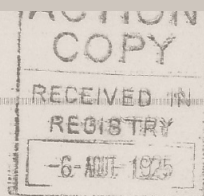
Stoletna pot INV-ja ni bila vedno lahka. Družbenopolitične spremembe so pogosto ogrožale njegov obstoj, a zavedanje, da zgodovina ni le zapis preteklosti, temveč tudi svetilka resnice (*historia est lux veritatis*) in učitelj prihodnosti (*historia est magistra vitae*), je ohranjalo vizijo in zagon. Danes, v času poglobljajoče se politične negotovosti in sprememb etičnih standardov v mednarodnih odnosih, je toliko bolj pomembno, da razumemo, kakšne vrednote tvorijo temelje družbene ureditve in kako ranljiv je družbeni mir, ko medetnični odnosi postanejo destabilizirani.

Ohranjanje znanstvene samostojnosti, raziskovalne integritete in družbene angažiranosti ostajajo temeljne vrednote INV-ja. Energija raziskovalcev, njihova predanost in empatija do narodnostnih vprašanj so omogočili, da je inštitut preživel, rasel in postal prepoznaven v domačem in mednarodnem prostoru. Rezultati njihovega dela niso le znanstveni dosežki, so tudi dragoceno ogledalo stanja družbe in smerokaz za prihodnost.

Stoletje za nami je pomemben mejnik, a hkrati tudi opomnik, da smo, kljub dolgi poti, še vedno na začetku.

dr. Sonja Novak Lukanović, direktorica

45530

„Manjšinski institut“ v Ljubljani.

„**Manjšinski institut**“ je skupna, samostojna in stalna ustanova naših narodno-obrambnih društev: Družba sv. Cirila in Metoda, Gosposvetki Zvon, Jadranska Straža, Jugoslovenska Matica in Slovenska Straža.

Namen in naloga „**Manjšinskega instituta**“ je sistematično, na znanstvenem proučevanju temelječe narodno-obrambno delo, obsegajoče naše manjšine slovenskega in srbohrvatskega jezika v Italiji, Avstriji in na zapadnem Madžarskem, tujerodne naselbine na ozemlju severo-zapadne Jugoslavije ter slovenske naselbine po vsem ostalem svetu.

Delo „**Manjšinskega instituta**“ obstoji v vzdrževanju in izpopolnjevanju arhiva, knjižnice in kartografske zbirke, v nazornem predočanju resničnega stanja naših manjšin potom statističnih tabel, diagramov in kart ter v uporabi zbranega gradiva v znanstvene, informativne in propagandne svrhe.

Arhiv „**Manjšinskega instituta**“ hrani vse dosegljive dokumente (odloke upravnih, sodnih, šolskih in drugih oblasti, slike, fotografije, letake in podobno) o zatiranju in odporu naših rojakov po tujih oblastih in organizacijah; knjižnica in kartografska zbirka obsegata in se stalno izpopolnjujeta z vsemi publikacijami, ki se nanašajo na boj za naš narodni obstanek, na življenje naših rojakov za mejami in na tuji živelj na naši zemlji.

„**Manjšinski institut**“ vodi natančen narodni kataster naših manjšin s politično občino kot najmanjšo popisno edinico. V katastru se podrobno zaznamujejo: razmerje prebivalstva po uradnem in našem štetju, narodna zavednost, vpliv šole in cerkve, občinska uprava, uradi in nastopanje uradništva, politične persekucije, naše in naših nasprotnikov kulturne in gospodarske institucije, delovanje tujih raznarodovalnih in naših obrambnih društev, volitve in volilna geometrija, socialni položaj naših rojakov itd.

„**Manjšinski institut**“ obdela dobljene podatke tabelarično in kartografično, tako da more vsak čas podati jasno sliko položaja na naši narodni fronti in nastopiti ob ugodnem trenutku pred „Zvezo narodov“ z nepobitnimi dokazi o krivicah, ki nam jih delajo naši nasprotniki Italijani, Nemci in Madžari.

„**Manjšinski institut**“ vzdružuje najokrepite stike z ostalimi narodno-obrambnimi institucijami Jugoslavije, kakor tudi s češkoslovaškimi, lužiško-srbskimi in poljskimi. Enako tudi s takimi institucijami nam naklonjenega inozemstva, ki bi mogle naši stvari koristiti in jo moralno podpreti.

„**Manjšinski institut**“ stoji pod kontrolo „nadzorstvenega sveta“, v katerem so zastopniki zgoraj navedenih narodno-obrambnih društev, in „strokovnega sveta“, ki ga tvorijo odlični poznavalci mednarodnega manjšinskega problema in naših manjšin.

„**Manjšinski institut**“ daje svojo knjižnico in zbrano gradivo na razpolago vsakomur, kdor bi ga želel v znanstvene ali propagandne svrhe obdelati.

Urednik
Miroslav
Sternin

(Slika 1) Programski letak Manjšinskega instituta, shranjen v arhivu Društva narodov v Ženevi.

Zgodovinski razvoj Inštituta za *narodnostna* vprašanja¹

Manjšinski inštitut

Leta 1925 je bil v Ljubljani ustanovljen Manjšinski inštitut, ki je bil predhodnik Inštituta za narodnostna vprašanja.

Pri njegovem oblikovanju je sodelovalo pet t. i. narodno-obrambnih organizacij tedanje slovenske civilne družbe: Ciril-Methodova družba, Jugoslovanska matica, Jadranska straža, Slovenska straža in Gosposvetski zvon. Bil je ena prvih raziskovalnih ustanov na svetu, osredotočenih na manjšinske študije.

Zasnovan je bil za izvajanje znanstveno utemeljenega in interdisciplinarnega narodnoobrambnega dela v obdobju med svetovnim vojnama.

Raziskoval je predvsem položaj slovenskih manjšin v sosednjih državah, položaj slovenskih izseljencev po svetu ter položaj etničnih manjšin v Sloveniji. Ena od osrednjih nalog Manjšinskega inštituta je bila tudi sodelovanje pri vzpostavljanju mednarodne zaščite manjšin. Za delovanje Manjšinskega inštituta so bili odločilni obsežen arhiv, knjižnica in zbirka zemljevidov, ki so omogočili obdelavo statističnih podatkov o strukturi manjšin v informativne in propagandne namene. Inštitut je svoje podatke imel na razpolago tudi za Društvo narodov. (Slika 1)

Manjšinski inštitut in Kongres evropskih narodnosti

Od samega začetka svojega obstoja je podpiral dejavnosti Kongresa evropskih narodnosti, še posebej delo Josipa Wilfana, slovenskega poslanca v italijanskem parlamentu. Wilfan je predsedoval Kongresu evropskih narodnosti in vodil njegov stalni odbor vse do jeseni leta 1938. Med vidnejšimi sodelavci Manjšinskega inštituta so bili Vinko Zorman, Janko Mačkovšek, Lavo Čermelj, Fran Zwitter in Janko Pretnar. Vzdrževal je stike s podobnimi inštituti v drugih državah ter pripravljaj strokovne elaborate za tedanje jugoslovanske oblasti. K sodelovanju je privabil širok spekter prostovoljcev, vendar nikoli ni prerasel v veliko znanstveno ustanovo. (Slika 2)

Čeprav je delovanje Manjšinskega inštituta med vojno prekinjeno, njegovi sodelavci ne mirujejo, ampak pripravljajo strokovne argumente za povojno mirovno ureditev.

Ob italijanski okupaciji Ljubljane aprila 1941 je Manjšinski inštitut prenehal s svojim delovanjem. V letih 1941–1943 je bila prekinjena institucionalno podprta tradicija proučevanja narodnostnih tematik. Kljub temu so sodelavci inštituta tudi v vojnem obdobju pripravili elaborate, ki so služili kot strokovna argumentacija za povojno mirovno ureditev. (Slike 3, 4, 5)

¹ Poglavje je pripravljeno na podlagi virov:

Kristen, S., 2015. Od Manjšinskega inštituta do Inštituta za narodnostna vprašanja (1925-2015): ob devetdesetletnici začetkov institucionaliziranega proučevanja etnične problematike na Slovenskem. V Medvešek, M. (ur.), Pirc, J. (ur.). 90 let Inštituta za narodnostna vprašanja: 1925–2015. INV, Ljubljana, 53–131.

Kristen, S. Zgodovina Inštituta za narodnostna vprašanja: stalna razstava na Inštitutu za narodnostna vprašanja, Ljubljana, na ogled od aprila 2018.

Stergar, J., 1995. Researching cultural diversity at the Central-European ethnic touching-point. Seven decades of the Institute for ethnic studies, Ljubljana – Slovenia: razstava v palači Evrope, Strasbourg, 8.–17. 11. 1995.

Stergar, J., 1995. Sedem desetletij ljubljanskega Inštituta za narodnostna vprašanja. INV, Ljubljana.

(Slika 2) Predsedstvo Kongresa evropskih narodnosti. Josip Wilfan v sredini.

(Slika 3) Vinko Zorman (1891–1979), pobudnik, mecen in vodja Manjšinskega instituta v Ljubljani skozi celotno obdobje njegovega delovanja med letoma 1925 in 1941.

(Slika 4) Janko Mačkovšek (1888–1945), soustanovitelj Manjšinskega instituta.

(Slika 5) Lavo Čermelj (1889–1980). Eden vidnejših sodelavcev Manjšinskega instituta v tridesetih letih, med osvobodilnim bojem član Znanstvenega instituta, po vojni pa sodelavec in večletni direktor Inštituta za narodnostna vprašanja vse do upokojitve leta 1959.

(Slika 6) Sodelavci Znanstvenega inštituta med delom na sedežu inštituta.

(Slika 7) Člani in sodelavci Znanstvenega inštituta z direktorjem Franom Zwittrom in tajnikom Dragotinom Cvetkom (na sliki so mdr. še Lojze Ude, Janko Jarc, Franc Škerl, Luka Sienčnik in Jože Udovič).

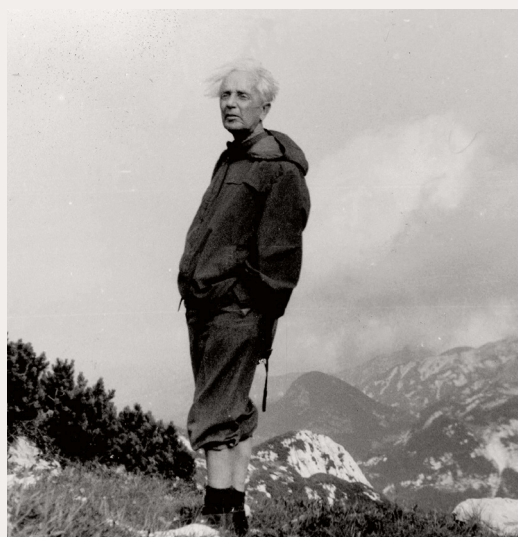
(Slika 8) Lojze Ude (1896–1982), vršilec dolžnosti direktorja Znanstvenega inštituta (1945–48) in letni izmenjujoči se direktor INV pri Univerzi v Ljubljani v obdobju 1948–1956.

(Slika 9) Fran Zwitter (1905–1988), predvojni sodelavec Manjšinskega inštituta in direktor Znanstvenega inštituta v obdobju 1944–1945.

(Slika 10 - levo) Julij Felaher (1895–1969), predvojni sodelavec Manjšinskega inštituta ter sodelavec povojnega Oddelka za severne meje in kasneje INV pri Univerzi v Ljubljani.

(Slika 11 - desno) Albert Rejec (1899–1976), sodelavec INV pri Univerzi v Ljubljani.

Znanstveni inštitut

Znanstveni inštitut deluje v okviru evropskega protifašističnega odpora.

Znanstveni inštitut je bil ustanovljen januarja 1944 v sklopu Baze 20 v Kočevskem rogu na podlagi odloka Izvršnega odbora Osvobodilne fronte. Kot edina tovrstna institucija v okviru evropskega protifašističnega odpora je med drugim nadaljeval tudi delo predvojnega Manjšinskega inštituta. Ambicioznost Znanstvenega inštituta potrjuje njegova organizacijska delitev na zgodovinsko-geografski, pravni, medicinski, tehnično-gospodarski in prosvetni referat. Že v prvem letu njegovega obstoja so sodelavci inštituta pripravili številne elaborate o etničnih manjšinah, ki so v veliki meri ohranjeni. Po osvoboditvi in selitvi v Ljubljano leta 1945 so z delom v novi organizaciji nadaljevali tudi nekateri drugi sodelavci predvojnega Manjšinskega inštituta. (Sliki 6, 7)

Zbiranje gradiva iz zgodovine partizanskega gibanja ter utemeljitev jugoslovanskih ozemeljskih zahtev na mirovni konferenci v Parizu sta osrednji nalogi novega inštituta.

Za ta namen je znotraj Znanstvenega inštituta od leta 1945 do 1948 samostojno deloval Oddelek za mejna vprašanja, ki ga je po dogovoru z Borisom Kidričem vodil vršilec dolžnosti direktorja inštituta Lojze Ude. Oddelek je s svojimi strokovnimi študijami, različnimi publikacijami in zbranim gradivom odigral ključno vlogo pri pripravi jugoslovanske diplomatske argumentacije za novo severno in zahodno državno mejo. Med pomembnejšimi sodelavci Znanstvenega inštituta so bili še: Fran Zwitter (direktor), Boris Ziherl, Lavo Čermelj, Dragotin Cvetko, Julij Felaher, Bogo Grafenauer, Anton Melik in Albert Rejec. (Slike 8, 9, 10, 11)

Inštitut za narodnostna vprašanja pri Univerzi v Ljubljani

Iz Oddelka za mejna vprašanja Znanstvenega inštituta se je leta 1948 oblikoval Inštitut za narodnostna vprašanja pri Univerzi v Ljubljani.

Nadaljeval je tradicijo proučevanja narodnega vprašanja na Slovenskem, kot ga je leta 1925 začel Manjšinski inštitut. Razdeljen je bil v **dva oddelka** oziroma raziskovalni skupini, in sicer na **severno** (»koroško«) in **zahodno** (»primorsko«).

Ustanovitveni akt, objavljen v Uradnem listu Ljudske republike Slovenije 10. februarja 1948, je določal, da je Inštitut za narodnostna vprašanja **samostojna državna ustanova**, ki se vzdržuje iz posebne proračunske postavke Univerze v Ljubljani, njegova naloga pa

je, »da podrobno proučuje politični, gospodarski, socialni in kulturni položaj in razvoj ob mejah in onstran meja živečih Slovencev ter objavlja izsledke tega proučevanja – zlasti med učečo se mladino – s tiskom in predavanji.«

V letu 1950 je Inštitut za narodnostna vprašanja dobil knjižnico in arhiv. Nasledil je knjižnico Manjšinskega instituta ter del knjižnega fonda in arhiva Znanstvenega instituta.

Inštitut za narodnostna vprašanja kot samostojen inštitut

Leta 1956 Inštitut za narodnostna vprašanja postane samostojna organizacija.

Vse do sredine petdesetih let je deloval kot univerzitetni inštitut, leta 1956 pa je postal samostojna organizacija. Odvzem univerzitetnega statusa je bil posledica partijske odločitve, da inštitut podredi republiškem izvršnemu svetu. Ta sprememba je privedla do korenitih sprememb v kadrovske sestavi raziskovalcev in vsebini programa dela.

Nova uredba razširi raziskovalno področje inštituta.

Nova uredba je razširila raziskovalno področje inštituta, ki je po novem proučeval »aktualna vprašanja manjšinskega varstva nasploh, zlasti pa vprašanja varstva narodnih manjšin v državah, kjer živi slovenska narodna manjšina, ter vprašanja narodnih manjšin v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji«.

Prvi ravnatelj samostojnega Inštituta za narodnostna vprašanja (INV) je postal Drago Druškovič, ki je vodil inštitut od leta 1959 do leta 1974. V tem času so inštitut sooblikovali Janko Pleterski, Janko Jeri, Branko Marušič, Tone Zorn, Ernest Petrič, Albina Lük, Janez Stergar, Dušan Nečak, Karel Šiškovič. Pod vodstvom Druškoviča je INV pomembno prispeval k uveljavljanju dvojezičnega šolstva na narodnostno mešanem območju Pomurja ter k prizadevanjem proti ukinitvi obveznega dvojezičnega pouka na južnem Koroškem. V obeh primerih je inštitut aktivno podpiral varstvo manjšinskih pravic in spodbujal enakopravne pogoje za izobraževanje in vključevanje pripadnikov manjšin. (Sliki 12, 13)

Sabina Zorčič, raziskovalka

Različni vidiki jezikoslovnega (in tudi etničnega) raziskovanja ne zasledujejo le znanega delfskega izreka »Spoznaj samega sebe«, ampak osvetljujejo delovanje celotne družbe. Manjšinski jeziki in njihove govorne skupnosti prinašajo v širšo družbo jezikovno in kulturno heterogenost, ki bogati javnost na vseh ravneh; tako v novih znanstvenih spoznanjih kot tudi pri vključevanju manjšinskih etničnih skupnosti v sam proces raziskovanja, s čimer udejanjamo načela občanske znanosti. Za kar se morajo tehnične in naravoslovne panoge truditi, mi izvajamo s svojim raziskovanjem čisto vsak dan. Največje veselje, tudi znanstveni in družbeni dosežek, pa bi bil videti otroke, ki samozavestno in suvereno uporabljajo vse različne jezike, ki so prisotni v okolju.

Leta 1960 inštitut začne izdajati znanstveno revijo *Razprave in gradivo*.

Leta 1960 je inštitut začel izdajati znanstveno revijo *Razprave in gradivo*, specializirano za narodnostno problematiko. Revija se je v prvih desetletjih osredotočala na analizo sodobnih družbenih vprašanj, povezanih z manjšinskimi pravicami v Jugoslaviji in sosednjih državah. Obravnavala je mednarodne pravne okvire ter spodbujala izmenjavo znanstvenih spoznanj. Cilj revije je bil povezati teorijo z družbeno resničnostjo in prispevati k boljšemu razumevanju izzivov, s katerimi se soočajo narodne manjšine v srednji Evropi. (Slika 14)

Leta 1965 se je dvema že obstoječima oddelkoma oziroma skupinama, severni in zahodni, pridružila še tretja znanstveno raziskovalna **skupina za proučevanje splošnih narodnostnih vprašanj**. Usmerila se je v teorijo in prakso manjšinske zaščite v svetu in v Sloveniji, spremljala delo mednarodnih etničnih organizacij ter raziskovala problematiko narodnosti v Socialistični republiki Sloveniji in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

INV se uveljavi kot organizator znanstvenih srečanj na mednarodni ravni.

Leta 1965 je INV v Ljubljani organiziral prvi Seminar OZN o človekovih pravicah v večnacionalnih skupnostih. Slabo desetletje kasneje, leta 1974, pa je inštitut odločilno prispeval k izvedbi seminarja OZN v Ohridu. Le nekaj mesecev po sprejemu nove ustave istega leta, s katero sta italijanska in madžarska narodna skupnost pridobili status konstitutivne populacije v Socialistični republiki Sloveniji, je bilo **v Trstu** organizirano **največje mednarodno srečanje manjšinskih strokovnjakov po drugi svetovni vojni**. Na njem je bilo tudi po zaslugi prizadevanj slovenskih organizatorjev sprejeto načelno stališče, naj bo ta široki mednarodni posvet »konferenca o manjšinah in z udeležbo manjšin«. Dogodka sta predstavljala začetek dolge inštitutske tradicije organiziranja pomembnih mednarodnih znanstvenih srečanj. INV ima velike zasluge tudi pri osnovanju **Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu (SLORI)** leta 1974, ki ga je do leta 1986 vodil novinar, publicist in nekdanji sodelavec INV Karel Šiškovič - Mitko. Nezanemarljivo vlogo pa je INV odigral tudi pri ustanavljanju **Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu** leto pozneje (1975).

Ravnatelj Draga Druškoviča je leta 1974 nasledil Janko Jeri, ki je inštitut vodil do leta 1979.

Leta **1977** so bili kot ustanovitelji inštituta imenovani Socialistična republika Slovenija, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ekonomska fakulteta v Ljubljani, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Pravna fakulteta v Ljubljani in Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Inštitut sta upravljala Zbor delovne skupnosti in Svet inštituta.

V dopolnjenem statutu leta **1978** je bil INV opredeljen kot samostojen znanstveno-raziskovalni zavod. Dokumentacijski oddelek inštituta je tega leta postal **osrednji specializirani INDOK center** za zbiranje in dokumentiranje podatkov o celotni etnični in manjšinski problematiki v Sloveniji in zamejstvu.

Vodenje inštituta je leta **1979** prevzel Silvo Devetak.

V osemdesetih letih se je uveljavil **projektni način financiranja** raziskovalnega dela.

Dotlej večinoma moškimi raziskovalci (Dušan Nečak, Janko Pleterški, Janez Stergar, Miran Komac, Boris Jesih, Samo Kristen) se je od druge polovice sedemdesetih let pridružilo vedno več raziskovalk: Vera Klopčič, Sonja Novak Lukanović, Renata Mejak, Saša Žabjek, Nada Vilhar, Irena Šumi in Karmen Medica. Z njimi so v ospredje stopile **raziskave na področju izobraževanja** (manjšinsko oz. dvojezično šolstvo), **jezika in dvojezičnosti, kulture ter pravnega in političnega položaja** manjšin, njihovo delo pa se je vse bolj vključevalo v širši regionalni prostor (Alpe-Jadran).

Leta 1987 INV dobi svoj domicil v vili na Erjavčevi ulici 26 v Ljubljani.

Ravnatelj Silvo Devetak je leta 1988 zapustil inštitut, njegovo vodenje pa je kot vršilec dolžnosti za leto dni prevzel Vladimir Klemenčič, nekdanji direktor Inštituta za geografijo na Univerzi v Ljubljani.

Leta **1989** je krmilo INV prevzel Miran Komac, ki je inštitut popeljal v **ново obdobje samostojne Republike Slovenije**. Razmere, povezane z novimi ekonomskimi, družbenimi, ideološkimi in političnimi izzivi tako doma kot v Evropi, zlasti na območju Jugoslavije, predstavljajo nov mejnik v delovanju Inštituta za narodnostna vprašanja. (Slika 15)

— Janez Pirc, raziskovalec

Delo na Inštitutu za narodnostna vprašanja nam omogoča, da znanstveno proučujemo družbene, politične in druge vrste sprememb v tradicionalnih etničnih manjšinah in v novih ali nastajajočih manjšinah v Sloveniji in širše. Zgodovina in sedanjost kažeta, da je upoštevanje dimenzije etničnosti ključno za razumevanje mednarodnih odnosov ter družbeno-političnih dinamik na lokalni ravni. Inštitut ima pomembno vlogo pri povezovanju manjšinskih skupnosti v dialog z odločevalci in širšo družbo. S tem si prizadevamo za njihovo boljše medsebojno zaupanje, sodelovanje in da so lažje slišane potrebe manjšin. Razumevanje potreb in specifik manjšinskih skupnosti prispeva k večjemu medsebojnemu spoštovanju in uspešnosti vseh v družbi, pri čemer se zavedamo, da so manjšine tesno povezane z dogajanjem v širši družbi, katere del so.

Etnične delavnice 1989–1990: vizija skupnega raziskovanja

Skupaj s Slovenskim raziskovalnim inštitutom iz Italije, Slovenskim znanstvenim inštitutom iz Avstrije in Središčem za zgodovinske raziskave iz Hrvaške je INV **organiziral skupni raziskovalni forum**, na katerem so potekale **etnične delavnice** (leta 1989 v Kanalski dolini in leta 1990 v Ljubljani). (Slika 16)

Na **delavnici v Kanalski dolini** so raziskovalci osvetlili svoje težave zaradi konceptualnih nejasnosti, razdrobljenega delovanja, parcialnosti, podvajanja ter marginalizacije raziskovalnih rezultatov. Izpostavili so problem politizacije oziroma politične zlorabe znanstvenoraziskovalnega dela, se zavzeli za interdisciplinarnost raziskovanja in medsebojno sodelovanje z oblikovanjem skupne informacijske in dokumentacijske mreže, izdajanjem skupne periodike in s skupnim vključevanjem v mednarodne projekte. Poudarili so odsotnost nekaterih tem, kot so na primer migracije, ter izpostavili prizadevanja za mednarodno uveljavitev vseh štirih inštitutov in povezovanje raziskovalnega in pedagoškega dela na univerzi.

Na **drugi etnični delavnici v Ljubljani** so svoja razmišljanja o že izpostavljenih izzivih podali še raziskovalci in profesorji iz drugih ustanov. Direktor Miran Komac je najavil odprtje podružnice INV v Lendavi/Lendvi z zaposlitvijo pripadnikov manjšine. Poimenoval jo je »etnična opazovalnica«. Ta ideja se je uresničila mnogo let pozneje.

Manjšinska problematika v času tranzicijskih sprememb

Leta 1990 je Inštitut za narodnostna vprašanja organiziral okroglo mizo *Narodnost – manjšina ali skupnost: urejanje, uresničevanje in varstvo narodnosti (narodnih manjšin) v Republiki Sloveniji*.

Na dogodku so sodelovali raziskovalci, predstavniki nekaterih manjšin in politični predstavniki, ki so razpravljali o ključnih izhodiščih in značilnostih manjšinske zaščite, s poudarkom na nujnosti obravnave manjšinske problematike v času tranzicijskih sprememb in priprave nove ustave. Prispevki na okrogli mizi so bili predstavljeni v posebni številki revije *Razprave in gradivo* (št. 24, 1990). (Slika 17)

Organizatorji so si prizadevali za oblikovanje mehanizmov, ki bi omogočili prenos znanja o manjšinskih pravicah v širši evropski kontekst, kar je ključno tudi za zagotavljanje enakopravnosti narodnih skupnosti v Sloveniji. Ta dogodek je bil pomemben korak k razvoju ustrezne zakonodaje in izboljšanju položaja manjšin v državi.

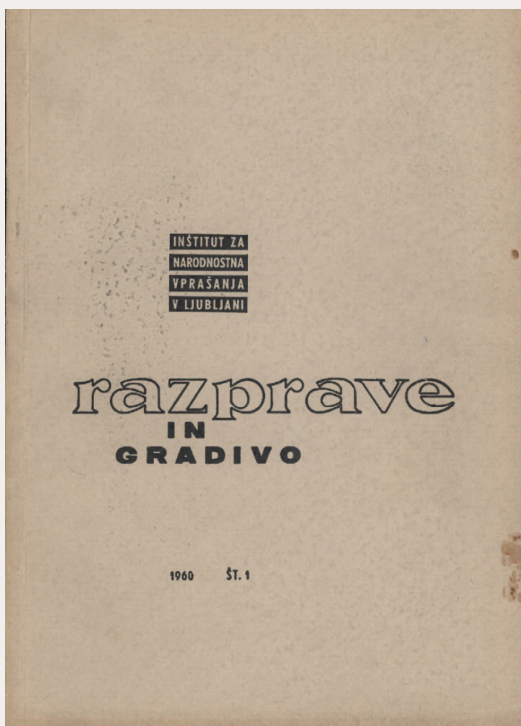
Leta 1991 se je na Inštitutu zaposlila porabska Slovenka in etnologinja ter slovenistka Katalin Munda Hirnök, ki je prevzela raziskovanje Slovencev v Porabju na Madžarskem.

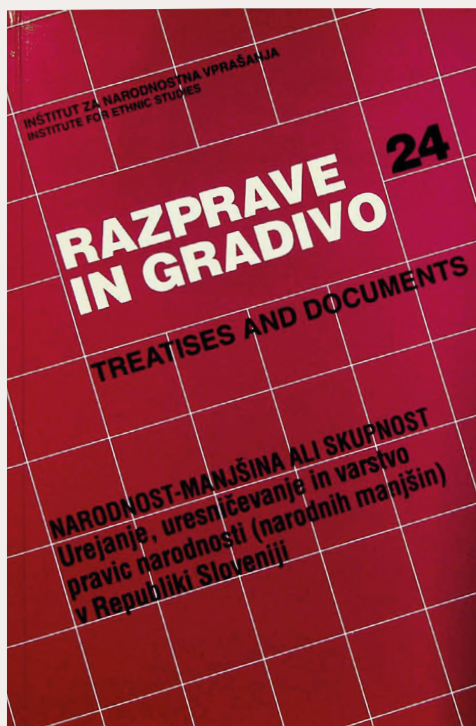
(Slika 12) Drago Druškovič (1920–2009), direktor INV v obdobju 1959–1974.

(Slika 13) Dolgoletni sodelavci INV: Tone Zorn (levo), Drago Druškovič (v sredini) in Janko Pleterški (desno), leta 1963.

(Slika 14) Prva številka revije Razprave in gradivo iz leta 1960.

(Slika 17) 24. številka revije Razprave in gradivo iz leta 1990.

(Slika 15) Miran Komac, direktor INV (1989–1992), v. d. direktorja (2009–2010).

(Slika 18) Vera Klopčič, nekdanja direktorica INV (v obdobju 1992–1998) ob predstavitvi knjige o Vaneku Šiftarju v Petanjcih septembra 2011.

(Slika 16) Udeleženci etnične delavnice, Žabnice, 1989.

Leto pozneje se je Inštitutu pridružila še raziskovalka Vera Kržišnik-Bukić, ki se je posvetila zlasti proučevanju Slovencev na območju nekdanje Jugoslavije.

V času intenzivnih političnih in etničnih vrenj v SFR Jugoslaviji ter Vzhodni Evropi v začetku devetdesetih let 20. stoletja je Inštitut za narodnostna vprašanja zasnoval in leta 1991 pričel izdajati zbirko Etničnost/Ethnicity. Zbirka spremlja ključna zgodovinska in aktualna dogajanja na področju etničnih odnosov ter etničnih in manjšinskih študij — tako v regiji kot širše. Zasnovana je bila kot tematska zbirka disciplinarnih in multidisciplinarnih monografij, ki obravnavajo različne vidike manjšinske in etnične problematike, urejanja in upravljanja različnosti ter različnih nacionalizmov v Sloveniji in drugod.

INV je sodeloval pri pripravi ustave Republike Slovenije.

Pri nastajanju ustave Republike Slovenije je v poglavju o človekovih pravicah in svoboščinah sodeloval raziskovalec INV, pravnik Mitja Žagar, ki se je inštitutu pridružil leta 1990. Žagarjev prispevek je bil, v sodelovanju s strokovnjaki iz drugih institucij, priprava osnutka besedila člena ustave, ki predvideva vključitev ustavnega varstva romske skupnosti, ter členov, ki se nanašajo na pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

Omeniti pa velja tudi inštitutski prispevek k leta 1992 podpisanemu Sporazumu o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji. Osnutek tega mednarodnega sporazuma je namreč nastal na INV, sestavili pa so ga Ferenc Hajós, Miran Komac in Mitja Žagar.

Katalin Munda Hirnök, raziskovalka

Maloštevilnost slovenske skupnosti na Madžarskem, marginaliziranost slovensko-madžarskega obmejnega območja, asimilacijske težnje s strani večinskega naroda v preteklosti, pregon porabskih družin v delovna taborišča itd. so močno zaznamovali slovensko skupnost. Osvetlitev družbeno-političnih procesov in odpravljanje njihovih posledic predstavlja izziv tako za slovensko skupnost kot za raziskovalce. Kot raziskovalka se pri svojem delu večkrat srečujem z vprašanji, kako zajeziti spomine in čustveno vraščenost v pokrajino, Porabje, v manjšinsko skupnost. Ali mi je uspelo pri raziskovanju porabskih Slovencev v dovoljšni meri vzpostaviti distanco, biti nepristranska?

Inštitut za narodnostna vprašanja dobi status javnega raziskovalnega zavoda.

Oktobra leta 1992 je INV postal **eden izmed prvih javnih zavodov v samostojni državi Sloveniji**. Inštitut je ustanovila Republika Slovenija, njegovi soustanoviteljici sta bili Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Filozofska fakulteta v Ljubljani.² Vodstvo inštituta je za šest let prevzela Vera Klopčič. Knjižnica INV se je tega leta vključila v sistem nacionalne bibliografske mreže COBISS. (Slika 18)

Z osamosvojitvijo se je zaradi velikega števila slovenskih državljanov srbske, hrvaške in drugih narodnosti bivše Jugoslavije pričela širša razprava o t. i. novih manjšinah.

Istočasno je zrasel tudi interes po proučevanju položaja Slovencev v državah naslednicah nekdanje Jugoslavije ter proučevanju položaja romske etnične skupnosti. Te teme so postale stalnice v raziskovalnem delu inštituta.

² Leta 2017 je mesto Filozofske fakultete v Ljubljani kot soustanoviteljice Inštituta prevzela Univerza v Ljubljani.

INV prejme srebrni častni znak svobode Republike Slovenije.

Ob praznovanju sedemdesetletnice obstoja leta 1995 je INV prejel srebrni častni znak svobode Republike Slovenije »za dolgoletno sistematično in uspešno preučevanje manjšinske problematike v Sloveniji ter problematike slovenske narodne skupnosti zunaj meja Republike Slovenije«. Prestižno odlikovanje je sodelavcem inštituta izročil tedanji predsednik države Milan Kučan. (Slika 19)

V obdobju od leta **1998** do leta **2007** je vodenje Inštituta prevzel Mitja Žagar. (Slika 20)

Ob razvoju in preoblikovanju financiranja raziskovalne dejavnosti se je leta 1999 na INV oblikovala **programska skupina Etnične in manjšinske študije ter slovensko narodno vprašanje**, ki jo je financiralo Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije. Ta se je leta 2009 preimenovala v *Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje*. Pod tem imenom deluje še danes kot raziskovalni program, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

Intenziven razvoj raziskovanja integracije priseljencev ter položaja Romov

Poleg raziskovanja narodnih manjšin v Sloveniji in položaja Slovencev zunaj Slovenije se od konca devetdesetih let intenzivno razvija **raziskovanje integracije priseljencev**, utrdilo pa se je tudi proučevanje **položaja Romov**, zlasti na socialnem in izobraževalnem področju, ter proučevanje pojavov etnične diskriminacije. Vidnejše mesto v raziskovanju so dobile tudi tematike, povezane z jezikom, dvojezičnostjo, večjezičnostjo in ekonomijo ter s politikami promocije manjšinskih jezikov, pa tudi proučevanje pojavov etnične diskriminacije. INV je v sodelovanju z inštitutom EURAC ter Univerzama v Gradcu in Bologni pionirsko začel tudi s proučevanjem urejanja in upravljanja različnosti. (Slike 21, 22, 23)

— **Mojca Medvešek**, raziskovalka

Raziskovanje vključevanja priseljencev v družbo prinaša posebne metodološke izzive. Že samo vprašanje, koga sploh šteti med priseljence, ni preprosto! Soočamo se še z omejitvami slovenske zakonodaje, ki raziskovalcem ne dovoljuje pridobitve vzorcev iz centralnega registra prebivalcev, oblikovanih na osnovi države rojstva ali državljanstva. Tretja težava pa je dostop do različnih skupin priseljencev. Nekateri priseljenci se ne želijo vključiti v raziskave zaradi nezaupanja, jezikovnih ovir ali drugih razlogov. Kljub tem oviram sodobni raziskovalni pristopi omogočajo zanesljiv vpogled v družbene procese. Pomembno je, da se različnih omejitev zavedamo in jih upoštevamo pri razlagi rezultatov, saj le na ta način zagotovimo veljavnost in kredibilnost raziskovalnih ugotovitev.

Kadrovski premiki in pomladitev inštituta

Na prelomu tisočletja je inštitut beležil občutno generacijsko **pomladitev v strukturi zaposlenih**.

Inštitutu so se pridružili: sociologinja Mojca Medvešek (1995) in Simona Zavratnik (1996), zgodovinar Attila Kovács (1997), politologinja Romana Bešter (1998), sociologinja Marija Jurić Pahor (1999), zgodovinar Marko Zajc (2001), politologinja Sara Brezigar (2002), geograf in zgodovinar Jernej Zupančič (2002), antropologinja Špela Kalčič (2003) in politologinja Hannah Starman (2004). Leta 2005 so se na INV zaposlili še trije mladi raziskovalci: geografinja in sinologinja Martina Bofulin, zgodovinar in geograf Danijel Grafenauer ter geograf in politolog Janez Pirc, leta 2006 politologinja Barbara Kejžar in zgodovinarica Barbara Riman, leta 2007 pa še geograf Damir Josipovič. V letih 2005–2006 je na inštitutu delala Mirjam Polzer, prejemnica raziskovalne štipendije Evropske unije Marie Curie Fellowship, ki se je posvetila raziskovanju manjšinskih pravic in položaja

Romov v Srednji in Jugovzhodni Evropi. Medtem ko so nekatere omenjene raziskovalke in raziskovalci na inštitutu delovali krajše časovno obdobje, drugi ostajajo aktivno vključeni v delo inštituta še danes.

Damir Josipovič, raziskovalec

Raziskovalec je kot umetnik, ki zori v zastavljanju vprašanj: sprva se mu pri vprašanjih porajajo številne nove ideje, kasneje pa se ukvarja s številnimi novimi vprašanji. Biti raziskovalec hočeš-nočeš pomeni delovanje brez odklopa: stalno premišljanje o rezultatih in ciljih ter smotru svojega početja in dela.

Novo tisočletje prinese krepitev mednarodnega sodelovanja; v središču so evropski projekti in razvoj institucionalnih povezav.

Leta **2001** je pod pokroviteljstvom grškega Ministrstva za zunanje zadeve ter slovenskega Ministrstva za zunanje zadeve in Ministrstva za šolstvo, znanost in šport v sklopu INV začel delovati Mednarodni center za medetnične odnose in manjšine v Jugovzhodni Evropi kot prispevek slovenske znanosti in Slovenije k stabilnosti in razvoju te regije in širše Evrope. Njegove naloge so vodenje raziskovalnih projektov, organizacija mednarodnih konferenc in srečanj, upravljanje medetničnih odnosov, razvoj strpnosti in sožitja. Skupaj z Ministrstvom za zunanje zadeve vodi naloge v okviru Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo ter sodeluje pri projektih Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) v času slovenskega predsedovanja organizaciji (2005). Center je z leti vzpostavil mednarodno mrežo oseb in institucij.

Odprtje posebne enote INV v Lendavi/Lendvi

Novembra 2005 je INV uresničil pred 15 leti napovedano odprtje posebne enote v Lendavi/Lendvi. Vzpostavitev enote je predvidel tudi Nacionalni raziskovalni program, sprejet leta 1995, a v tistem času do realizacije ni prišlo. V skladu s to usmeritvijo je INV že leta 1997 naredil pomemben korak s tem, ko je kot mladega raziskovalca zaposlil pripadnika madžarske manjšine v Sloveniji, zgodovinarja Attilo Kovácsa. Ta zaposlitev je nakazala dolgoročno zavezanost inštituta k vključevanju predstavnikov manjšin v raziskovalno delo na področju narodnostnih vprašanj.

Attila Kovács, raziskovalec

Ob premišljevanju o pomembnosti raziskovanja etničnosti in vloge inštituta pri tem se mi zdi, da na marsikaj odgovori citat madžarskega književnika Sándorja Máraija: »Karkoli se že zgodi v svetu, ne pozabi na dejstvo, da državna in politična moč nujno potrebujeta moč filozofov in razuma. Tudi če v življenju skupnosti začasno vladajo nagoni ali mesto odhajajočih cesarjev zasedejo pretorijanci, je moč razuma nujno potrebna. Proti oblasti razuma niti oni ne morejo dolgoročno nič. Nikoli se ne obotavljaj, ko je treba politični in državni oblasti dokazati moč razuma. Država je brez razuma samo čreda in takšna država kljub svoji politični oblasti ob kratkem razpade. Samo kohezijska moč razuma lahko da človeški skupnosti smiselno podobo. Filozofa lahko država ubije, ne more pa živeti in obstajati brez njega.«

(Sándor Márai: *Knjiga zeli za dušo in telo*. Totaliteta, 2018, Ljubljana, str. 110)

Pri vzpostavitvi enote v Lendavi so sodelovali še Maria Pozsonec, poslanka madžarske narodnosti v Državnem zboru, predstavniki lokalnih pomurskih skupnosti, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Javna agencija za raziskovalno dejavnost, Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost ter še nekatere druge institucije. Uresničitev večletnih prizadevanj je sovpadla s praznovanjem 80. obletnice ustanovitve INV. Enoto Lendava/Lendvai Kutatócsoport sta slovesno otvorila predsednika Republike Slovenije Janez Drnovšek in Republike Madžarske László Sólyom. (Slika 24)

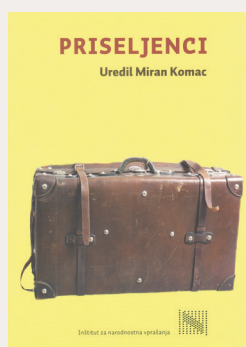
(Slika 19) Srebrni častni znak svobode Republike Slovenije.

(Slika 21) *Razprave in gradivo*, Revija za narodnostna vprašanja, številka 25, objavlja gradivo posveta o Romih na Slovenskem, 7. 3. 1991

(Slika 22) *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831–2007*. 2007. Vera Kržišnik-Bukić. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

(Slika 23) *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. 2007. Ur. Miran Komac. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

(Slika 20) Mitja Žagar, nekdanji direktor INV (1998–2007) ob obeležitvi 75-letnice obstoja inštituta.

(Slika 24) Srečanje predsednikov Slovenije, Janeza Drnovška, in Madžarske, Lászlója Sólyoma, s takratnim direktorjem INV, Mitjem Žagarjem, ter z raziskovalcem Attilo Kovácsom ob odprtju Enote Lendava/Lendvai Kutatócsoport.

Mitjo Žagarja je po izteku drugega petletnega mandata na mestu direktorja junija **2007** nasledila zgodovinarica in politologinja Cirila Toplak, njen mandat pa se je zaradi različnih turbulentnih okoliščin zaključil že avgusta 2008. Septembra je funkcijo vršilca dolžnosti prevzel Damir Josipovič, januarja 2009 pa je bil za vršilca dolžnosti direktorja imenovan Miran Komac.

Leta **2010** je direktorsko mesto zasedla Sonja Novak Lukanović, ki Inštitut za narodnostna vprašanja uspešno vodi že 15 let.

Leto kasneje sta se inštitutskemu kolektivu pridružili računovodkinja Ana Malnar in strokovna delavka Sofija Zver. Leta **2015** se je na inštitutu zaposlila še mlada raziskovalka, splošna jezikoslovka Sabina Zorčič.

Leta 2015 se je začela temeljita prenova vile na Erjavčevi 26, kjer ima INV svoje matične prostore.

Vilo je tik pred prvo svetovno vojno dal zgraditi Aleksander Hudovernik, ljubljanski notar in blagajnik (pozneje tudi »prvomestnik«) Družbe sv. Cirila in Metoda, soustanoviteljice Manjšinskega inštituta. Zaradi nujno potrebne rekonstrukcije hiše je inštitut leto dni deloval na začasnih lokacijah: uprava se je skupaj z INDOK centrom in knjižnico preselila v poslopje Kazine na Kongresnem trgu 1, raziskovalci pa so gostovali na Hribarjevem nabrežju 13. Imenitno prenovljeno vilo s primernimi prostori za raziskovalno delo je **1. aprila 2016** slavnostno odprla ministrica za izobraževanje, znanost in šport Maja Makovec Brenčič. (Slike 25, 26, 27, 28)

Inštitut za narodnostna vprašanja sodeluje s civilno družbo z zagotavljanjem prostorov za delovanje različnih nevladnih organizacij. Na naslovu inštituta delujejo organizacije, kot so Društvo za preučevanje demokracije in medetničnih odnosov, Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva, Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, Klub koroških Slovencev v Ljubljani in Klub zamejskih študentov. V preteklosti sta imela sedež na inštitutu tudi Klub tržaških Slovencev v Ljubljani, ki je prenehal z delovanjem leta 2017, ter Romski akademski klub (RAK), ki je bil na pobudo Mirana Komaca ustanovljen leta 2008 med svetovnim romskim festivalom Khamoro v Pragi. RAK je pozneje svoje delovanje preselil v Bodonce. Povezovanje inštituta z nevladnimi organizacijami poudarja njegovo vlogo pri spodbujanju medkulturnega dialoga in krepitvi vezi z manjšinskimi skupnostmi. (Slika 29)

Po razpadu Jugoslavije je postalo raziskovanje slovenske skupnosti na Hrvaškem še bolj aktualno.

Osrednjo vlogo pri raziskovalnem delu na tem področju je prevzela Vera Kržišnik Bukić. Hkrati se je, podobno kot pri Prekmurju, pojavila ideja o ustanovitvi posebne enote, ki bi se posvečala raziskovanju narodnostnih tematik ob slovensko-hrvaški meji. Za ustanovitev enote, ki je začela leta 2017, je bila ključnega pomena zaposlitev zgodovinarke Barbare Riman, pripadnice slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki se je kolektivu INV pridružila leta 2006 kot mlada raziskovalka.

Dobro desetletje po ustanovitvi Enote Lendava/Lendvai Kutatócsoport INV odpre svojo raziskovalno enoto tudi na Hrvaškem.

Barbara Riman, raziskovalka

Moje raziskovalno delo je kot ogledalo – odseva moje misli, vrednote in strasti, hkrati pa me vsak dan oblikuje. Če raziskujem zgodovino Slovencev na Hrvaškem, začnem svet dojemati skozi prizmo preteklosti. Če se ukvarjam z učenjem slovenskega jezika na Hrvaškem, postanem občutljiva za vrednost slovenskega (maternega) jezika med tistimi, ki slovenščine ne živijo kot jezika okolja. Če raziskujem identitetne izzive

slovenske skupnosti, me raziskovalno delo neizogibno potegne v globlji premislek o lastni pripadnosti in o pripadnosti vseh nas. Vsaka tema, ki jo obravnavam, me na nek način spremeni – širi moj pogled, prebuja radovednost, včasih pa tudi frustracijo, ko naletim na pozabljene zgodbe ali pomanjkanje javnega interesa. A prav v tem je moč mojega dela: raziskujem, da bi spregledano postalo vidno. In ko enkrat vidim svet skozi to perspektivo, nič več ni enako.

Reška enota INV je pridobila prostore v stavbi Slovenskega doma Kulturno prosvetnega društva Bazovica na Reki, to je osrednjega slovenskega društva na Hrvaškem, ki združuje člane in članice slovenske skupnosti na Reki in okolici že od leta 1947 dalje. Ob odprtju Enote Reka je direktorica Sonja Novak Lukanović poudarila, da je Reka kozmopolitsko okolje z bogato večkulturno in večnarodnostno tradicijo, kar predstavlja »naravni laboratorij« za raziskovalno delo.

Z ustanovitvijo Enote Reka se slovenska skupnost na Hrvaškem pridruži slovenskim skupnostim v Italiji in v Avstriji, kjer že več desetletij delujejo tri slovenske znanstveno-raziskovalne institucije: Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu (1974) ter Slovenski znanstveni inštitut (1975) in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik (1992) v Celovcu.

Reško enoto vodi zgodovinarica Barbara Riman, več let edina tam zaposlena. Leta 2022 se ji je kot mladi raziskovalec pridružil še Natko Štiglic, tudi pripadnik tamkajšnje slovenske manjšine. (Slika 30)

— Natko Štiglic, mladi raziskovalec

Diplomacija se sooča s številnimi izzivi, ki izhajajo iz spreminjajočih se globalnih razmer in kompleksnosti mednarodnih odnosov. Moj prispevek k področju je ta, da diplomacijo in manjšino postavljam v odnosno obliko, kar je v raziskovanju precej zapostavljeno. Spoznal sem, da diplomacije ne ustvarjajo le politični odločevalci, temveč tudi manjšine – ki niso pasivne. Specifičnost slovenske manjšine na Hrvaškem so njene zgodovinske, kulturne, pravne in politične značilnosti.

Slovenstvo kot duhovni in družbeni fenomen v času korenitih sprememb

Leta 2019 je INV skupaj z Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper in Slovenskim raziskovalnim inštitutom iz Trsta oblikoval **nov raziskovalni program *Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim*** v začetku tretjega tisočletja (2019–2027). V interdisciplinarno zastavljenem programu je poudarek na raziskovanju slovenskega jezika, kulture ter družbe in identitete v globalnem okolju tako v preteklosti kot sedanjosti. Glavni namen raziskovalnega programa je raziskati, kako »slovenstvo kot duhovni in družbeni fenomen deluje v času korenitih sprememb na globalni ravni.«

Selitve inštitutskih enot

Enota Lendava/Lendvai Kutatócsoport se je leta 2019 preselila v **nove prostore** na Kranjčevi 4/Kranjec utca 4, kjer se je zaposlil tudi novi raziskovalec – zgodovinar László Göncz, pred tem poslanec madžarske narodne skupnosti v Državnem zboru. Župan občine Lendava Janez Magyar je selitev pozdravil z besedami: »Lendava je že od nekdaj stičišče različnih narodnosti, ver in kultur. Veselim se, da ima nova pisarna izjemne ljudi, ki s svojim delom pomagajo ohraniti položaj madžarske narodnosti, jezika in kulture na tem gospodarsko zanimivem območju, da bi tudi naši bodoči rodovi ohranili složnost in spoštovanje med narodi.«

Maja 2023 je Inštitut za narodnostna vprašanja s **Filozofsko fakulteto na Reki** podpisal aneks k sporazumu o medsebojnem sodelovanju, kar pomeni, da so se prostori Enote

(Slika 25) Vila na Erjavčevi 26 tik pred prenovo.

(Slika 26) Leta 2016 obnovljena vila na Erjavčevi 26.

(Slika 27 - levo) Maja Makovec Brenčič, ministrica za izobraževanje, znanost in šport, in direktorica Sonja Novak Lukanović ob otvoritvi prenovljene stavbe INV, 2016.

(Slika 28- desno) Gorazd Žmavc, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, Devan Jagodic, direktor Slovenskega raziskovalnega inštituta, Maja Makovec Brenčič, ministrica za izobraževanje, znanost in šport, in direktorica INV Sonja Novak Lukanović ob otvoritvi prenovljene stavbe, 2016.

(Slika 29 - levo) Ob ustanovitvi Romskega akademskega kluba. Od desne proti levi: Vinko Cener, Jasmina Ahmetaj, Samanta Baranja, Enisa Brizani, Aljoša Rudaš, Romeo Varga, Miran Komac.

(Slika 30 - desno) Na odprtju enote na Reki 15. marca 2017 goste pozdravijo Sonja Novak Lukanović, direktorica INV, Gorazd Žmavc, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, Zlatko Komadina, župan Primorsko-goranske županije, Vojko Obersnel, župan mesta Reka, in Smiljana Knez, slovenska veleposlanica na Hrvaškem.

Reka selili na novo lokacijo, v prostore fakultete. Vendar to gostovanje ni trajalo dolgo in leta 2025 se je Enota Reka preselila nazaj v stavbo Kulturno prosvetnega društva Bazovica.

Pomladitev kadra in razširitev dejavnosti

V zadnjih petih letih se je struktura zaposlenih na inštitutu ponovno pomladila. Leta 2020 je inštitut zaposlil mlado raziskovalko, sociologinjo Antonijo Todić, ki pripravlja doktorat z naslovom *Transnacionalizacija skrbstvenega dela in položaj migrantskih delavk v oskrbi starejših v Sloveniji*. Leto dni pozneje se je na inštitutu zaposlil še zgodovinar Robert Devetak, ki obravnava tematike, povezane s socialno in gospodarsko zgodovino, zgodovino žensk in nacionalizmom na prehodu iz 19. v 20. stoletje, s poudarkom na današnjem obmejnem prostoru med Slovenijo in Italijo. Jezikoslovka Lara Sorgo, ki se podrobneje ukvarja s položajem italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in proučevanjem medetničnih odnosov, s položajem in rabo italijanskega jezika ter z modelom vzgoje in izobraževanja na narodno mešanem območju slovenske Istre, se je inštitutu pridružila leta 2020. Leta 2024 se je raziskovalna skupina INV povečala še za eno raziskovalko, sociologinjo Barbaro Duvnjak, ki se posveča raziskovanju kulture tišine o etnični diskriminaciji pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v delovnih okoljih. Istega leta je inštitut okrepil aktivnosti, povezane z delovanjem Enote Reka, ter zaposlil strokovno delavko Sašo Kernjak Zubović, pripadnico slovenske skupnosti na Hrvaškem. Poleg tega se je v letu 2024 na INV zaposlila madžarska pravnica in psihologinja Noémi Nagy, ki v okviru evropskega instrumenta *Marie Skłodowska-Curie Actions* izvaja podoktorski projekt z naslovom *Konceptualizacija in operacionalizacija manjšin v praksi pogodbenih teles ZN (MINCOOP)*.

V Specializirani center INDOK s knjižnico je leta 2021 prišla nova bibliotekarka Petra Writzl. Štiri leta kasneje smo zaposlili še strokovnega delavca Anžeta Oblaka. Oba sta nasledila sodelavke, ki so bile v centru INDOK in knjižnici zaposlene od konca sedemdesetih let 20. stoletja in so se v obdobju med letoma 2002 in 2024 upokojile: Marinka Lazić, Jana Kranjec Menaše, Meta Gostinčar Cerar, Nada Vilhar in Sonja Kurinčič Mikuž.

Od leta 2023 na Inštitutu deluje tudi projektna pisarna, ki podpira razvoj in izvajanje raziskovalnih ter razvojnih projektov. Pisarna je neposredno povezana s projektom *Razširimo Obzorja Ambiciozno in Dinamično s Podporo Projektnih Pisarn*, ki ga sofinancirata Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije Republike Slovenije ter Evropska unija – NextGenerationEU. Projektna pisarna omogoča učinkovitejše pridobivanje sredstev, koordinacijo projektov in povezovanje z mednarodnimi partnerji, kar je ključno za razširitev raziskovalnih zmogljivosti INV. Kot koordinatorka projektov je v pisarni zaposlena Livija Marko.

V okviru projekta *Podpora pri uvajanju načel odprte znanosti v Sloveniji (SPOZNAJ)* se je leta 2024 kot strokovna sodelavka na inštitutu zaposlila Neža Hlebanja, odgovorna za področje odprte znanosti. Njena vloga vključuje tudi naloge skrbnika podatkov, ki so ključne za zagotavljanje transparentnosti, dostopnosti in ponovne uporabe raziskovalnih podatkov v skladu z načeli odprte znanosti.

— **Neža Hlebanja, strokovna delavka**

Raziskovalni duh me spremlja že od malih nog, saj me je vedno gnala radovednost in želja po razumevanju sveta okoli mene. Navdušuje me ideja odprte znanosti, ki spodbuja širjenje znanja preko disciplinarnih in institucionalnih meja. Takšen pristop povečuje enakopravnost v znanosti ter omogoča večjo transparentnost, preverljivost podatkov in raziskovalnih rezultatov. Na ta način krepi sodelovanje, inovativnost in dostopnost znanosti za vse.

Časovnica, 1925–2025

1925

Ustanovitev Manjšinskega instituta

Ustanovitev Kongresa evropskih narodnosti

1929

Šestojanuarska diktatura kralja Aleksandra I. Karađorđevića in preimenovanje Države SHS v Kraljevino Jugoslavijo

1938

Kongres evropskih narodnosti preneha z delovanjem

1941

Samorazpustitev Manjšinskega instituta

Začetek II. svetovne vojne na območju Slovenije

1944

Ustanovitev Znanstvenega instituta pri izvršnem odboru OF

1945

Konec II. svetovne vojne

2002

Ratifikacija Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti

2001

Ustanovitev Mednarodnega centra za medetnične odnose in manjšine v Jugovzhodni Evropi

1999

Oblikovanje nove programske skupine »Etnične in manjšinske študije ter slovensko narodno vprašanje«

1994

Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih

1992

Inštitut za narodnostna vprašanja pridobi status javnega raziskovalnega zavoda

Podpis sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji

1991

Knjižna zbirka Etničnost/ Ethnicity

Osamosvojitve Slovenije

Ustava Republike Slovenije

2004

Vstop Slovenije v Evropsko unijo

2005

Ustanovitev Enote Lendava – Lendvai Kutatócsoport

2007

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji

2016

Odprtje prenovljene stavbe INV

2017

Ustanovitev Enote Reka

1947

Ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja

1948

Ustanovitev Inštituta za narodnostna vprašanja pri Univerzi v Ljubljani

1955

Sklenitev Avstrijske državne pogodbe

1956

Ločitev inštituta od univerze in preimenovanje v Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani

1958

Odprava obveznega dvojezičnega pouka na južnem avstrijskem Koroškem

1959

Uvedba modela dvojezičnega izobraževanja na narodno mešanem območju Prekmurja

1990

Prve demokratične večstrankarske volitve v Sloveniji

1978

Ustanovitev specializiranega INDOK centra

1975

Podpis Osimskih sporazumov

1974

Ustava Socialistične Republike Slovenije

1972

Napad na dvojezične krajevne table na avstrijskem Koroškem (Ortstafelsturm)

1960

Razprave in gradivo/ Treatises and Documents

2019

INV skupaj z Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper oblikuje nov raziskovalni program Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja

2020

Enota Lendava – Lendvai Kutatócsoport se preseli v nove prostore v Lendavi/ Lendvi

2021

Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti

2024

Zakon o uresničevanju kulturnih pravic pripadnikov narodnih skupnosti narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji

2025

100 letnica INV

Direktorji in direktorice, 1925–2025

Vinko Zorman,
direktor (vodja)
MI (1925–1941)

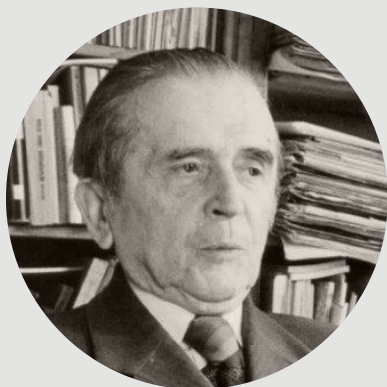
Lavo Čermelj,
z Lojzetom Udetom
letno izmenjujoči se
direktor (ravnatelj)
INV v letih 1948–
1956, nato v letih
1956–1959 direktor
(ravnatelj) INV

Fran Zwitter,
direktor ZI
(1944–1945)

Drago Druškovič,
direktor INV
(1959–1974)

Lojze Ude, v.d.
direktorja ZI
(1945–1948), s
Čermeljem letno
se izmenjujoči di-
rektor (ravnatelj)
INV (1948–1956)

Janko Jeri,
direktor INV
(1974–1979)

Silvo Devetak,
direktor INV
(1979–1988)

Vladimir Klemenčič,
v. d. direktorja INV
(1988–1989)

Cirila Toplak,
direktorica INV
(2007–2008)

Miran Komac,
direktor INV
(1989–1992),
v. d. direktorja
(2009–2010)

Damir Josipovič,
v. d. direktorja INV
(2008–2009)

Vera Klopčič,
direktorica INV
(1992–1998)

**Sonja Novak
Lukanović,**
direktorica INV
(od 2010)

Mitja Žagar,
direktor INV
(1998–2007)

Inštitut za *narodnostna*
vprašanja danes

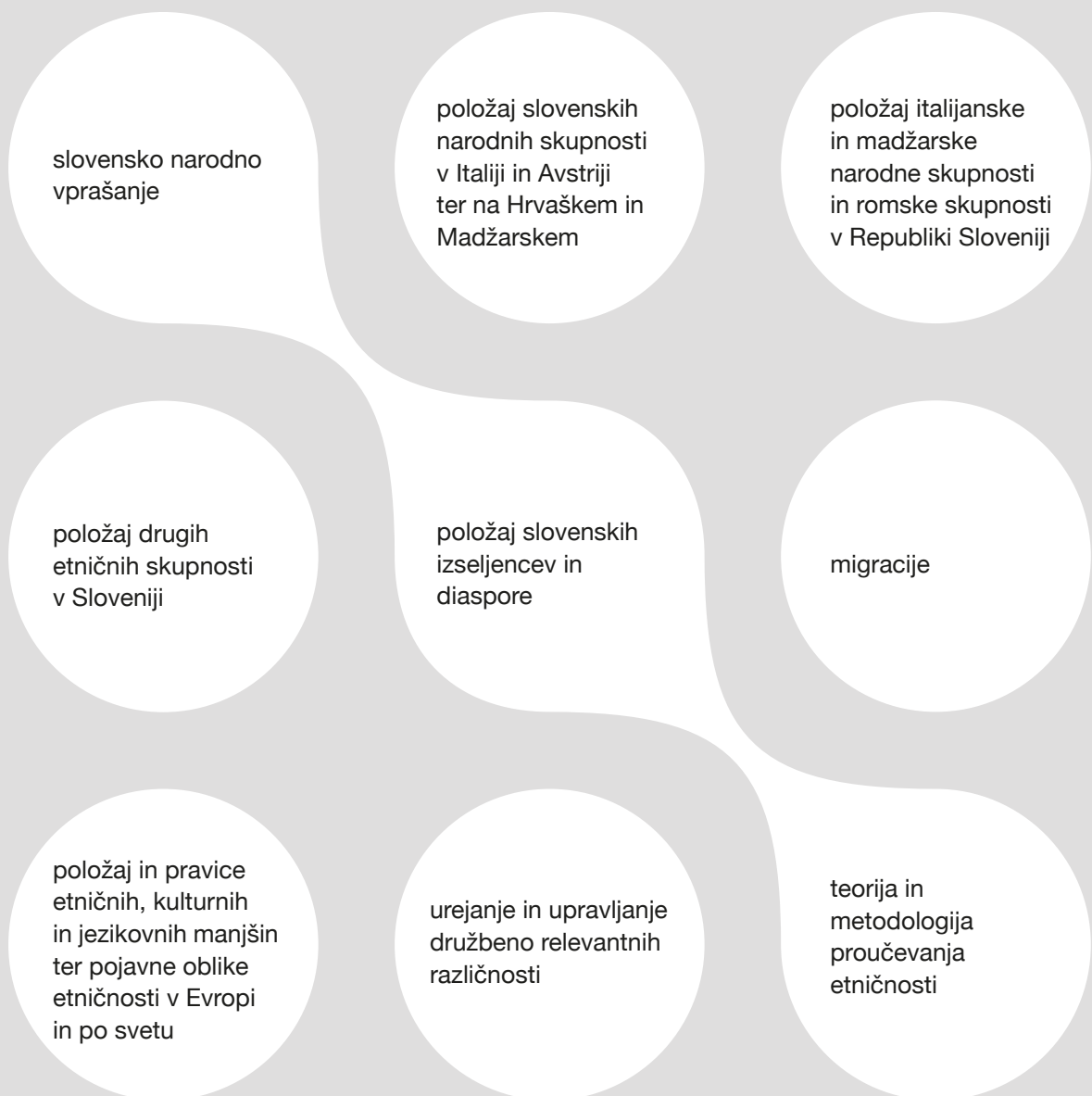

Sonja Novak Lukanović, direktorica

Biti direktorica Inštituta za narodnostna vprašanja predstavlja zame veliko odgovornost do vseh preteklih generacij posameznikov, do vizionarjev, ki so ustanovili inštitut, in do vseh izjemnih raziskovalcev, ki so ga v različnih obdobjih, s svojim znanstvenim delom, uspeli ohraniti vse do današnjih dni. Vodenje inštituta mi prinaša izzive, ki mnogokrat zahtevajo napore, soočanja s problemi, ki izhajajo iz nerazumevanja družbe in odločevalcev o pomenu raziskovanja etničnih tematik za znanost in za razvoj Slovenije. Brez sodelavk in sodelavcev, njihovega znanja, angažiranosti in empatije do inštitutskih vsebin, ne bi uspeli graditi znanstvene odličnosti, mednarodne prepoznavnosti ter dosegati zastavljenih ciljev.

Inštitut je javna raziskovalna organizacija, ki opravlja temeljne, ciljno naravnane in aplikativne raziskave, razvojne študije in ekspertize, publicistično, informacijsko, dokumentacijsko, arhivsko in knjižnično dejavnost, povezano z naslednjimi področji oziroma tematikami:

Pri izvajanju znanstvenoraziskovalne dejavnosti sodelujemo z domačimi in mednarodnimi raziskovalnimi ter visokošolskimi ustanovami. Mnoge naše raziskovalke in raziskovalci opravljajo vloge profesorjev in mentorjev na domačih in tujih univerzah ter svetovalcev različnih institucij in organizacij.

Poslanstvo

Poslanstvo INV je spremljanje, raziskovanje in kritična analiza sodobnih dinamik, ki vplivajo na etnično-kulturno-jezikovno pestrost v družbi. Posebno pozornost inštitut namenja tradicionalnim etničnim manjšinam v sodobnem kontekstu.

Vizija

Vizija INV je ohranjati znanstveno odličnost in ostati referenčna institucija na področju raziskovanja etničnosti, mejnosti in migracij. Za to je nujno potrebno kontinuirano, sistematično in celovito zbiranje, urejanje, obdelovanje in analiziranje podatkov o posameznih specifičnih skupnostih v Sloveniji in zunaj njenih meja. Ravno tako pomembna za doseganje vizije pa je tudi učinkovita diseminacija raziskovalnih rezultatov ter povezovanje s sorodnimi institucijami v Evropi in po svetu.

Organizacijska struktura Inštituta za *narodnostna* vprašanja

3.1

Upravni odbor

Direktor/ica

Znanstveni svet

Znanstveno-
raziskovalna enota

Enota Lendava
/Lendvai
Kutatócsoport

Enota
Reka

Mednarodni
center za
medetnične
odnose in
manjšine v
jugovzhodni
Evropi

Specializirani
center INDOK
s knjižnico

Uprava

Projektna
pisarna

Upravni odbor

Upravni odbor nadzira delovanje inštituta. Sestavlja ga 5 članov, od katerih dva imenuje ustanovitelj, dva znanstveni svet inštituta iz vrst uporabnikov oziroma zainteresirane javnosti, enega pa zaposleni na INV iz svojih vrst.

V letu 2025 so to:

Žarko Bogunovič (predsednik), **Breda Mulec**, **Mirjana Nastran Ule**, **Janez Pirc**, **Peter Štih**

Znanstveni svet

Članice in člane znanstvenega sveta imenuje upravni odbor na predlog direktorja. Za člane so lahko imenovani znanstveni svetniki, višji znanstveni sodelavci in vodja Specializiranega centra INDOK. Dva člana sta lahko zunanja.

V letu 2025 ima znanstveni svet 11 članic in članov:

Romana Bešter (predsednica), **Damir Josipovič**, **Attila Kovács**, **Mojca Medvešek**, **Katalin Munda Hirnök**, **Sonja Novak Lukanović**, **Barbara Riman**, **Boštjan Udovič**, **Jernej Zupančič**, **Sofija Zver**, **Mitja Žagar**

Enota uprave

Enota uprave, ki jo vodi direktor, opravlja strokovno-pravna, računovodska, administrativna in vzdrževalna dela.

Direktorica: **Sonja Novak Lukanović**

Pomočnica direktorice za finance in računovodstvo: **Ana Malnar**

Strokovna delavka: **Nataša Lazar Milošević**

Projektna pisarna

Vodja: **Livija Marko**

Od leta 2023 na INV deluje projektna pisarna, ki je neposredno povezana s projektom **ROAD3P** (Razširimo obzorja ambiciozno in dinamično s podporo projektnih pisarn).

Namen projektne pisarne je prispevati k dvigu učinkovitosti dela in profesionalnih kompetenc pri prijavljanju na projektne razpise s poudarkom na EU programih.

Znanstveno raziskovalna enota

Vodja: **Romana Bešter**

Znanstveno raziskovalno enoto sestavljajo vse raziskovalke in raziskovalci, zaposleni na INV. Skupina je interdisciplinarna in vključuje 19 raziskovalk in raziskovalcev iz osmih znanstvenih disciplin: sociologije, etnologije, politologije, jezikoslovja, prava, zgodovine, geografije in kulturologije. Raziskovalke in raziskovalci opravljajo raziskovalno delo v okviru različnih temeljnih in aplikativnih projektov.

Strategija znanstveno-raziskovalne in razvojne dejavnosti na INV je zasnovana ob upoštevanju specifičnosti raziskovalnih tematik in števila zaposlenih. Temelji na naslednjih ključnih konceptualnih izhodiščih:

Znanstvena odličnost

Naš cilj je doseči in ohranjati znanstveno odličnost, kar bo omogočilo, da INV postane eden bolj prepoznavnih inštitutov na področju etničnosti v mednarodnem prostoru. S tem se zavezujemo k visokokakovostnim raziskavam, ki prispevajo k razumevanju kompleksnih vprašanj etničnosti in kulturne raznolikosti.

Od lokalnega delovanja do globalnega povezovanja

Družba se danes sooča s številnimi prepletenimi izzivi na globalni, regionalni, nacionalni in lokalni ravni. Globalni trendi močno vplivajo na dogajanje na lokalni ravni, kar zahteva nenehno raziskovanje, analizo ter pojasnjevanje procesov. Le z natančnim proučevanjem lokalnih pojavov in procesov v širšem kontekstu lahko znanost razvija temeljna spoznanja in prepozna splošne zakonitosti, ki veljajo za različne družbene vede in raziskovalna področja. Mednarodna vpetost in sodelovanje sta za inštitut zelo pomembna, saj omogočata izmenjavo znanja, dostop do mednarodnih raziskovalnih virov ter sodelovanje pri projektih, ki krepijo znanstveno odličnost in prepoznavnost. Vendar pa mora inštitut hkrati ohranjati močan fokus na nacionalnih, regionalnih (tudi obmejnih) in lokalnih temah, povezanih z etničnostjo in medetničnimi odnosi. Te teme pogosto niso v središču zanimanja mednarodnih raziskovalnih programov, a so ključne za slovenski družbeni in politični kontekst. Zato inštitut ostaja zavezan spremljanju in proučevanju lokalnih/nacionalnih etničnih specifik ob upoštevanju širšega mednarodnega konteksta.

(Slike 31, 32, 33)

Optimalni pogoji za raziskovanje

Zaveza k zagotavljanju najoptimalnejših pogojev za raziskovalno delo naših raziskovalcev je ključen del naše strategije. Trudimo se ustvariti podporno raziskovalno okolje, ki spodbuja inovativnost, sodelovanje in razvoj raziskovalnih veščin.

19

raziskovalk
in raziskovalcev

8

znanstvenih
disciplin

240

projektov
od leta 1995

Enota Lendava/Lendvai Kutatócsoport

Vodja: **Attila Kovács**

Enota Lendava/Lendvai Kutatócsoport raziskuje medetnične odnose na slovensko-madžarskem obmejnem prostoru, in sicer tako zgodovino kot sodobne vidike življenja različnih etničnih skupnosti – Slovencev, Madžarov, Romov, Hrvatov in Nemcev. Njene raziskave se dotikajo raznovrstnih področij manjšinskega življenja, kot so izobraževanje, kultura, mediji, manjšinska politika itd. Enota sistematično zbira in hrani dokumentarno gradivo, kar prispeva k ohranjanju dragocene kulturne dediščine. V letih svojega delovanja je vzpostavila plodno sodelovanje z lokalnimi manjšinskimi skupnostmi, organizacijami in institucijami v regiji in okolici. Posebej velja izpostaviti tesne vezi z madžarskimi znanstveno-raziskovalnimi ustanovami, kar enoti prinaša širšo prepoznavnost na Madžarskem. (Sliki 34, 35)

Enota Reka

Vodja: **Barbara Riman**

Raziskovalci, vključeni v delovanje Enote Reka, se ukvarjajo z zgodovinskimi in sodobnimi tematikami. V zgodovinskih raziskavah, ki zajemajo predvsem obdobje 19. in 20. stoletja, je poudarek na kulturnem delovanju pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem. Raziskovalci se osredotočajo tudi na raziskovanje in analiziranje delovanja vidnejših posameznikov, ki so iz slovenskih krajev odšli na Hrvaško. V raziskavah, ki obravnavajo sodobno obdobje, pa je poudarek na položaju slovenskega (manjšinskega) jezika ter politični in kulturni participaciji pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem. Enota Reka dobro sodeluje s Filozofsko fakulteto Univerze na Reki, z Univerzo v Pulju, z Institutom za istraživanje migracija iz Zagreba, z različnimi slovenskimi društvi na Hrvaškem ter hrvaškimi izobraževalnimi institucijami. (Slika 36)

Mednarodni center za medetnične odnose in manjšine v Jugovzhodni Evropi

Vodja: **Mitja Žagar**

Mednarodni center za medetnične odnose in manjšine v Jugovzhodni Evropi (MC) proučuje (med)etnične odnose, multikulturalizem in interkulturalizem, položaj in zaščito etničnih manjšin ter razvoj demokracije v Jugovzhodni Evropi. Pripravlja in izvaja raziskovalne in druge projekte, organizira konference in druga srečanja, pripravlja izobraževanja in usposabljanja o urejanju in upravljanju različnosti, odnosov in konfliktov ter zainteresiranim državnim in manjšinskim institucijam in drugim uporabnikom nudi strokovno svetovanje. Kot eden od pobudnikov Akademske mreže za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi, katere soustanovitelj je INV, MC spodbuja in koordinira znanstveno in raziskovalno sodelovanje v Jugovzhodni Evropi in širše ter prispeva k razvoju Akademske mreže.

Specializirani center INDOK s knjižnico

Vodja: **Sofija Zver**

V okviru Inštituta za narodnostna vprašanja deluje specializirani informacijsko-dokumentacijski center INDOK z bogato knjižnico. INDOK hrani najobsežnejšo zbirko različnih gradiv s področja etničnih in manjšinskih študij v Sloveniji. Poleg bogate knjižne zbirke ponuja uporabnikom tudi kartografsko in časopisno zbirko vseh pomembnejših slovenskih dnevnikov in tednikov ter številnih zamejskih tiskovin. (Slika 37)

V spletnem arhivu je digitaliziranih že več kot 200.000 strani iz časopisov in drugih periodičnih publikacij.

INDOK predstavlja infrastrukturno dejavnost inštituta s poudarkom na celovitem in ažurnem zbiranju in posredovanju informacij, vezanih na delovanje INV, predvsem raziskovalni, pa tudi splošni javnosti. Omogoča dostop do ključnih publikacij z etnično tematiko in do bogate kartografske zbirke, ki nastaja že od časa Manjšinskega inštituta, ter vseh pomembnejših slovenskih zamejskih tiskov. Posebno pozornost namenjamo tudi digitalizaciji gradiva. V ta okvir sodi tudi spletni arhiv t. i. Manjšinskega informacijskega in dokumentacijskega centra (MINDOC), ki sta ga kot bilateralni projekt v letih 2010–2013 zagnala INV in Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu. V okviru projekta je bilo digitaliziranih več kot 200.000 strani iz časopisov in drugih različnih publikacij v Sloveniji in Avstriji.

Donacije iz zasebnih knjižnic

Pomemben segment naših zbirk predstavljajo donacije iz zasebnih knjižnic, ki so jih poklonili diplomat in politik Božidar Gorjan, ameriški intelektualec jugoslovanskih korenin iz New Yorka, Salko Kriještorac, slovenski intelektualec iz Trsta, Peter Merkù, avstrijski zgodovinar Karl Stuhlpfarrer, zgodovinar in akademik Janko Pleterski, politik in diplomat Joža Vilfan in drugi. Izpostavimo lahko še bogat arhiv, ki je nastajal po drugi svetovni vojni in obsega arhive Pisarne za zasedena ozemlja (1918–1921), Medzavezniške plebiscitne komisije (1918–1920), Komisije za mirovno konferenco pri Narodni vladi SHS v Ljubljani (1918–1920), Narodnega sveta za Koroško v Velikovcu (1919–1920), zbirko o koroškem plebiscitu iz leta 1920 in Pariški mirovni pogodbi iz leta 1947 ter osebne arhive pomembnih zamejskih Slovencev. Da bi zagotovil ustrezne pogoje za hranjenje, je INV leta 1996 sklenil pogodbo z Arhivom Republike Slovenije o varstvu arhivskega gradiva, skladno z določili Zakona o naravni in kulturni dediščini. Gradivo, ki ga je inštitut v letih 2010–2016 predal Arhivu v hrambo, sodi v fond Zbirke Inštituta za narodnostna vprašanja; hrani se pod registrsko oznako AS-1164.

Interaktivni zemljevid za izobraževanje o etnični raznolikosti Slovenije

V zadnjem desetletju se je raziskovalna in infrastrukturna dejavnost INDOK na INV močno razširila, pri čemer je poseben poudarek namenjen digitalizaciji arhivskega in dokumentacijskega gradiva ter posodobitvi dostopnosti virov za raziskovalce in širšo javnost.

Ena izmed pomembnih infrastrukturnih inovacij je razvoj interaktivnega zemljevida, ki omogoča raziskovanje krajev, pomembnih za etnične manjšine v Sloveniji. Zemljevid predstavlja pomembno orodje za izobraževanje o etnični raznolikosti Slovenije. Omogoča enostaven dostop do podatkov raziskovalcem in drugi zainteresirani javnosti. **(Slika 38)**

(Slika 31) Mednarodna znanstvena konferenca *The Importance of Exploring Ethnicity in the 21st Century*, 15. in 16. maja 2025 v Ljubljani). Na dogodku je več kot 50 raziskovalk in raziskovalcev iz 16 držav predstavilo svoje prispevke o različnih etničnih in manjšinskih vprašanjih.

(Slika 32) Leta 2025 je INV prejel Nagrado glavnega mesta Ljubljana. V utemeljitvi so zapisali, da je INV eno najstarejših središč za raziskovanje manjšinskih in narodnostnih vprašanj na svetu ter da je v preteklih desetletjih razširil tematike preučevanja na migracije in priseljence ter njihovo integracijo. S svojo znanstveno odličnostjo in družbeno angažiranostjo oblikuje razumevanje narodnostnih vprašanj in identitet v Sloveniji ter pomembno vpliva na politike, povezane z manjšinskimi skupnostmi. Inštitut s svojim delom bogati mesto Ljubljana ter širi vrednote medsebojnega razumevanja in spoštovanja raznolikosti.

(Slika 33) Junija 2023 je INV prejel Bartolovo nagrado Univerze na Primorskem – Fakultete za humanistične študije prijateljem fakultete »PRO AMICIS FACULTATIS«, in sicer kot izraz priznanja za večletno plodno sodelovanje s fakulteto na področju raziskovanja in študijske dejavnosti. Plaketa predstavlja simbol zaupanja in spoštovanja, ki ga fakulteta izkazuje tistim, ki s svojim delovanjem pomembno sooblikujejo njeno poslanstvo ter prispevajo k razvoju akademskega in raziskovalnega okolja.

(Slika 34) Stavba na Kranjčevi ulici/Kranjec utca 4 v Lendavi/Lendvi, v kateri se nahajajo prostori Enote Lendava/Lendvai Kutatócsoport.

(Slika 37) Knjižnica INV

(Slika 35) Prostori Enote Lendava/Lendvai Kutatócsoport na Kranjčevi ulici/Kranjec utca 4.

(Slika 36) Prostori Enote Reka v prostorih Slovenskega doma KPD Bazovica na Reki – ob odprtju marca 2017.

(Slika 38) Prikaz interaktivnega zemljevida na dnevu odprtih vrat aprila 2025, ko so INV obiskali osmošolci OŠ Koseze iz Ljubljane.

Nataša Lazar Milošević, strokovna delavka

INV je stičišče interdisciplinarnega proučevanja manjšin doma in po svetu. Moje delo v inštitutu doprinaša predvsem poslovno-administrativno podporo vsem zaposlenim, kjer dokumentacija, procesi dela ter informacije potekajo tekoče, pravilno in v rokih. Moj namen je, da se zaposleni pri svojem delu name lahko zanesejo in tako skupaj odlično sodelujemo z vsemi zunanjimi deležniki.

Ana Malnar, pomočnica direktorice na področju financ in računovodstva

Poštenost, vztrajnost in zanesljivost so temelji mojega dela. Verjamem, da se s predanostjo in odgovornostjo gradi zaupanje in dosega uspeh.

Livija Marko, strokovna delavka

Delo v projektni pisarni in podpora raziskovalkam in raziskovalcem mi je pokazalo, kako ključno je usklajevanje med administrativnimi zahtevami in ustvarjalno svobodo raziskovanja. Spoznala sem, da prava vrednost podpore ni le v tehnični pomoči, temveč v poslušanju, prilagajanju in iskanju poti, ki raziskovalkam in raziskovalcem omogočajo, da svoje ideje uresničijo brez nepotrebnih ovir. Zelo cenim delo, ki ga INV opravlja že stoletje, ker nam raziskovanje etničnosti in drugačnosti pomaga bolje razumeti družbene dinamike, preseči stereotipe ter graditi bolj vključujočo in pravično družbo. S tem osvetljujemo glasove marginaliziranih skupin in odpiramo prostor za dialog, ki spodbuja medsebojno spoštovanje.

Mitja Žagar, raziskovalec

Sodobne družbe so dinamični, notranje pluralni in raznoliki kompleksni procesi. Različnost bogati vse in vsakogar. Zato se moramo potruditi, da vključimo vse in se povežemo ter se naučimo, kako lahko enakopravno sodelujemo.

Sofija Zver, vodja INDOK centra

Navdušuje me, kako digitalizacija omogoča ohranjanje in dostopnost narodnostne dediščine za prihodnje generacije. Verjamem, da lahko z inovativnimi pristopi, kot so uporaba sodobnih digitalnih rešitev, pomembno prispevamo k boljšemu razumevanju in raziskovanju narodnostnih vprašanj.

Petra Writzl, strokovna delavka

Knjižnica ni le prostor znanja, temveč tudi most med kulturami, ki odpira nove poglede, spodbuja razumevanje raznolikosti in pomaga pri preseganju stereotipov. Dostop do raznolike literature, kjer so zastopane različne perspektive, ni samoumeven, temveč je odraz družbenih vrednot in odprtosti. Zato je ključno, da knjižnice ostanejo vključujoče in dostopne vsem.

Anže Oblak, strokovni delavec

Star papir razpade, podatki pa ostanejo, ohranjeni na spletu, pred zobom časa shranjeni.

Barbara Duvnjak Turšič, raziskovalka

Etnična/narodnostna raznolikost v delovnem okolju je nekaj, kar ne bi smelo biti razumljeno kot ovira. Sprejemanje in spoštovanje raznolikosti vodi v večje zaupanje, boljše odnose in večji uspeh tako organizacije kot zaposlenih.

Leta 2025 je bilo na Inštitutu za narodnostna vprašanja 27 zaposlenih

18 žensk,
kar predstavlja
66,7 %

9 moških,
kar predstavlja
33,3 %

Spolna struktura zaposlenih

2

Mlada raziskovalca
(10,5 %)

1

Asistent z doktoratom
(5,2 %)

3

Znanstveni sodelavci
(15,8 %)

9

Višjih znanstvenih sodelavcev
(47,4 %)

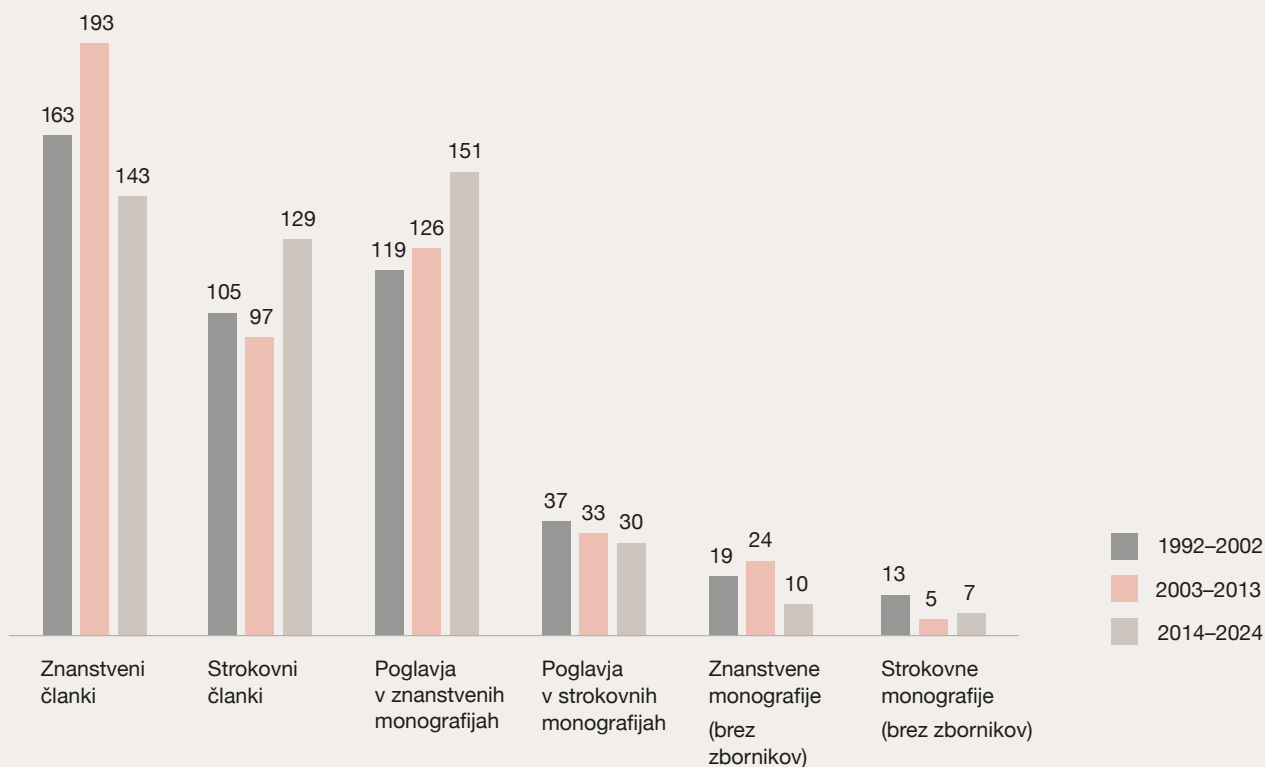
4

Znanstveni svetniki
(21,1 %)

Struktura raziskovalcev glede na znanstvene nazive

Knjižne izdaje raziskovalcev in raziskovalk INV v zadnjem desetletju predstavljajo dragocen odsev raznolikosti raziskovalnega dela, ki se odvija na presečišču družboslovja, humanistike in meddisciplinarnih pristopov. Znanstvene in strokovne monografije, uredniške publikacije, zborniki ter učbeniki odražajo poglobljeno ukvarjanje s temami etničnosti, narodnih manjšin, migracij, jezikovne raznolikosti, zgodovinskih procesov in sodobnih družbenih političnih sprememb. Gre za pomembne prispevke k razumevanju kompleksnih vprašanj identitete, integracije, participacije in kulturne dediščine v Sloveniji ter širši srednjeevropski in jugovzhodnoevropski regiji. Dela pogosto nastajajo v sodelovanju z domačimi in tujimi akademskimi ustanovami ter z organizacijami manjšinskih skupnosti, kar dodatno potrjuje vpetost inštituta v širši družbeni in raziskovalni prostor.

V knjižni produkciji najdemo tako študije, ki sledijo aktualnim dogajanjem, kot je vpliv pandemije covid-19 na manjšine, raziskave o priseljevanju in integraciji, ki obravnavajo vprašanja vključevanja priseljencev v slovensko družbo, njihovo participacijo, izkušnje ter odnos večinskega prebivalstva kot tudi zgodovinske analize, na primer o madžarski narodni skupnosti v času osamosvajanja ali o slovenskih skupnostih v izseljenstvu. Poseben poudarek je namenjen raziskovanju slovenskega zamejstva, čezmejnega sodelovanja, ohranjanja kulturne dediščine in kolektivnega spomina. Raznoliki tematski in metodološki pristopi kažejo na angažirano raziskovalno skupino, ki s knjižnimi izdajami pomembno prispeva k nacionalnim in mednarodnim akademskim razpravam. (Graf 1)

(Graf 1)

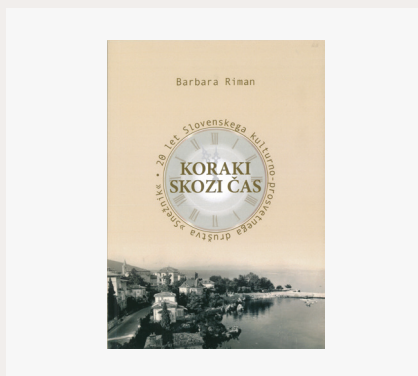
Znanstvena produkcija v obdobju 1992–2024

Knjižne objave raziskovalcev in raziskovalk v obdobju 2015–2025

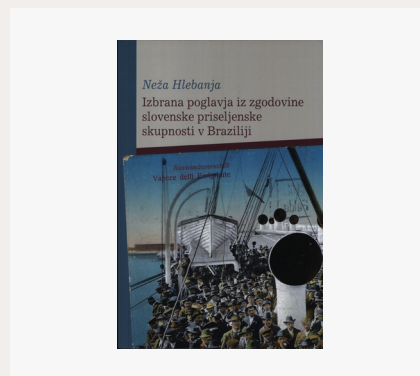
Znanstvene monografije

Devetak, Robert, 2025. »In zopet kliče domovina ženo na pomoč«: Ženska dobrodela društva na Goriškem in Gradiškem v obdobju Avstro-Ogrske. Založništvo tržaškega tiska ZTT-EST, Trst in INV, Ljubljana.

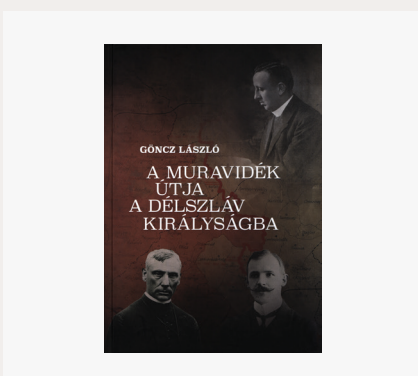
Riman, Barbara, 2024. Koraki skozi čas: 20 let Slovenskega kulturno-prosvetnega društva Snežnik. INV, Ljubljana; Slovensko kulturno-prosvetno društvo Snežnik, Lovran.

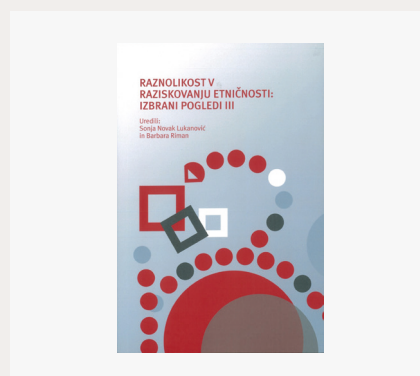
Hlebanja, Neža, 2024. Izbrana poglavja iz zgodovine slovenske priseljske skupnosti v Braziliji. Združenje Slovenska izseljenska matica, INV, Ljubljana.

Göncz, László, 2024. Madžarska narodna skupnost v času demokratičnih družbenih sprememb in osamosvojitve Republike Slovenije: ustavnopravna ureditev avtohtonih narodnih skupnosti ter položaj in izzivi madžarske narodne skupnosti v Sloveniji v obdobju 1989–1991. Ethnicity, 19, INV, Ljubljana.

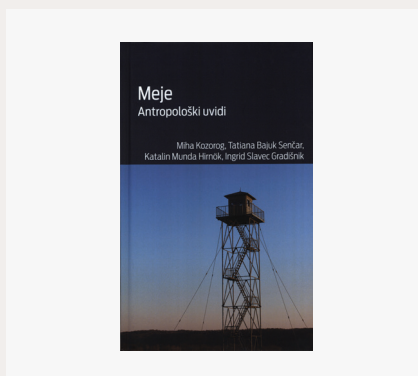
Göncz, László, 2024. A Muravidék útja a délszláv királyságba: a tájegység története az első világháború végétől a jugoszláv megszállásig: (1918 ősze - 1919 augusztusa). Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely.

Novak-Lukanović, Sonja (ur.), Riman, Barbara (ur.), 2023. Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi III. INV, Ljubljana.

Sorgo, Lara, 2023. Espressioni e poetiche dell'identità e dell'appartenenza negli scrittori della letteratura italiana dell'Istria. Ledizioni, Quaderni del CERM, Milano.

Kozorog, Miha, Bajuk Senčar, Tatjana, Munda Hirnök, Katalin, Slavc Gradišnik, Ingrid, 2022. Meje: antropološki uvidi. Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.

Medvešek, Mojca, Bešter, Romana, Pirc, Janez, 2022. Mnenja večinskega prebivalstva Slovenije o priseljevanju, priseljencih in integraciji. INV, Ljubljana.

Žagar, Mitja, 2022. Slovenija, kako naprej? : predlog ustavne, institucionalne in politične reforme. Ethnicity, 18, INV, Ljubljana; Drava, Celovec.

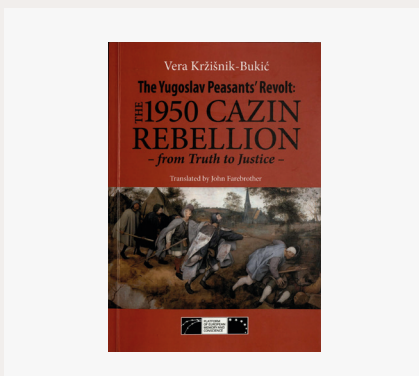
Grafenauer, Danijel (ur.), 2021. Koroški plebiscit – 100 let kasneje. Odstriranja, 5, Zbirka Ethnicity, 17, Slovenska matica, INV, Ljubljana.

Munda Hirnök, Katalin (ur.), Novak-Lukanović, Sonja (ur.), 2021. Svet je postal drugačen: vpliv covida-19 na etnične manjšine in obmejni prostor v Sloveniji in sosednjih državah. INV, Ljubljana.

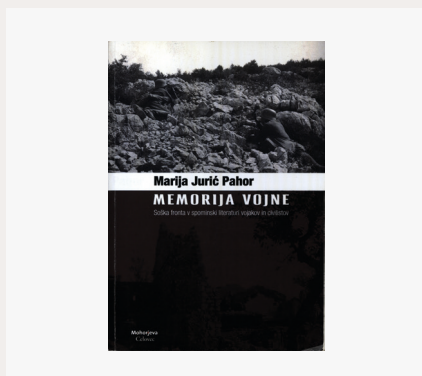
Medvešek, Mojca (ur.), Novak-Lukanović, Sonja (ur.), 2020. Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi II. INV, Ljubljana.

Kržišnik-Bukić, Vera, 2020. The Yugoslav Peasants' Revolt: The 1950 Cazin Rebellion: From Truth To Justice. Prague: Platform Of European Memory And Conscience.

Komac, Miran (ur.), Vizi, Balázs (ur.), 2019. Bilateralis Kisebbségvédelem: A Magyar-Szlovén Kisebbségvédelmi Egyezmény háttérre és gyakorlata. L'harmattan, Cop., Budapest.

Jurić Pahor, Marija, 2019. Memorija vojne: soška fronta v spominski literaturi vojakov in civilistov. Mohorjeva, Celovec.

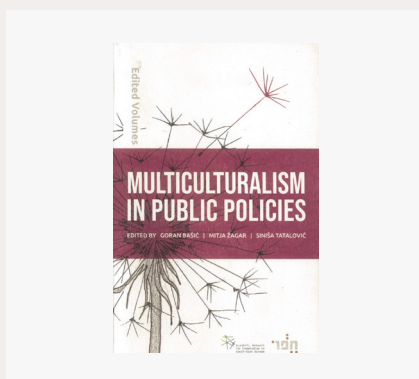
Riman, Barbara, 2019. Slovenska društva u Hrvatskoj: od 1886. do 1991. godine. Vijeće slovenske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Rijeka; INV, Ljubljana.

Novak-Lukanović, Sonja (ur.), 2019. Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu. INV, Ljubljana; SZL, Celovec; Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec; SLORI, Trst.

Komac, Miran (ur.), Vizi, Balázs (ur.), 2018. Bilateralni sporazumi kot oblika urejanja varstva narodnih manjšin: primer Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji. L'Harmattan, cop., Budapest.

Bašić, Goran (ur.), Žagar, Mitja (ur.), Tatalović, Siniša (ur.), 2018. Multiculturalism in Public Policies. Academic Network for Cooperation in South-East Europe, Belgrade.

Jagodic, Devan (ur.), 2018. Družbena participacija mladih v slovenskem zamejstvu. INV, Ljubljana; SZI, Celovec; Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec; SLORI, Trst.

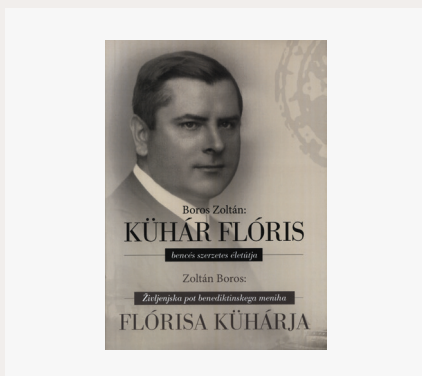
Obid, Milan (ur.), 2018. Identitetne opredelitve mladih v slovenskem zamejstvu. INV, Ljubljana; SZI, Celovec; Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec; SLORI, Trst.

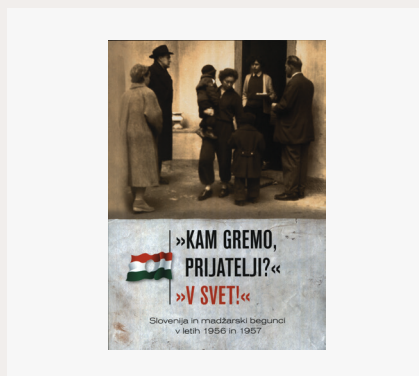
Jurić Pahor, Marija, 2017. Das Gedächtnis des Krieges: die Isonzofront in der Erinnerungsliteratur von Soldaten und Zivilisten. Mohorjeva, Celovec, Ljubljana, Dunaj.

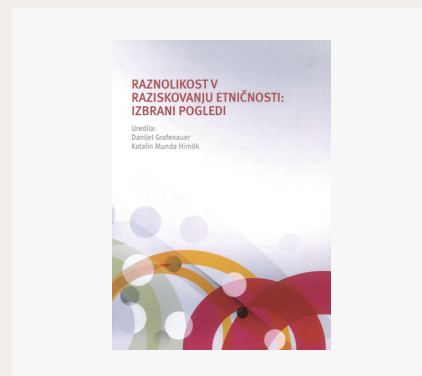
Kržišnik-Bukić, Vera (ur.), 2017. Splošni položaj mladih v slovenskem zamejstvu. NV, Ljubljana; SZI, Celovec; Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec; SLORI, Trst.

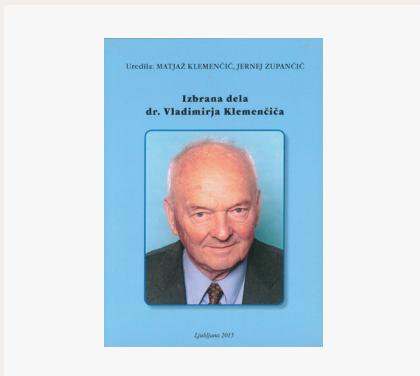
Boros, Zoltán, 2016. Kühár Flóris bencés szerzetes életútja = Življenjska pot benediktinskega meniha Flórisa Kühárja. Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Moravske Toplice, INV, Ljubljana.

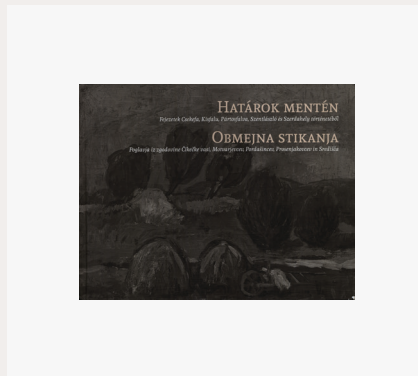
Kovács, Attila (ur.), 2016. Hova megyünk, barátok? - Világnak! Szlovénia és az '56-os magyar menekültek. INV, Ljubljana.

Grafenauer, Danijel (ur.), Munda Hirnök, Katalin (ur.), 2016. Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi. INV, Ljubljana.

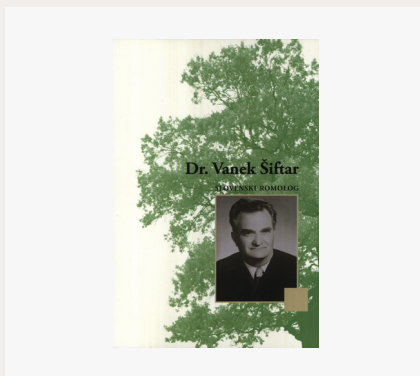

Klemenčič, Vladimir, 2015. Izbrana dela Vladimíra Klemenčiča. INV, Ljubljana.

Kovács, Attila (ur.), 2015. Határok mentén: Fejezetek Csekefa, Kisfalu, Pártosfalva, Szentlászló és Szerdahely történetéből = Obmejna stikanja: poglavja iz zgodovine Čikečke vasi, Motvarjevcev, Pordašincev, Prosenjakovcev in Središča. Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Moravske Toplice; INV, Ljubljana; Zavod za kulturo madžarske narodnosti, Lendava.

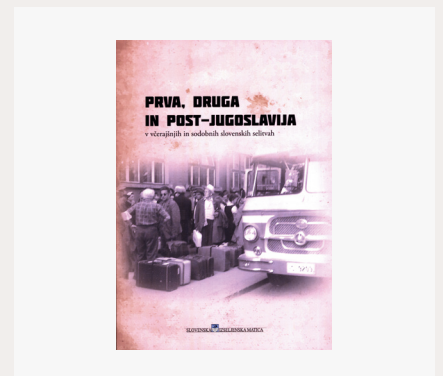
Strokovne monografije

Šiftar, Vanek, 2025. *Dr. Vanek Šiftar: slovenski romolog* (Dopolnjena izd.) INV, Ljubljana; Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, Tišina; Svet romske skupnosti RS, Murska Sobota.

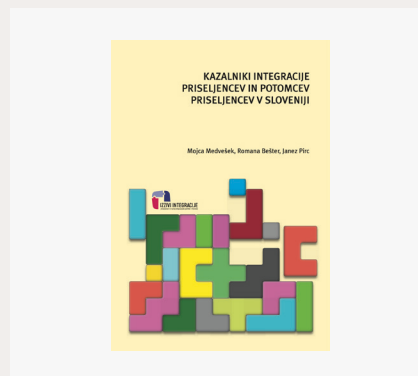
Nečak Lük, Albina, Kovács, Attila, 2024. The Hungarian language in education in Slovenia. Ljouwert; = Leeuwarden: Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning, cop.. Regional dossiers series.

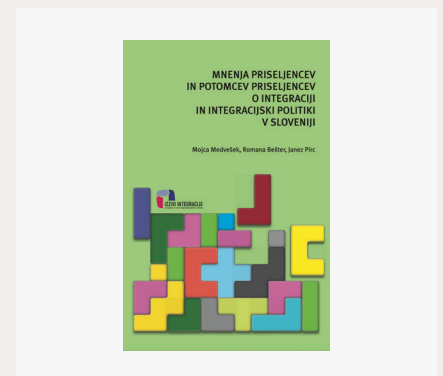
Jesih, Boris (ur.), Grafenauer, Danijel (ur.), 2023. Prva, druga in post-Jugoslavija: v včerajšnjih in sodobnih slovenskih selitvah. Združenje Slovenska izseljenska matica, INV, Ljubljana.

Krenn, Mark, 2022. Domonkosfa = Domanjševci: fényképek Domonkosfáról = fotografsko gradivo o Domanjševcih: 1900–1980. Kovács, Attila (ur.). INV, Ljubljana; Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Šalovci, Domanjševci; Zavod za kulturo madžarske narodnosti, Lendava.

Medvešek, Mojca, Bešter, Romana, Pirc, Janez, 2022. Kazalniki integracije priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji. INV, Ljubljana.

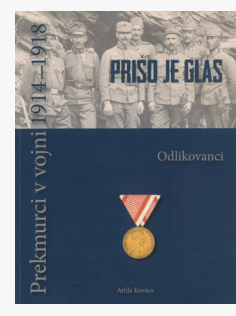
Medvešek, Mojca, Bešter, Romana, Pirc, Janez, 2022. Mnenja priseljencev in potomcev priseljencev o integraciji in integracijski politiki v Sloveniji. INV, Ljubljana.

Brousek, Jan (ur.), Grafenauer, Danijel (ur.), Wintersteiner, Werner (ur.), Wutti, Daniel (ur.), 2020. Slovenija - Österreich: befreiendes Erinnern = osvobajajoče spominjanje: dialogische Aufarbeitung der Vergangenheit = dialoško obravnavanje zgodovine. Drava, Celovec.

Göncz, László, 2019. Emberek a pannon végeken: huszadik századi sorsok a magyar-szlovén határ mentén. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely.

Kovács, Attila., 2018. Prišo je glás: Prekmurci v vojni 1914–1918, Odlikovanci. Pomurski muzej, Murska Sobota.

Pirc, Janez, 2018. Nad ledenikom in velemestnim šikom: biciklista med Alpami in Donavo med svetovnjima vojnima. Modrijan, Ljubljana.

Komac, Miran, 2015. Priročnik za romske svetnike. INV, Ljubljana.

Konferenčni zborniki

Grafenauer, Danijel (ur.), 2024. Slovenski mediji v Avstriji nekoč in danes: prispevki s posveta na Slovenski matici 24. oktobra 2022. Slovenska matica, Ljubljana.

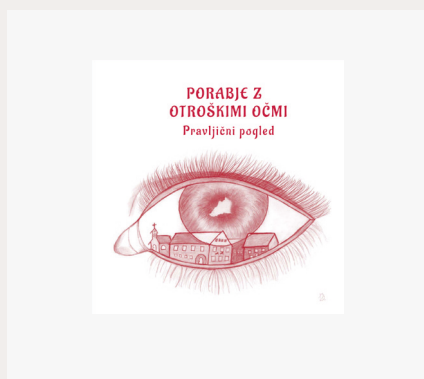

Riman, Barbara (ur.), 2024. Slovenski svečenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću: radovi s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog 6. svibnja 2022. u Državnom arhivu u Pazinu. Državni arhiv, Pazin; Porečka i Pulska Biskupija, Poreč; INV, Ljubljana.

Grafenauer, Danijel (ur.), Jesih, Boris (ur.), 2020. Avstrijska državna pogodba in slovenska narodna skupnost v Avstriji. Ethnicity, 16. INV, Ljubljana.

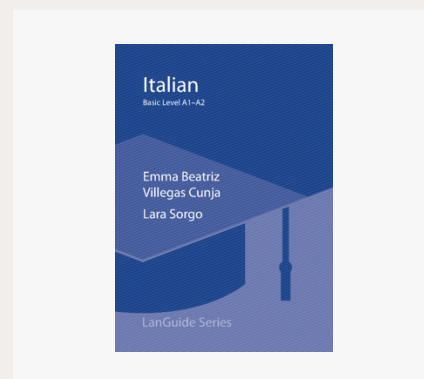
Učbeniki in drugo gradivo

Novak, Valentina (ur.), Munda Hirnök, Katalin (ur.), Novak-Lukanović, Sonja (ur.). *Porabje z otroškimi očmi: pravljичni pogled*, 2025. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.

Bračič, Patricija, Hliš, Damjana, Krajnc, Mateja, Mlakar, Bojana, Žalar, Polona, Žnidarič, Nina, Riman, Barbara (ur.), Hliš, Damjana (ur.), 2024. *Zakorakajmo v slovenščino: 2. del, delovni zvezek*. INV, Ljubljana.

Villegas, Emma Beatriz, Sorgo, Lara, 2023. *Italian. Basic level A1-A2*. University of Primorska Press, Koper.

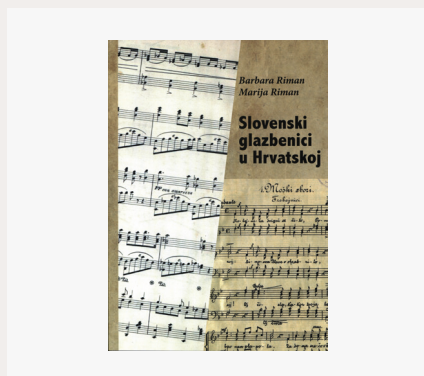
Novak, Valentina (avtor, ur.), Horvat, Barbara, Munda Hirnök, Katalin (ur.), Novak-Lukanović, Sonja (ur.), 2023. *Porabje z otroškimi očmi: vodnik po Porabju*. INV, Ljubljana.

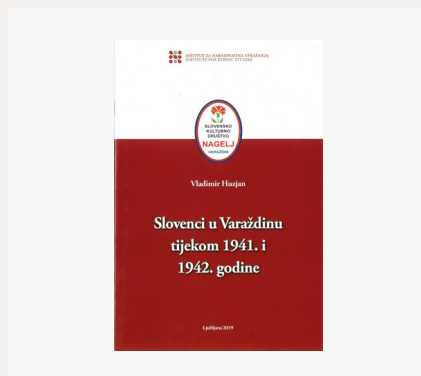
Novak, Valentina, Perger, Metoda, Trafela, Romana, Serdt Maučec, Andreja, Novak, 2021. *Porabje z otroškimi očmi: malo drugačen pogled*. Novak Valentina (ur.), Munda Hirnök, Katalin (ur.), Novak-Lukanović, Sonja (ur.). INV, Ljubljana.

Bračič, Patricija, Riman, Barbara (ur.), 2021. *Zakorakajmo v slovenščino. Zveza slovenskih društev na Hrvaškem*. Reka.

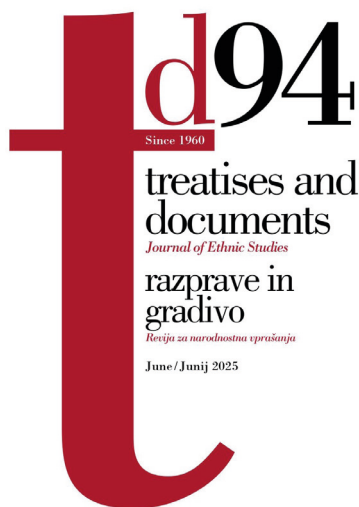
Riman, Barbara, Riman, Marija, 2021. *Slovenski glazbenici u Hrvatskoj*. Svet slovenske nacionalne manjšine Primorsko-goranske županije, Reka; INV, Ljubljana; Slovenski dom KPD Bazovica, Reka; Slovensko kulturno društvo Snežnik, Lovran.

Huzjan, Vladimir, 2019. *Slovinci u Varaždinu tijekom 1941. i 1942. godine*. INV, Ljubljana; Slovensko kulturno društvo Nagelj, Varaždin.

Feldner, Josef (ur.), Grafenauer, Danijel (ur.), Graf, Wilfried (ur.), Stergar, Janez (ur.), Sturm, Marjan (ur.), Wintersteiner, Werner (ur.), 2018. *Building the Peace Region Alps-Adriatic = Regione di pace Alpe-Adria*.

(Slika 39) Naslovnica 94. številke revije *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies/Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja*

Revija *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies/Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* izhaja že 65 let.

Inštitut za narodnostna vprašanja že 65 let (od leta 1960) izdaja revijo *Treatises and Documents/Razprave in gradivo*. Do konca leta 2024 je izšlo 93 števil. V njej objavljamo znanstvene prispevke domačih in tujih avtorjev s področja etničnih študij, s posebnim poudarkom na multidisciplinarnosti. Revija posveča posebno pozornost etničnim in manjšinskim vprašanjem na območju, ki ga imenujemo alpsko-jadransko-panonski prostor, ob tem pa se vsebinsko in geografsko odpira in objavlja študije z območja celotne Evrope in celo širše. V vsaki številki pokrije tudi kakšno globalno manjšinsko tematiko; tako pridobiva bralce in globalno prepoznavnost.

Posledično se je v zadnjih letih povečalo število člankov (povprečno 20 na leto), ki so vedno pogosteje citirani tudi izven domačih znanstvenih krogov, zato so večinoma napisani v angleščini; še vedno pa petino člankov objavimo v slovenščini, saj je naša posebna skrb negovanje slovenskega znanstvenega jezika in terminologije. Obravnavane etnične tematike so raznolike in pokrivajo zgodovinske, politološke, kulturološke, jezikovne, pravne, sociološke, geografske in psihološke vidike etničnega vprašanja.

(Slika 39)

Od leta 2023 naprej je vsebina revije prosto dostopna v okviru založniške platforme Sciendo - Paradigm, številke do leta 2015 pa so na voljo na spletnem portalu dLib – Digitalna knjižnica Slovenije.

Glavni uredniki revije *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies/Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja*:

Drago Druškovič (1960–1976),
Janko Jeri (1979–1980),
Silvo Devetak (1981–1988),
Miran Komac (1990–1991),
Vera Klopčič (1992–1993),
Boris Jesih (1994–2009 in 2013),
Sara Brezigar (2009–2011, 2013 in 2015–2020),
Mojca Medvešek (2011 in 2012),
Janez Pirc (2012 in 2014)
in Sabina Zorčič (2020–).

Uredniški odbor sestavljajo znanstveniki svetovnega merila na področju etničnih študij.

Sonja Novak Lukanović, raziskovalka

Imam privilegij, da lahko delam kot raziskovalka, da lahko avtonomno razvijam ideje, iščem odgovore na številna neraziskana in neodgovorjena vprašanja, analiziram družbene in jezikovne pojave in procese, pri katerih je v središče postavljen jezik, in ob tem me vodi misel kitajskega filozofa Konfucija: »Vprašanja in raziskovanja so korenine znanja, mišljenje in razmišljanje pa sta pot do njega.«

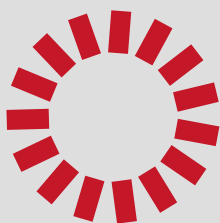
Raziskovanje v *zadnjem desetletju*

Poudarki raziskovanja etničnosti in medetničnih odnosov v obdobju 2015–2025

V nadaljevanju na kratko predstavljamo **štiri izbrana področja raziskav**, s katerimi se raziskovalke in raziskovalci INV v zadnjem desetletju najbolj intenzivno ukvarjamo:

pravice in varstvo manjšin,
multikulturalizem, interkulturalizem
ter urejanje in upravljanje družbeno
relevantnih različnosti;

položaj slovenskih manjšin
v sosednjih državah;

etnične manjšine
na območju Slovenije;

obmejni prostor med
Slovenijo in sosednjimi državami.

Med **tematikami**, s katerimi se INV v zadnjem desetletju največ ukvarja, so nekatere, ki bi jih lahko imenovali kar **tradicionalne** (kot npr. položaj slovenskih manjšin v sosednjih državah), saj se jih raziskuje tako rekoč od ustanovitve inštituta dalje, druge pa so **novjše**, kjer se je začelo z raziskavami večinoma v obdobju po osamosvojitvi Slovenije (npr. raziskovanje priseljenjskih skupnosti v Sloveniji) ali celo v zadnjem desetletju.

Razširjanje področij raziskav narekujejo **aktualni družbeno-politični procesi**, ki zadevajo Slovenijo in mednarodni prostor. Pri našem delu so vedno bolj prisotne **mednarodno usmerjene** raziskave ter **medinstitucionalno sodelovanje**, kjer je inštitut bodisi vodilni partner bodisi ena od sodelujočih znanstvenih ustanov.

Interdisciplinarnost pri organizaciji raziskovalnih skupin omogoča **večjo širino** raziskovalnih projektov.

Ugotovitve in rezultati raziskav služijo zlasti političnim odločevalcem, civilnodružbeni sferi ter zainteresirani strokovni javnosti v Sloveniji in širše.

— **Danijel Grafenauer**, raziskovalec

Sem Štajerec s koroškimi koreninami na delu v Ljubljani. Zaradi svojih koroških korenin sem se zgodaj začel zanimati za slovensko manjšino na Koroškem. To sem v času študija nadgradil z Erasmus izmenjavo in študijem etničnih vprašanj na Univerzi v Celovcu. Na Inštitutu za narodnostna vprašanja sem svoje znanje poglobljal in zanimanje širil ter se raziskovalno posvečal vsem področjem življenja in delovanja slovenske manjšine v Avstriji, prav tako pa tudi zgodovini in oživljanju nemško govoreče etnične skupnosti v Sloveniji. Z raziskovanjem naštetih in drugih etničnih ter manjšinskih vprašanj sem utrdil zavedanje o pomembnosti dobrega upravljanja etničnih in družbenih raznolikosti predvsem v prostoru Alpe-Jadran ter pomenu dialoga v medetničnih konfliktih. Pomembno se mi zdi, da sem svoje teoretično znanje nadgrajeval s sodelovanjem v projektih, ki so se ukvarjali s to tematiko »v praksi« ali »in situ« v prostoru Alpe-Jadran. Rezultati v obliki publikacij in tudi v spreminjanju kulture spominjanja na čezmejnem področju Slovenija-Avstrija so del bogate bere publicističnega delovanja INV.

PRAVICE IN VARSTVO MANJŠIN, MULTIKULTURALIZEM, INTERKULTURALIZEM TER UREJANJE IN UPRAVLJANJE DRUŽBENO RELEVANTNIH RAZLIČNOSTI

V okviru proučevanja manjšinskih pravic ter varstva narodnih, etničnih in drugih manjšinskih skupnosti namenjamo posebno pozornost raziskovanju vključevanja in integracije manjšin v vse vidike družbenega življenja, zlasti pa razvoj mehanizmov, modelov in postopkov za zagotavljanje ter krepitev njihove družbene in politične participacije. Zavedamo se, da je doseganje pluralnosti in raznolikosti v sodobnih dinamičnih družbah ključno za njihovo dolgoročno stabilnost in razvoj. Razvijamo mehanizme, modele in postopke za upravljanje družbeno relevantnih različnosti ter koncepte in strategije trajnostnega razvoja tako v Sloveniji kot v širšem globalnem prostoru.

Politike multikulturalizma in interkulturalizma od devetdesetih let prejšnjega stoletja naprej narekujejo razvoj, urejanje in upravljanje različnosti v družbi s poudarkom na preprečevanju, upravljanju in razreševanju kriz in konfliktov. Na podlagi študij miru in konfliktov spodbujamo vodenje odprtega in vključujočega javnega dialoga s ciljem uravnoteženega in trajnostnega razvoja, pri čemer upoštevamo okoljske in družbene danosti in omejitve. Intenzivno se posvečamo proučevanju družbene pluralnosti in raznolikosti, multikulturalnosti, multikulturalizma in interkulturalizma, pri čemer si

prizadevamo za nadaljnji razvoj konceptov in politik na teh področjih. Proučujemo naravo, učinkovitost, sorazmernost in legitimnost ukrepov kriznega upravljanja ter njihov vpliv na aktualni položaj pripadnic in pripadnikov manjšin. Pomemben del naših dejavnosti na tem področju predstavlja sodelovanje v Akademski mreži za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi, v okviru katerega je nastala tudi odmevna monografija *Multiculturalism in Public Policies* (2018).

Med najpomembnejšimi projekti na omenjenem področju je temeljni raziskovalni projekt ***Politična participacija narodnih manjšin in njihovih pripadnikov: primerjalna študija politične participacije slovenskih skupnosti v sosednjih državah Republike Slovenije (2021–2024)***.

V kontekstu vključevanja in družbene integracije manjšin in njihovih pripadnikov se je projekt osredotočal na politično participacijo kot eno temeljnih manjšinskih pravic. Pri tem nas je posebej zanimal pomen politične participacije manjšin za uspešno urejanje in upravljanje družbeno relevantnih različnosti, za avtonomijo in razvoj manjšin, za multikulturalnost, multikulture in interkulture politike ter za procese vključujočega odprtega javnega dialoga in razvoj demokracije.

Pomen politične participacije pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v sosednjih državah za njihovo polno in enakopravno vključevanje in integracijo v družbo ter za preprečevanje njihove marginalizacije in asimilacije so potrdili **intervjuji**, ki smo jih **opravili z izvoljenimi predstavniki ter drugimi nosilci** funkcij znotraj teh skupnosti. Intervjuvanci so **izpostavili, da imajo pripadniki manjšin specifične potrebe in interese, povezane z njihovo identiteto in pripadnostjo**.

Manjšine so – kot vse družbene skupnosti in skupine – notranje pluralne in raznolike, zato bi morali obstoječi koncepti in sistemi manjšinskega varstva, pravne ureditve in konkretni modeli politične participacije to upoštevati.

Pripadniki manjšin so politično dejavni bodisi v okviru manjšinskih političnih strank bodisi znotraj strank večinskega prebivalstva, pogosto pa tudi prek lokalnih in regionalnih volilnih list. Razmišljajo o tem, kako izboljšati mehanizme politične in družbene participacije v njihovem specifičnem okolju ter kako zagotoviti boljše upoštevanje njihovih potreb in interesov.

Primerjalna študija je pokazala tako razlike kot nekatere podobnosti med proučevanimi državami. Za razumevanje širšega konteksta smo opravili še analizo evropskih in globalnih standardov pravic in varstva narodnih manjšin. Ta je pokazala, da sicer vse države formalno te standarde priznavajo, vendar obstaja **precejšen razkorak med normativnim okvirom in dejanskim stanjem** na terenu.

Raziskovalni projekt *Obzorja Evrope LEGITIMULT*, ki ga sofinancira švicarski državni sekretariat za izobraževanje, raziskovanje in inovacije, raziskuje legitimno krizno upravljanje v več-nivojskih sistemih.

Koordinirata ga EURAC Research iz Italije in Univerza v Fribourgu iz Švice. V njem sodeluje enajst partnerjev iz različnih držav. Projekt analizira **vpliv pandemije covid-19 na legitimnost večnivojskega in kriznega upravljanja** v različnih okoljih, vključno s centraliziranimi in decentraliziranimi sistemi. Delovni sklop, ki ga vodi INV, se osredotoča na človekove pravice, varstvo manjšin in načelo nediskriminacije.

Izvedli smo 70 intervjujev s pripadniki različnih manjšinskih skupin v Avstriji, Hrvaški, Italiji in Sloveniji. Prvi rezultati kažejo, da so **krizni ukrepi negativno vplivali na človekove pravice** in povzročili primere diskriminacije. Intervjuvanci poudarjajo pomen vključevanja manjšin v procese odločanja za bolj legitimno krizno upravljanje. Na podlagi teh rezultatov

se **potrjujejo stališča** iz strokovne literature o **negativnih vplivih kriznega upravljanja na manjšinske skupnosti**.

Projekt Obzorja Evrope – Akcije Marie Skłodowska Curie (MSCA) MINCOOP se posveča konceptualizaciji in operacionalizaciji (termina, konceptov in definicij) manjšin v praksi pogodb Združenih narodov (ZN), kar na INV raziskuje prijaviteljica Noémi Nagy.

MINCOOP je interdisciplinarni raziskovalni projekt, ki **analizira konceptualizacijo in operacionalizacijo manjšin v univerzalnem mednarodnem pravu ZN in v praksi** njihovih pristojnih teles z namenom, da predlaga možne izboljšave pravnega varstva tradicionalnih (narodnih, etničnih, verskih in jezikovnih) manjšin in njihovih pripadnikov. S tem želi prispevati k razvoju področja manjšinskih študij.

Projekt predvideva izvedbo posodobljene, sistematične in primerjalne analize gradiv desetih pogodbenih teles ZN za človekove pravice, s čimer bo zapolnjena pomembna vrzel v znanstvenih raziskavah. Raziskovalni pristop in metoda vključujeta kvantitativno računalniško podprto analizo vsebine, kvalitativno pravno analizo ter študije primerov in terenske raziskave (intervjuje), izvedene v Sloveniji. Raziskava bo prispevala k teoretični razpravi o manjšinah, manjšinskih pravicah in oblikovanju priporočil za javne politike ter k ozaveščanju širše javnosti o perečih vprašanih tradicionalnih manjšin.

Projekti 2015–2025

- Mirovna regija Alpe-Jadran (2013–2020) – Building the Peace Region Alps-Adria (2013, 2020)
- Politična participacija narodnih manjšin in njihovih pripadnikov: primerjalna študija politične participacije slovenskih skupnosti v sosednjih državah Republike Slovenije (2021–2024)
- LEGITIMULT – Legitimate Crisis Management and Multilevel Governance (2022–2025)
- MINCOOP – Conceptualization and Operationalization of Minorities in the Practice of UN Treaty Bodies (2024–2026)

Marija Jurić Pahor, raziskovalka

Čas sodobne globalizacije prinaša s seboj povečanje mobilnosti. Število ljudi, zlasti mladih, ki študirajo in delajo v krajih zunaj svoje matične države ali narodne manjšine, narašča. Vse več je na svetu tudi ljudi, ki bežijo pred vojnami, nasiljem, lakoto ali naravnimi nesrečami. V teh okoliščinah se neobhodno preobražajo individualne in kolektivne identitete ter pripadnosti. Le težko si jih je mogoče še zamišljati kot homogene, neprepustne ali zamejene, saj jih v veliki meri določa mešanica in preplet. Svojim raziskovalnim temam se – zlasti v povezavi s slovensko nacionalno in narodnostno identiteto (Slovenk in Slovencev v Avstriji in Italiji) – približujem s pomočjo teoretskih opredelitev, kot so: transkulturacija in transkulturalnost, kulturna hibridnost, transnacionalnost, diasporizacija in sodobna slovenska diaspora. Gre za pojme, ki merijo na sposobnost povezovanja in prehajanja (tudi v smislu ustvarjanja kulture dialoga), ob hkratnem izogibanju nevarnosti homogenizacije in uniformizacije, ki implicira nasilje.

SLOVENCİ V SOSEDNIJH DRŽAVAH

Slovenska manjšina v Avstriji

Proučevanje položaja slovenske manjšine v Avstriji sodi med tradicionalne raziskovalne tematike inštituta vse od njegove ustanovitve dalje. V zadnjem desetletju smo raziskovalni opus nadgradili s projekti proučevanja identitete naroda, ki postaja v času sodobne globalizacije in migracijskih procesov vse bolj transkulturna in hibridna; **v ospredje stopa pojav diasporizacije slovenstva.**

Ob 100. obletnici koroškega plebiscita leta 2020 smo raziskovalno delo posvetili predvsem manj znanim vidikom in procesom tega pomembnega obdobja v slovenskem in širšem čezmejnem prostoru, »memoriji vojne« in vojnim travmatizacijam. Zanimale so nas perspektive razvoja slovenske narodne skupnosti v avstrijskih zveznih deželah Koroška in Štajerska, problematika koroških Slovencev v času zgodnjega nacizma ter razvoj slovenske manjšine po letu 1991 in v času pandemije covid-19. Analizirali smo uresničevanje 7. člena državne pogodbe o obnovi neodvisne in demokratične Avstrije ter odprli javni dialog v okviru projekta mirovne regije Alpe-Jadran za soočenje z zgodovino 20. stoletja.

Analizirali smo politično in družbeno participacijo Slovencev v Avstriji ter oblike njihovega organiziranja, raziskovali življenje in delo pomembnejših predstavnikov manjšine, proučevali pomen in uporabo slovenskega jezika pri dijakih manjšinskih šol na avstrijskem Koroškem ter sodelovali pri vzpostavljanju vključujoče kulture spominjanja med mladimi v čezmejnem prostoru. Na podlagi rezultatov raziskav smo predlagali konkretne ukrepe za ohranjanje ogroženih manjšinskih skupnosti in slovenskega jezika v Ziljski dolini.

Projekti 2015–2025

- Mirovna regija Alpe-Jadran (2013–2020)
- Mladi v slovenskem zamejstvu: družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi (2013–2016)
- Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška. Teil 1: Von den Anfängen bis 1942 (2014–2016)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Biografski leksikon Koroških Slovencev (2017)
- Prizadevanje za obstoj slovenske narodne skupnosti in jezika v Ziljski dolini (2016–2017)
- Analiza stanja in razvoja perspektive slovenske narodne skupnosti na Koroškem in Štajerskem (2018)
- Slovensko zamejstvo kot vsebina kurikula osnovnih in srednjih šol v Sloveniji (2018–2019)
- Od starih k novim imaginarijem pripadanja: slovenska narodn/ost/na identiteta v sodobnem globaliziranem svetu (2019)
- Slovenska narodna skupnost v Avstriji trideset let po razglasitvi samostojne in neodvisne Slovenije ter v letu vpliva in posledic bolezni COVID-19 (2021)
- Projekt Slovensko-avstrijska zgodovina/Österreichisch-Slowenisches Geschichtsbuch (2021–2024)
- Slovenščina na manjšinskih šolah na avstrijskem Koroškem: enojezični dijaki iz Slovenije (2022)
- Vzpostavljanje kulture spominjanja in dialoga med mladimi Slovenkami in Slovenci v Avstriji in Italiji (2024)

- Politična participacija slovenske narodne skupnosti v Avstriji (2024)
- CULREM: Vključujoča kultura spominjanja in čezmejno sodelovanje na področju izobraževanja in uprizoritvene umetnosti (2023–2024) (Slika 40)
- Ženski narodni aktivizem: delovanje ženskih podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda na slovenskih narodnih mejah (2025–2027)

— **Saša Kernjak Zubović**, strokovna delavka

Poučevanje slovenskega jezika izven meja Slovenije, s katerim se srečujem v okviru strokovno-razvojne naloge »Podpora in razvoj slovenskega jezika v tujini«, je izjemno pomembno za ohranjanje in širjenje slovenskega jezika in kulture v mednarodnem prostoru. Slovenski jezik namreč predstavlja pomemben prispevek k ohranjanju slovenske identitete, tudi v tujini. Omenjena strokovno-razvojna naloga pripomore k povečanju dostopa do slovenskega jezika in h krepitvi skupnosti Slovencev v tujini.

Slovenska manjšina na Madžarskem

Pri proučevanju slovenske skupnosti v Porabju je INV odigral pomembno vlogo že v preteklosti, po letu 1990 pa si prizadeva za sistematično raziskovanje položaja skupnosti (pravni, družbeno-politični, ekonomsko-socialni in jezikovni položaj, migracije, novejša zgodovina).

K boljšemu razumevanju slovensko-madžarskega obmejnega prostora in porabskih Slovencev, zlasti v prvem desetletju po letu 1945, ki je trajno zaznamovalo njihovo življenje, je prispevala raziskava tragičnih usod več deset porabskih družin in posameznikov, ki so bili deportirani v prisilna delovna taborišča na Madžarskem in doslej niso bili nikjer evidentirani oziroma zabeleženi. Na podlagi proučevanja avdiovizualnega gradiva v madžarskih arhivih je nastalo osem dokumentarnih filmov s pričevanji preživelih deportirancev. Izsledki raziskave so spodbudili slovensko manjšinsko skupnost (Zveza Slovencev na Madžarskem) v Porabju, da je leta 2015 postavila spomenik izgnancem v opomin na grozote komunističnega režima na Madžarskem. Projekt je izjemnega pomena, saj zapolnjuje vrzel tako etnološko kot zgodovinsko še neraziskane tematike. (Slika 41) (Tabela 1)

Zadnja leta se raziskave v Porabju osredotočajo na vitalnost slovenskega jezika, tj. porabskega narečja in knjižnega jezika, kot tudi na vitalnost same slovenske skupnosti. Posebna pozornost je namenjena položaju slovenskega jezika/porabščine v odnosu do večinskega prebivalstva, manjšinskim medijem, dvojezičnemu izobraževanju ter porabskim štipendistom kot nosilcem razvoja slovenske skupnosti. Tem ciljem služijo tudi didaktične publikacije, ki spodbujajo razvoj slovenskega jezika in kulture med mladimi, ter sodelovanje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami v Porabju.

Vloga Inštituta za narodnostna vprašanja pri raziskovanju slovenske skupnosti bo tudi v prihodnje ključnega pomena, kajti slovenska skupnost v Porabju nima lastnih raziskovalnih institucij in se nasploh sooča s pomanjkanjem dvojezičnih kadrov, tudi raziskovalcev.

Projekti 2015–2025

- Mobilnost, integracija in adaptacija ob madžarsko-slovenski meji (2013–2015)
- Mladi v slovenskem zamejstvu: družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi (2013–2016)
- Koncept madžarsko-slovenskega slovarja: od jezikovnega vira do uporabnika (2015–2018)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)

- Priložnosti in možnosti za ohranjanje oziroma revitalizacijo slovenščine med slovensko manjšinsko skupnostjo v sosednjih državah (2016–2018)
- Stališča staršev v Porabju do slovenskega jezika oz. dvo- in večjezičnosti (2016)
- Zavarovana območja ob slovensko-madžarski meji. Izzivi sodelovanja in trajnostnega razvoja (2017–2020)
- »Slovenščina mi je všeč« – FB skupnost za mlade (2017)
- Stališča staršev v Porabju do slovenskega jezika oz. dvo- in večjezičnosti (nadaljevanje) (2017)
- Analiza stanja porabskih Slovencev in perspektive njihovega razvoja (2018)
- Jezikovna podoba Porabja (2019)
- Šolstvo narodnosti in zamejstva – podpora in razvoj pouka slovenskega jezika v zamejstvu ter podpora in razvoj šolstva narodnosti v Sloveniji (slovenska narodna skupnost na Madžarskem (2019–2025)
- Porabski študenti kot akterji ohranjanja in razvoja slovenske narodne skupnosti na Madžarskem (2020)
- Slovenski manjšinski mediji na Madžarskem: trenutno stanje in perspektive (2021, 2022)
- Kontinuirano raziskovanje porabskih Slovencev (2023, 2024, 2025)
- Ženski narodni aktivizem: delovanje ženskih podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda na slovenskih narodnih mejah (2025–2027)

Slovenska manjšina v Italiji

Kako se je slovenska skupnost v Italiji soočila z zahtevnimi zgodovinskimi preizkušnjami 20. stoletja, ki so jih zaznamovali dve svetovni vojni, različni ideološki sistemi, spremembe mej, nerešena vprašanja manjšinskih narodnostnih pravic, blokovska delitev v času hladne vojne ter postopna krepitev čezmejnega sodelovanja, ki je značilna predvsem za zadnja desetletja? Tem vprašanjem se že stoletje posveča INV. Preučevanje slovenske skupnosti v Italiji je eno od temeljnih poslanstev INV, ki izhaja še iz njegovega predhodnika, Manjšinskega instituta.

V prvem obdobju, ki je trajalo do druge svetovne vojne, si je Manjšinski institut aktivno prizadeval za raziskovanje in obveščanje slovenske in tuje javnosti o težkih razmerah, v katerih je živela slovenska skupnost v fašistični Italiji. Po drugi svetovni vojni je z raziskovalnim delom nadaljeval INV, ki je v novih družbenih in političnih okoliščinah poglobljeno preučeval politični, gospodarski, socialni in kulturni položaj Slovencev v Italiji. Pomemben mejnik je bila tudi ustanovitev Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu (SLORI) leta 1974, pri čemer je imel INV vidno vlogo. Danes se INV osredotoča na vpliv specifičnih zgodovinskih procesov na slovensko skupnost v Italiji. Posebna pozornost je namenjena razvoju šolstva in kulturnega življenja ter delovanju društev na Goriškem in Videmskem.

Ob 30. obletnici nastanka samostojne slovenske države smo naredili analizo vključenosti slovenske skupnosti v Italiji v proces osamosvajanja Republike Slovenije. Skupnost se je posebej angažirala pri političnih, medijskih in dobrodelnih aktivnostih, s čimer je pomembno pripomogla k uspehu osamosvojitvenega procesa. V okviru več projektov, ki jih je financiral Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, so bile izvedene tri raziskave, ki so obravnavale časovno, prostorsko in vsebinsko različne teme.

Prva se je osredotočila na razvoj slovenske skupnosti v Gorici v desetletjih pred prvo svetovno vojno, s poudarkom na gradnji in delovanju osrednjega narodnega središča – Trgovskega doma. Projekt o delovanju slovenskih muzejev na Videmskem je predstavil, kako te institucije prispevajo k ohranjanju in krepitvi slovenske narodne identitete zamejcev.

Tretja raziskava je obravnavala razvoj stikov med mladimi iz Gorice in Nove Gorice na področju množičnih športno-rekreativnih dogodkov v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. (Sliki 42,43)

— **Robert Devetak**, raziskovalec

Slovenska skupnost v Italiji je raznolika in dinamična manjšina, ki svojo identiteto gradi predvsem na kulturnem, društvenem ter športnem področju. Bogata zgodovina območja, ki se razteza od Jadranskega morja do Karnijskih Alp, predstavlja velik izziv, a hkrati tudi mnogotero možnosti za raziskovanje.

Narodne identitete postajajo vedno bolj dinamične in večplastne. INV v svoje raziskave vključuje tudi vprašanja, vezana na slovensko narodno in narodnostno identiteto v sodobnem globaliziranem svetu. Delo izhaja iz predpostavke, da si narod/nost/ne identitete ni več mogoče zamišljati kot homogene, stabilne in statične, temveč je vse bolj hibridna, večplastna in dinamična, ima več obrazov, ki prehajajo iz enega v drugega.

Raziskave INV omogočajo vpogled v kulturo spominjanja in dialoga med mladimi Slovenkami in Slovenci v Avstriji in Italiji. Ugotovljeno je bilo, da se ta vidika izpričujeta zlasti v nuji po beleženju in dokumentiranju zadnjih pričevalk ter pričevalcev fašizma in nacizma (v dejavnost so bili vključeni ali so se vključevali zlasti dijaki), v umetniškem (zlasti filmskem) ustvarjanju, značilnostih, ki jih zajema pojem »postmemorije« (Marianne Hirsch), ter ustvarjanju digitalnih spominskih krajin in pedagoških ponudb, ki so čezmejno in dialoško usmerjene.

INV s svojim delom pomembno prispeva k akademskemu in širšemu poznavanju ter razumevanju položaja slovenske skupnosti v Italiji.

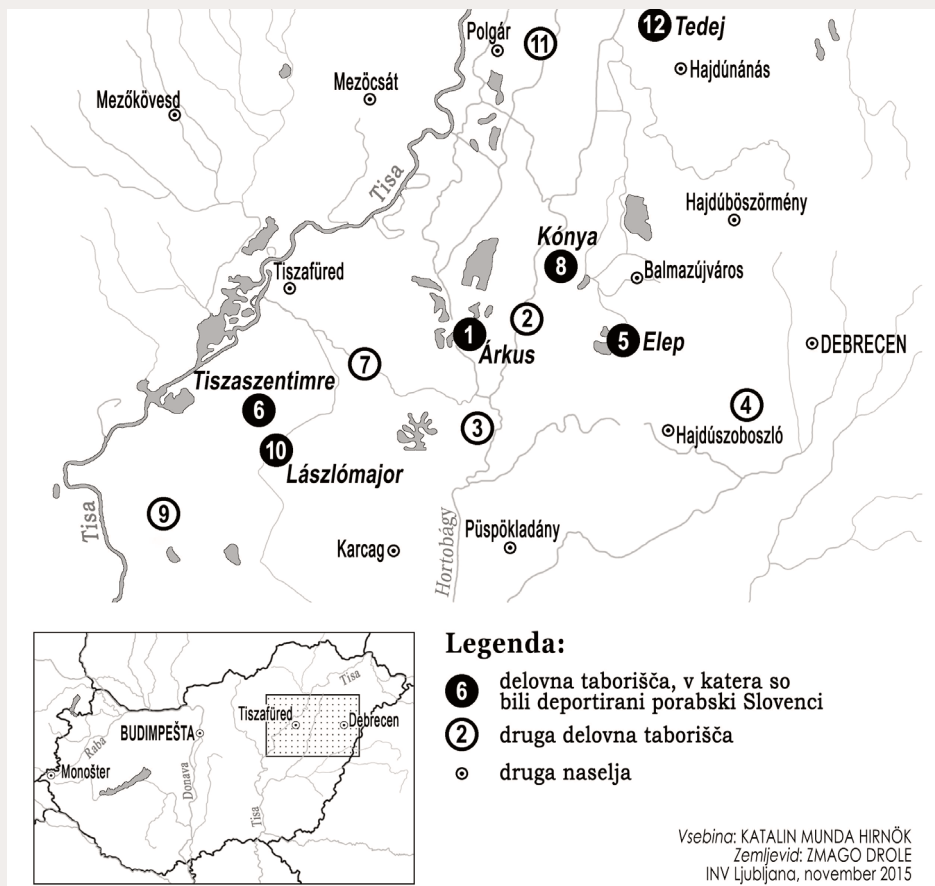
Projekti 2015–2025

- Mladi v slovenskem zamejstvu: družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi (2013–2016)
- Razumeti odnos do slovenstva v Videmski pokrajini: kam in kako naprej (2016)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Slovenska krajevna imena na dvojezičnem območju v Italiji in njihova uporaba v korespondenci (2017)
- EDUKA2 - Čezmejno upravljanje izobraževanja (2017–2019)
- Dva je več kot ena - vzgoja dvojezičnih otrok v Furlaniji-Juljski krajini (2019)
- Od starih k novim imaginarijem pripadanja: slovenska narodnostna identiteta v sodobnem globaliziranem svetu (2020)
- Analiza stanja slovenske narodne skupnosti v Italiji in njene razvojne perspektive (2020)
- Slovenski javni prostori v zamejstvu: primer Trgovskega doma v Gorici v obdobju pred prvo svetovno vojno (2022)
- Vzpostavljanje kulture spominjanja in dialoga med mladimi Slovenkami in Slovenci v Avstriji in Italiji (2023, 2024)
- Muzeji kot utrjevalci slovenske narodne zavesti: primer muzejskih zbirk v Nadiških in Terskih dolinah ter v Reziji (2023)
- Vključevanje slovenske skupnosti v Italiji pri čezmejnem mladinskem sodelovanju v okviru Komisije za kulturo, izobraževanje in mladinska ter športna vprašanja v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja (2024)
- Ženski narodni aktivizem: delovanje ženskih podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda na slovenskih narodnih mejah (2025–2027)

Število deportirancev po naseljih in taboriščih

naselja	taborišča						skupaj
	Lászlómajor (1952-53) čas deportacije: 20.maj 1952	Kónya (1950-53) čas deportacije: 23. junij 1950	Elep (1951-53) čas deportacije: julij 1951	Tedej (1951-53) čas deportacije: 6. dec., 1951, 3. jan. 1953	Tizzaszentimre (1950-53) čas deportacije: 29. maj 1952	Árkus (1950-53) čas deportacije: okt. 1951	
Andovci		4 (1)		10 (2)	3 (1)	4 (1)	21 (5)
Dolnji Senik	2 (1)	8 (2)	9 (1)				19 (4)
Gornji Senik	19 (5)	20 (3)	3 (1)	19 (5)	8 (1)		69 (15)
Števanovci	40 (8)			5 (2)			45 (10)
Skalovci	11 (2+1*)	5 (1+2*)		3 (1)			19 (4+3*)
Slovenska ves	3 (1)	5 (1)					8 (2)
Verica- Ritkarovci	11 (3)	11 (3)		7 (2)	8 (2)		37 (10)
SKUPAJ	86 (20+1*)	53 (11+2*)	12 (2)	44 (12)	19 (4)	4 (1)	218 (50+3*)

(Tabela 1) Opomba: V oklepajih so zapisana števila deportiranih družin, v nekaterih primerih, označenih s *, pa še števila posameznikov. V taboriščih je umrlo pet oseb, rodili so še štirje otroci, pet otrok pa so iz taborišč oddali v domačo oskrbo.

(Slika 41) Zemljevid: Taborišča v pokrajini Hortobágy in Közép-Tiszavidék, kjer so bili nastanjeni porabski Slovenci (Árkus, Lászlómajor, Kónya, Elep, Tedej, Tizzaszentimre).

(Slika 40) Projekt CULREM je naslavljal skupne družbene in teritorialne izzive na področju boljšega poznavanja v čezmejnem območju Slovenija - Avstrija, navezovanja stikov s ciljem skupnega sodelovanja na področju izobraževanja. Skozi projekt smo skupaj s partnerji na igriv in neformalen način seznanjali otroke in mladino, pa tudi odrasle s tematiko skupne zgodovine Koroške in Slovenije skozi lutkovno in gledališko predstavo. Predstavi sta na ustvarjalen in duhovit način predstavljali znanstveno in pedagoško opredeljene teme, pripravljene posebej za otroke in mladostnike.

(Slika 42) Stavba Trgovskega doma v Gorici pred prvo svetovno vojno.

(Slika 43) Utrinek ob prečkanju državne meje na Pohodu prijateljstva – največji rekreativni čezmejni prireditvi na Goriškem med sredino sedemdesetih in začetkom devetdesetih let 20. stoletja.

Slovenska manjšina na Hrvaškem

Raziskave o slovenski skupnosti na Hrvaškem, ki jih na Inštitutu za narodnostna vprašanja izvajamo od devetdesetih let 20. stoletja, pokrivajo širok spekter tematik, povezanih s problematiko slovenske skupnosti oziroma slovenske manjšine po letu 1991, ter se osredotočajo na zgodovinske, kulturne, jezikovne, družbene in politične vidike. Raziskovanje problematike slovenstva na Hrvaškem se je v tridesetih letih razširilo, vsak raziskovalec pa je prinesel v raziskovalni proces sveže in nove ideje. Na začetku so bili sramežljivi koraki, raziskovali smo le določene segmente, kot na primer, kdo so pripadniki slovenske manjšine na Hrvaškem, danes pa interdisciplinarno sledimo izzivom skupnosti, ki se je oblikovala v sto letih bivanja na Hrvaškem.

Raziskovanje priseljevanja in življenja pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem omogoča širše razumevanje zgodovine migracij. Pri tem posebno pozornost posvečamo vlogi in vplivu slovenskih intelektualcev, kot so šolniki in duhovniki, vendar moramo izpostaviti tudi druge, javnosti manj znane posameznike. Vse bolj nas zanima tudi **položaj tistih, katerih glasovi do sedaj niso bili slišani**, kot so delavci in predvsem **delavke v večjih urbanih središčih na Hrvaškem** (Zagreb, Reka, Split) med obema vojnoma, ki so podporo in varnost pogosto iskale v ženskih društvih, kot je bila tudi Marijina družba iz Zagreba. (Slika 44)

Raziskovalci posvečajo veliko pozornosti tudi socialno-ekonomskemu položaju, politični participaciji pripadnikov slovenske manjšine ter položaju slovenskega jezika na Hrvaškem, s posebnim poudarkom na mladih in otrocih. Procese učenja slovenskega jezika spremljajo v treh oblikah (dopolnilni pouk slovenskega jezika, učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji ter slovenski jezik in kultura po modelu C), ki so danes na voljo pripadnikom slovenske manjšine. Zanima nas, kakšen je položaj slovenskega jezika, zakaj se mladi in otroci slovenskega jezika (ne) učijo ter kako spodbuditi uresničevanje pravic, ki jih Slovenci na Hrvaškem kot pripadniki manjšinskega naroda imajo. (Slika 45)

Poleg znanstvenih zaključkov o učenju slovenskega jezika na Hrvaškem in njegovem položaju, ki jih redno objavljamo v slovenskih in mednarodnih revijah, raziskovalci soustvarjamo možnosti učenja slovenskega (materne) jezika za otroke in mlade pripadnike slovenske skupnosti na Hrvaškem ter slovensko manjšino na Hrvaškem spodbujajo k uresničevanju zakonskih pravic, ki jih ponujata Republika Hrvaška in Republika Slovenija.

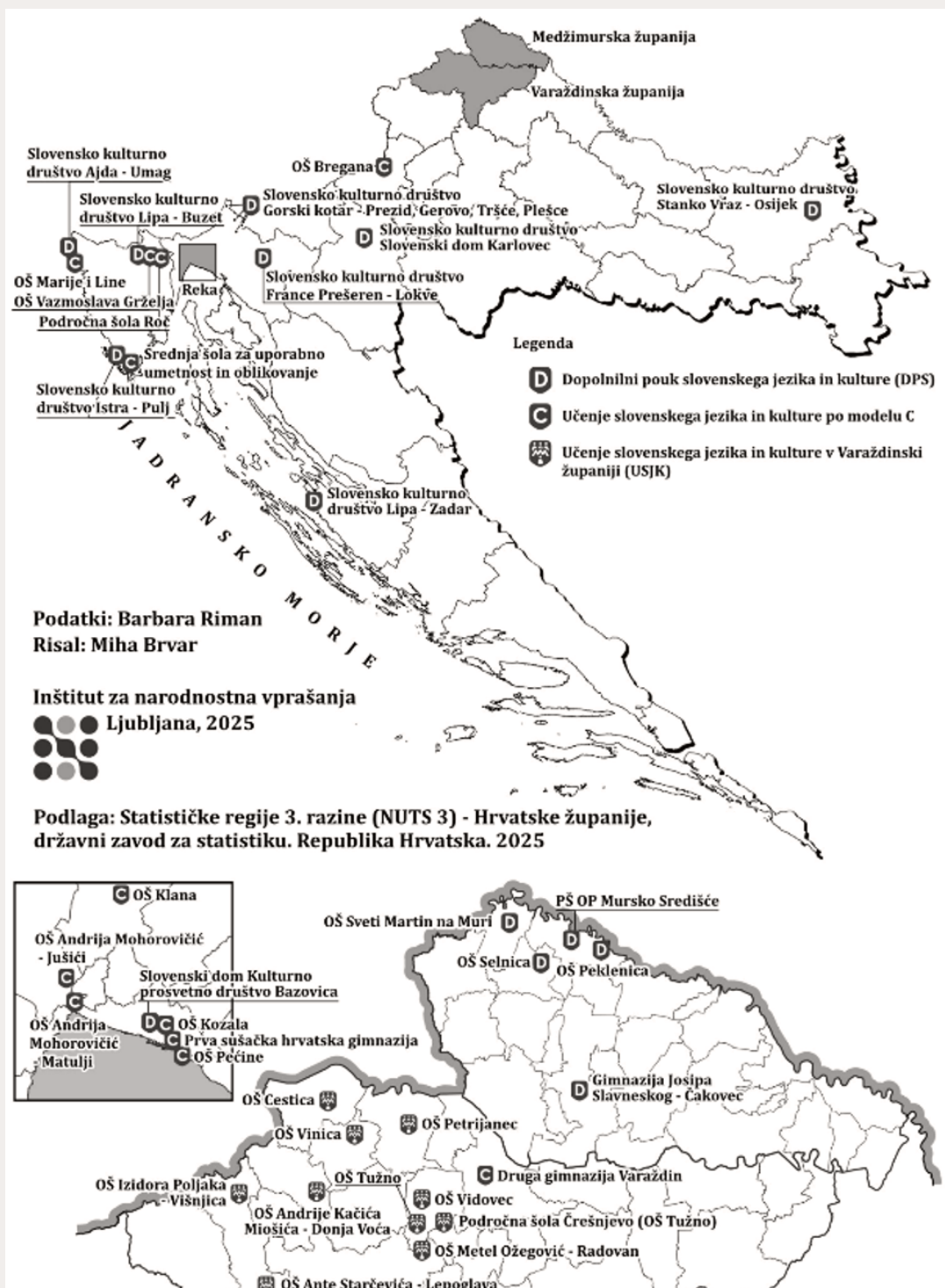
Ker je v zadnjih desetletjih prišlo do okrepitve raziskovanja problematike slovenstva na Hrvaškem, je bila leta 2017 ustanovljena Enota Reka, pri čemer je bil soustanovitelj Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Tako želimo ponuditi celovit vpogled v življenje Slovencev na Hrvaškem, njihovo zgodovino, identiteto, jezikovno, kulturno in politično delovanje ter izzive, s katerimi se soočajo danes.

Projekti 2015–2025

- Mladi v slovenskem zamejstvu: družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi (2013–2016)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Priložnosti in možnosti za ohranjanje oziroma revitalizacijo slovenščine med slovensko manjšinsko skupnostjo v sosednjih državah (2016–2018)
- »Slovenščina mi je všeč« – Facebook skupnost za mlade na Hrvaškem (2016)
- Slovenke v Zadru in okolici (2016)
- »Slovenščina mi je všeč« – Facebook skupnost za mlade (2017)
- Slovenci v gimnazijah v Varaždinu, Zagrebu, Karlovcu in na Reki v času Avstro-Ogrske monarhije (2017)

(Slika 44) Članice slovenske Marijine družbe v Zagrebu leta 1931.

(Slika 45) Zemljevid: Lokacije učenja slovenskega jezika na Hrvaškem v letu 2025.

- Slovensko zamejstvo kot vsebine kurikula osnovnih in srednjih šol v Sloveniji (2018–2019)
- Analiza položaja pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem danes (2018)
- Slovenstvo skozi zgodovino in sedanost v obmejnih krajih Istre in Kvarnerja (2018–2020)
- Aktualna politična situacija med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem (2019)
- Podpora in razvoj pouka slovenskega jezika na Hrvaškem/Balkanu (2019)
- Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem) (2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025)
- Podpora in razvoj pouka slovenskega jezika v zamejstvu (2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025)
- Zgodovina Slovencev v Ravni Gori (2020)
- Slovenski duhovniki v Istri skozi zgodovino (2021)
- Politična participacija pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem (2023)
- Ugotavljanje etnične vitalnosti na obmejnem območju ob slovensko-hrvaški meji: izbrani poselitveni prostori manjšinskih populacij (2021–2024)
- Krepitev (socialno-)konstruktivističnega pristopa na slovenskih obmejnih območjih k poučevanju in učenju sosedskih jezikov (SJ) v osnovni šoli s soustvarjeno razširitvijo in vrednotenjem modela CoBLaLT (2021–2025)
- Politična participacija narodnih manjšin in njihovih pripadnikov: primerjalna študija politične participacije slovenskih skupnosti v sosednjih državah Republike Slovenije (2021–2024)
- Slovenska skupnost na Hrvaškem v sodobnem kontekstu: analiza njihovega socialno-ekonomskega položaja in odnosa njenih pripadnikov do slovenskega jezika ter, kulturne ter politične participacije (2023–2026)

— Antonija Todić, mlada raziskovalka

Pri raziskovanju priseljevanja in vključevanja me posebej zanimajo raznoliki prepleti spola, etničnosti, države blaginje in družbenih hierarhij. Z različnimi pristopi k proučevanju kompleksnih identitet sodobnega časa želim osvetliti skrite mehanizme moči in prispevati k oblikovanju bolj egalitarne in pravične družbe.

ETNIČNE MANJŠINE V SLOVENIJI

Italijanska narodna skupnost

Skromni raziskovalni elaborati iz začetka petdesetih let so se v zgodnjih šestdesetih letih 20. stoletja razvili v poglobljene strokovne študije, osredotočene na položaj italijanske skupnosti. V to obdobje sodijo tudi prva sistematična prizadevanja za izboljšanje statusa italijanske manjšine ter povečana dinamika zakonodajnega urejanja in prilagajanja njenega položaja znotraj slovenske družbe. Od konca sedemdesetih let se je raziskovanje razširilo na proučevanje različnih vidikov položaja italijanske narodne skupnosti, od devetdesetih let naprej pa so posebej izpostavljene študije o dvojezičnosti in manjšinskem izobraževalnem modelu.

Raziskovalni projekt *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost (2018–2022)* je proučeval **vpliv dodatka za dvojezičnost** na izvajanje institucionalne dvojezičnosti, zlasti pri uporabi italijanskega

in madžarskega jezika v javnih institucijah. Raziskava je na podlagi empiričnih podatkov pokazala, da kljub formalni enakovrednosti obeh jezikov **pravni okvir ne zagotavlja vedno skladnosti med normativnimi določili in dejansko rabo jezika v vsakdanjem življenju**. Ugotovljeno je bilo, da je raven znanja italijanskega jezika višja v primerjavi z madžarskim ter da zaposleni, ki prejemajo dodatek, pogosteje uporabljajo italijanski ali madžarski jezik na delovnem mestu. Kljub temu anketiranci, ki prejemajo omenjeni dodatek, menijo, da delodajalci ne zagotavljajo ustreznih možnosti za usposabljanje ali izobraževanje, ki bi jim omogočilo obnovitev oziroma nadgradnjo znanja italijanskega, madžarskega ali slovenskega jezika. To potrjuje tudi podatek, da se v zadnjih dveh letih več kot tri petine sodelujočih v raziskavi ni udeležilo nobenega tovrstnega usposabljanja ali izobraževanja.

Od leta 2019 INV izvaja tudi strokovno-razvojne naloge, financirane iz strani Ministrstva za vzgojo in izobraževanje. Tovrstne raziskave se osredotočajo na položaj in stanje italijanskega jezika v izobraževalnem modelu v Slovenski Istri, pri čemer je poudarek na stališčih učencev, staršev in učiteljev osnovnih šol z italijanskim učnim jezikom, v katerih se italijanščina poučuje kot prvi jezik (J1), ter osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom, kjer se italijanščina poučuje kot drugi jezik (J2). Ena izmed sodelujočih učiteljic v raziskavi leta 2023 je izpostavila: »Moramo sprejeti dejstvo, da v tem okolju živijo tudi pripadniki italijanske manjšine, za katere je italijanščina prvi jezik. To je jezik okolja, ki se ga je smiselno naučiti, saj v tem vidim veliko vrednost.« Njena izjava poudarja pomen priznavanja jezikovne in kulturne raznolikosti v Slovenski Istri ter osvetljuje vlogo italijanščine kot jezika okolja. S tem opozarja na dejstvo, da italijanščina ni zgolj šolski predmet, temveč tudi živ jezik, ki ga uporabljajo pripadniki italijanske narodne skupnosti. Poleg tega njen pogled odraža širše razumevanje sobivanja dveh jezikovnih in kulturnih skupnosti na tem območju.

Raziskovalna dejavnost INV v Slovenski Istri je usmerjena tudi v proučevanje pojava jezikovnega stika ter širših družbeno-kulturnih vidikov ohranjanja in razvoja vitalnosti italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Ključni dejavnik uspešnega raziskovalnega dela je sodelovanje inštituta z manjšinskimi ustanovami in posamezniki znotraj njih, ki pomembno prispevajo k izvedbi raziskovalnih projektov. (Slike 46, 47, 48)

Projekti 2015–2025

- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- EDUKA2 – Čezmejno upravljanje izobraževanja (2017–2019)
- Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost (2018–2022)
- Strokovno-razvojne naloge na področju izobraževanja: Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (italijanska narodna skupnost) (2019–2025)
- PRIMIS PLUS – Zgodbe o večkulturnosti: senzorično potovanje skozi prizmo manjšin (2023–2025)
- PLURILINGMEDIA – Language Plurality in Europe's Changing Media Sphere (2024–2028)

Lara Sorgo, raziskovalka

Narodnostno mešano območje Slovenske Istre ponuja edinstvene vpoglede v preplet identitete, večjezičnosti in multikulturnosti, kar je ključnega pomena za raziskovalno delo na tem področju. V okviru mojega raziskovalnega dela je pomembno najti ravnotežje med tradicionalnimi temami, novimi pristopi in metodami, hkrati pa se soočiti z nenehno pojavljajočimi se vprašanji in izzivi, ki jih prinaša sodobna družba.

(Slika 46) Dvojezični napisi v Kopru/Capodistrii.

(Slika 47) Dvojezična imena ulic v Piranu/Pirano.

(Slika 48) Osnovna šola z italijanskim učnim jezikom Vincenzo e Diego de Castro Piran/Pirano.

Madžarska narodna skupnost

INV že od same ustanovitve leta 1925 raziskovalno proučuje tudi položaj madžarske narodne skupnosti v Prekmurju. Z osamosvojitvijo Slovenije so se tudi posamezni pripadniki madžarske narodne skupnosti pri nas postopoma uveljavili kot znanstveni raziskovalci, ki delujejo v domači regiji. Pomemben korak k »decentralizaciji« raziskav madžarske manjšine v Sloveniji pa je bil narejen leta 2005, ko je bila v Lendavi/Lendvi ustanovljena Enota INV.

Pomembnost vključenosti Enote Lendava v raziskave, ki zadevajo madžarsko skupnost, je, denimo, pokazal projekt, namenjen učiteljem v tamkajšnjih dvojezičnih šolah. Pripomogel je k dvigu konkurenčnosti dvojezičnih šol, posledično pa tudi znanja tamkajšnjih učencev. Rezultati projekta so med drugim verjetno vodili k temu, **da v šolskem letu 2024/25 dvojezične osnovne šole na narodnostno mešanem območju v Prekmurju obiskuje 85 učencev iz sosednje Madžarske** (okoli 9 odstotkov vseh učencev dvojezičnih osnovnih šol), kar je lahko zgled in navdih za naslednje poglavje evropske integracije na regionalni in meddržavni ravni.

Raziskovanje madžarske narodne skupnosti v Sloveniji in narodnostno mešanega območja, kjer omenjena skupnosti živi, z vidika (med)etničnih odnosov, zgodovine in demografije, je v veliki meri potekalo v okviru Enote Lendava. Gre predvsem za raziskave, ki obravnavajo različne vidike identitete in sobivanja tam živečih narodnih skupnosti, s poudarkom na šolstvu, kulturi, medijih, narodnostni politiki, zgodovini, pravnem položaju, statistiki in gospodarskem položaju.

Kot primer bi lahko izpostavili raziskavo, ki je pod drobnogled vzela pet dvojezičnih naselij v Občini Moravske Toplice. Raziskava je potekala v sodelovanju z lokalno skupnostjo, plod dela pa je bila zelo **obsežna dvojezična slovensko-madžarska znanstvena monografija z naslovom *Obmejna stikanja – Poglavlja iz zgodovine Čikečke vasi, Motvarjevcev, Pordašincev, Prosenjakovcev in Središča***. V monografiji je šest avtorjev iz Slovenije in Madžarske v devetih študijah opisalo zgodovino omenjenih naselij in širšega prostora od srednjega veka oz. od prve omembe teh krajev v pisnih virih pa vse do danes.

Posebna pozornost se je namenjala raziskavam zgodovine madžarske manjšine v Sloveniji v 19. in 20. stoletju in medetničnim odnosom v Prekmurju in širšem, obmejnem prostoru. Med temi bi izpostavili raziskave, ki so bile usmerjene v analizo prevratnega obdobja po prvi svetovni vojni in vzpostavitve novih političnih meja v srednjeevropskem prostoru. Rezultat teh raziskav je več znanstvenih študij v slovenskem in madžarskem jeziku ter monografija z naslovom *Muravidék útja a délszláv királyságba (Pot Prekmurja v Kraljevino SHS)*.

Med sodobnimi raziskovalnimi vsebinami bi še posebej izpostavili raziskavo, ki je obravnavala madžarsko narodno skupnost v času demokratičnih družbenih sprememb in osamosvojitve Republike Slovenije, ter raziskavi v zvezi z dvojezičnim šolstvom in poučevanjem madžarskega jezika v Sloveniji. V primeru prve se je László Göncz posvetil ustavnopravni ureditvi avtohtonih narodnih skupnosti v Sloveniji ob razpadu Jugoslavije ter izzivom, s katerimi so se soočili pripadniki madžarske narodne skupnosti ob vzpostavljanju nove državne ureditve.

V primeru raziskav, ki se posvečajo dvojezičnemu šolstvu, pa na prvem mestu **izpostavljamo raziskavo**, ki od leta 2022 naprej spremlja in proučuje **šolanje učencev iz Madžarske v dvojezičnih slovensko-madžarskih osnovnih šolah (DOŠ)** v Prekmurju.

Raziskava je pokazala, da so se prvi učenci iz Madžarske na dvojezične slovensko-madžarske osnovne šole v Sloveniji vpisali v šolskem letu 2015/16. V preteklih desetih letih se je njihovo število postopoma povečevalo, v tekočem šolskem letu (2024/25) obiskuje tri osnovne šole v Prekmurju 85 učencev iz sosednje države. Med temi tremi šolami po deležu učencev iz Madžarske **izstopata DOŠ Genterovci/Kétnyelvű Általános Iskola Göntérháza in DOŠ Prosenjakovci/Kétnyelvű Általános Iskola Pártosfalva**, saj **otroci iz Madžarske predstavljajo približno tretjino vseh vpisanih učencev na obeh šolah**. Čeprav so intervjuji s starši učencev iz Madžarske pokazali, da so bili vzroki oz. motivi za vpis večplastni, pa prevladujeta dva razloga, in sicer otrokom prijaznejši slovenski šolski sistem (v primerjavi z madžarskim) in večjezičnost šol. Kot dodaten motiv so starši navedli še urejenost dvojezičnih šol in šolskega okoliša, opremljenost šol ter kakovostnejšo prehrano v primerjavi z Madžarsko. (Slika 49)

Projekti 2015–2025

- Koncept madžarsko-slovenskega slovarja: od jezikovnega vira do uporabnika (2015–2018)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Priložnosti in možnosti za ohranjanje oziroma revitalizacijo slovenščine med slovensko manjšinsko skupnostjo v sosednjih državah (2016–2018)
- Pomen dvojezične šole za ohranjanje vitalnosti madžarske narodne skupnosti (2018)
- Vloga dvojezičnega šolstva pri ustvarjanju podlag za uresničevanje institucionalne dvojezičnosti na narodno mešanem območju v Prekmurju (2018–2020)
- Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost (2018–2021)
- Poglavlja iz zgodovine in vsakdanjega življenja naselja Domanjševci – Fejezetek Domonkosfa történelméből és mindennapi életéből (2020–2022)
- »Domonkosfa – Domanjševci: Történelmi áttekintés – Zgodovinski pregled« (2023–2024)
- Raziskava o državljanstvu grofice Marije Ifigenije Zichy (2023–2024)
- 100 év mérlege – a muravidéki magyarság a statisztikák tükrében / Bilanca 100 let: prekmurski Madžari v luči statistike (2024–2026)

Romska etnična skupnost

Proučevanje romske tematike se je na inštitutu začelo v osemdesetih in krepilo od devetdesetih let 20. stoletja dalje. Raziskovalci so se ukvarjali tako s pravnimi vprašanji statusa in varstva Romov kot etnične oziroma narodne manjšine kot tudi s spremljanjem in proučevanjem položaja Romov na področju izobraževanja, zaposlovanja in politične participacije.

Med letoma 2010 in 2013 je inštitut vodil velik projekt z naslovom *Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti*. V okviru tega projekta so bili v sedmih romskih naseljih po Sloveniji vzpostavljeni t. i. romski izobraževalni inkubatorji, ki jih je Svet Evrope opredelil kot primer dobre prakse. Koncept dela v romskih izobraževalnih inkubatorjih se je ohranil tudi po zaključku projekta in danes poteka v okviru t. i. večnamenskih centrov v različnih romskih naseljih po Sloveniji ali v njihovi bližini, delo v teh centrih pa so prevzele druge institucije. (Sliki 50, 51)

V okviru omenjenega projekta in kasnejše raziskave, opravljene za Ministrstvo za okolje in prostor (v letu 2018), so raziskovalci INV proučevali tudi zgodovinski razvoj in ključne sodobne izzive romskih naselij. To so praviloma naselja z neformalnim statusom, ki so večinoma umeščena na obrobje večjih krajev ali pa predstavljajo samostojne zaselke

oziroma vasi. V takšnih naseljih prebiva večina romskega prebivalstva v Sloveniji. Razmere v teh naseljih se glede bivanjskih razmer, komunalne infrastrukture, okolja in varnosti od primera do primera močno razlikujejo. Na podlagi stanja na terenu so raziskovalci predlagali različne modele urejanja in razvoja romskih naselij v Sloveniji z namenom **izboljšanja bivalnih pogojev prebivalcev** ter posredno tudi njihovega položaja na drugih področjih.

INV se ukvarja tudi s spremljanjem in analizo razvoja političnih pravic in politične participacije Romov v Sloveniji. Posebno pozornost namenjamo analizi lokalnih volitev, vlogi občinskih romskih svetnikov ter drugim oblikam političnega predstavnštva Romov v Sloveniji. Poleg tega se je sodelavec inštituta več let posvečal tudi raziskovanju pobojev Romov v Sloveniji med 2. svetovno vojno.

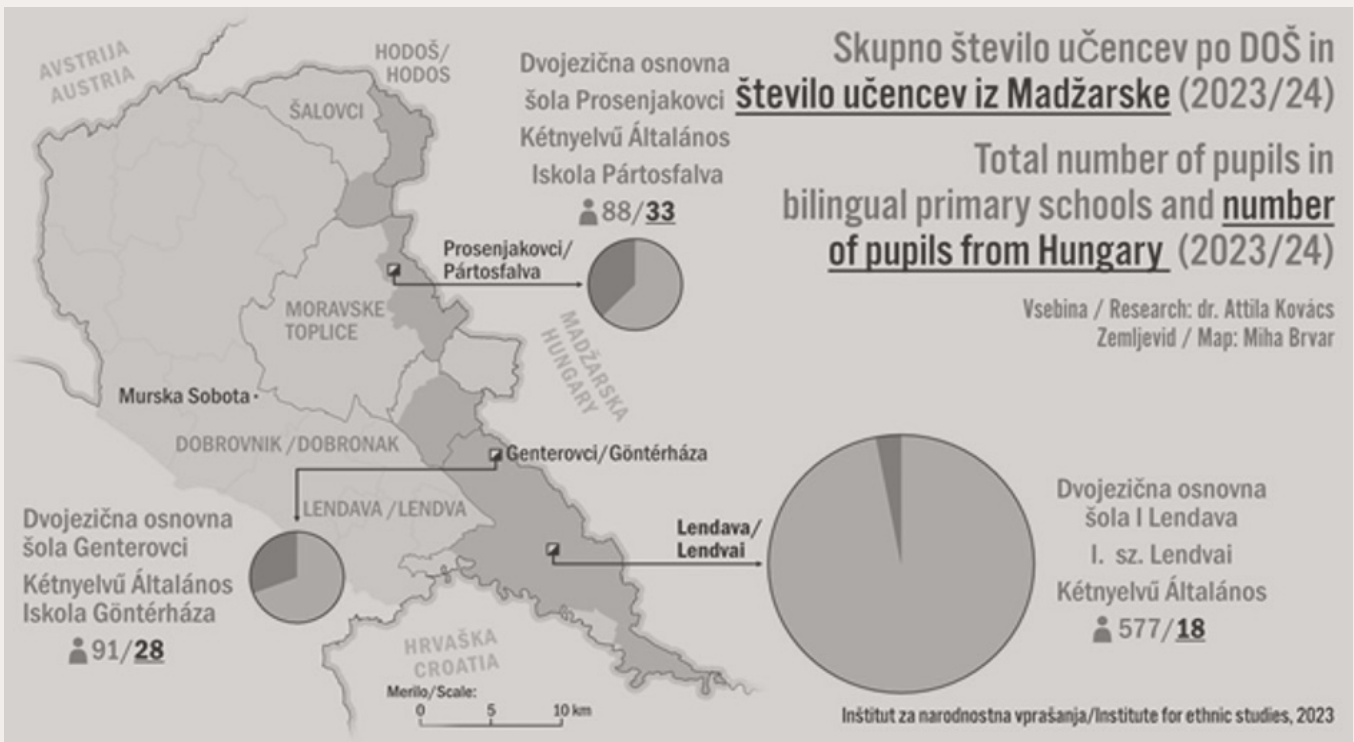
V novejšem času inštitut posveča največ pozornosti položaju Romov na področju izobraževanja. Od šolskega leta 2016/17 dalje redno spremljamo uspešnost romskih učencev v slovenskih osnovnih šolah. S tem smo ustvarili edinstveno bazo podatkov, ki predstavlja osnovo za spremljanje učinkovitosti različnih vladnih politik in ukrepov, namenjenih izboljšanju izobrazbene ravni Romov.

V okviru ciljnega raziskovalnega projekta smo v obdobju od 2018 do 2020 proučevali tudi vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih in dejavnike, ki spodbujajo ali ovirajo to vključenost. Raziskava je pokazala, da romska skupnost – zlasti v jugovzhodni Sloveniji – na teh stopnjah izobraževanja močno zaostaja za ostalim prebivalstvom. **Za izboljšanje položaja je potrebna aktivna intervencija države, saj ni pričakovati, da bi se stanje v danih razmerah lahko izboljšalo samo od sebe.**

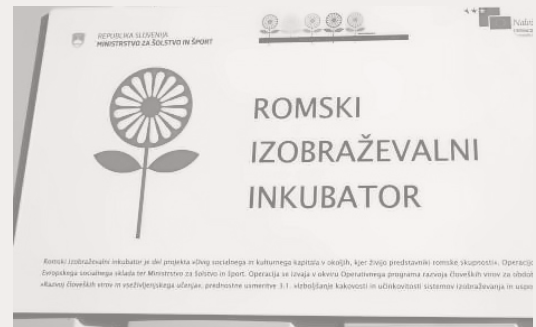
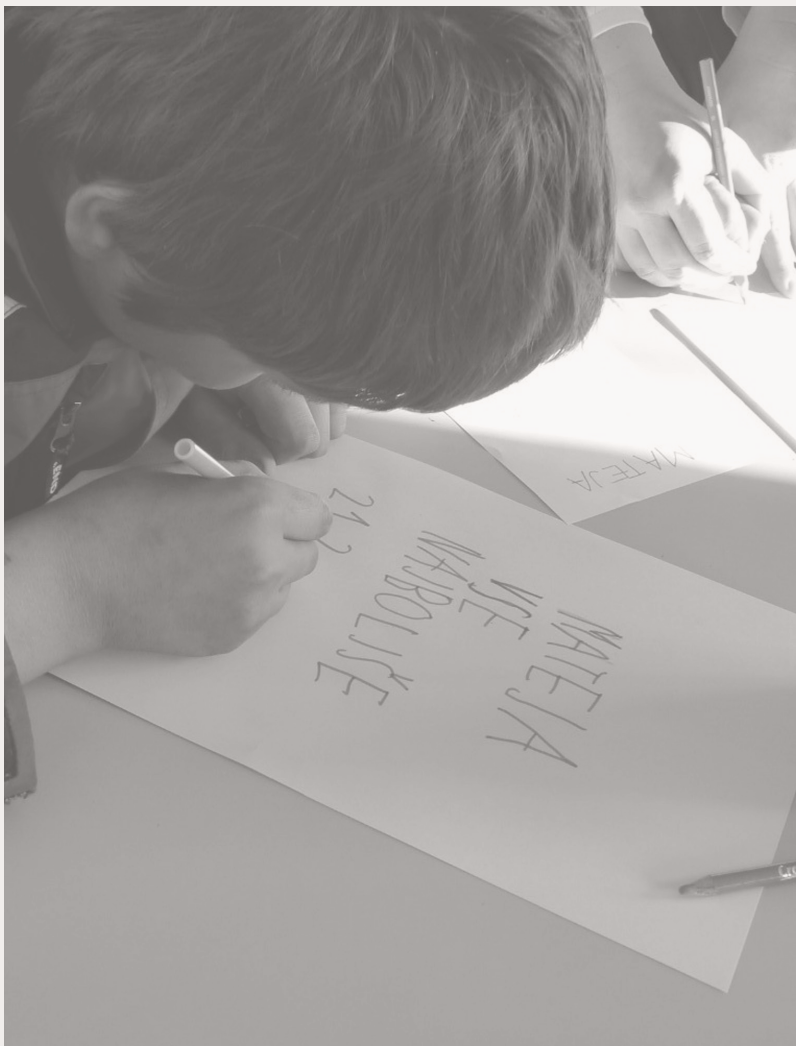
V času epidemije covida-19 smo izvedli **študijo o vplivu epidemije in kriznih ukrepov na izobraževanje romskih otrok**. Študija je na osnovi empiričnih podatkov prikazala, kako se je izvajalo izobraževanje romskih otrok v tem obdobju, na kakšen način je potekal pouk na daljavo in s kakšnimi izzivi oziroma težavami so se soočali tako učitelji kot romski učenci. Študija je doživela precejšnjo mednarodno odmevnost, saj smo bili eni prvih, ki smo se lotili takšne raziskave.

V letu 2023 smo izvedli prvo **celotno analizo učinkov dela romskih pomočnikov** v vrtcih in osnovnih šolah v Sloveniji po uvedbi sistemizacije delovnega mesta romski pomočnik. Raziskava se je ukvarjala z normativno ureditvijo področja, z nalogami romskih pomočnikov v vrtcih in šolah, s pozitivnimi doprinosi romskih pomočnikov in z izzivi, s katerimi se soočajo šole in romski pomočniki. Na podlagi analize smo podali priporočila Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje glede potreb in možnosti systemske nadgradnje delovnega mesta romski pomočnik.

V okviru ciljno-raziskovalnega projekta *Instrumentarij za prepoznavanje ravni jezikovne zmožnosti romskih otrok in učencev v romskem jeziku* smo razvili jezikovni test za ugotavljanje jezikovne zmožnosti romskih otrok v njihovem prvem in drugem jeziku. Rezultati so, zaradi specifične sociolingvistične in jezikovnostične situacije, v katerih se nahajata oba največja tradicionalna romska dialekta, pokazali razlike v znanju govorcev tako v romščini kot v slovenščini. Najbolj pa je pomemben rezultat prvega testiranja, ki kaže, da so **otroci, ki so bolje znali svoj prvi jezik (romščino), znali bolje tudi drugi jezik, ki je v tem primeru slovenščina**, jezik izobraževanja in večinskega prebivalstva. Jezikovno-politični ukrepi bi zato morali biti na tem področju bolj drzni in ciljno usmerjeni. INV je na pobudo Ministrstva za vzgojo in izobraževanje prevzel tudi vlogo vpeljevalca učenja romskega jezika v osnovne šole. Pouk – trenutno še v obliki pilotnega projekta – se izvaja na dveh šolah (OŠ Metlika ter OŠ Franceta Prešerna Črenšovci), kjer potekajo dodatne ure romskega jezika in kulture, prilagojene potrebam otrok in celotne govorne skupnosti.

(Slika 49) Skupno število učencev po DOŠ in število učencev iz Madžarske (šolsko leto 2023/24).

(Sliki 50, 51) V letih 2010-2013 smo ustanovili sedem romskih izobraževalnih inkubatorjev: v Prekmurju, Grosuplju, Beli krajini, Trebnjem, Novem mestu, Krškem in Kočevju. V inkubatorjih so se odvijale različne aktivnosti: učna pomoč, prostočasne aktivnosti in delo s starši.

Projekti 2015–2025

- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Raziskava o izobraževanju Romov v obdobju covid-19
- Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli (2018–2020)
- Modeli urejanja romskih naselij (2018)
- Raziskavi o učnem uspehu romskih otrok v OŠ (2021 in 2022)
- Instrumentarij za prepoznavanje ravni jezikovne zmožnosti romskih otrok in učencev v romskem jeziku (2022–2023)
- Analiza dela romskih pomočnikov v vrtcih in osnovnih šolah (2023)
- Vključenost in uspešnost romskih deklet na področju osnovnošolskega izobraževanja (2025)

Nemško govoreča etnična skupnost

Proučevanje položaja nemško govoreče etnične skupnosti prebivalcev v Republiki Sloveniji je ponovno prišlo v imaginarij slovenske znanosti in Inštituta za narodnostna vprašanja proti koncu osemdesetih let 20. stoletja in zlasti po letu 1991, ko se je začel proces demokratizacije v državi in prizadevanja za narodnostni obstoj in oživljanje te skupnosti. Na INV smo v zadnjem času z raziskovanjem organiziranosti, delovanja, potreb in želja nemško govoreče skupnosti ter njihove etnične vitalnosti ter organiziranjem in sodelovanjem na številnih znanstvenih simpozijih, okroglih mizah in v javnem prostoru osvetlili vprašanje obstoja te tradicionalne etnične skupnosti v Sloveniji. (Slike 52, 53, 54)

To vprašanje smo vključili tudi v raziskovanje v okviru projekta *Mirovna regija Alpe-Jadran*, kjer smo nagovarjali različne zgodovinske narative v tem prostoru, tudi tiste, ki se ukvarjajo s prisotnostjo nemško govoreče etnične skupnosti v Sloveniji. **Projekt je bil usmerjen na spoprijemanje s skupno preteklostjo in spreminjajočim se večinskim/manjšinskim stanjem v Avstriji ter v Sloveniji.** S skupnim raziskovanjem in civilno-družbenim obravnavanjem zgodovine, sedanje situacije in trendov razvoja (medsebojnih) odnosov in sodelovanja med državama in znotraj obeh držav, ki je temeljil na pristopu odprtega vključujočega dialoga, smo prispevali k boljšemu razumevanju in sodelovanju v tem delu Evrope, pa tudi k boljšemu vedenju o posameznih družbah in državah v regiji ter o odnosih med njimi. Pri tem so imele in imajo ključno vlogo manjšine in njihovi pripadniki ter njihova integracija v širšem okolju. (Slika 55)

Eden najvidnejših, simbolno zelo pomembnih izrazov teh prizadevanj za medsebojno razumevanje in preseganje starih predsodkov so **vsakoletne spominske prireditve na mestnem pokopališču v Velikovcu** (Völkermarkt) v Avstriji, kjer je drug ob drugem pokopanih 12 slovenskih Maistrovih borcev (borci za slovensko severno mejo) in štirje avstrijski brambovci (borci za avstrijsko južno mejo), padli spomladi 1919. Prireditve potekajo pod geslom: »Umrli so v veri v svojo domovino, ker politika sporov ni rešila na miren način«. Edino koroško skupno grobišče nekdanjih nasprotnikov je postalo mesto sprave, na kar opominja tudi leta 2021 odkrita spominska plošča s 430 imeni borcev za mejo, padlih na obeh straneh leta 1918 in 1919, navedenih po abecednem redu, ne glede na to, na kateri strani so se bojevali. (Slika 56)

Projekti 2015–2025

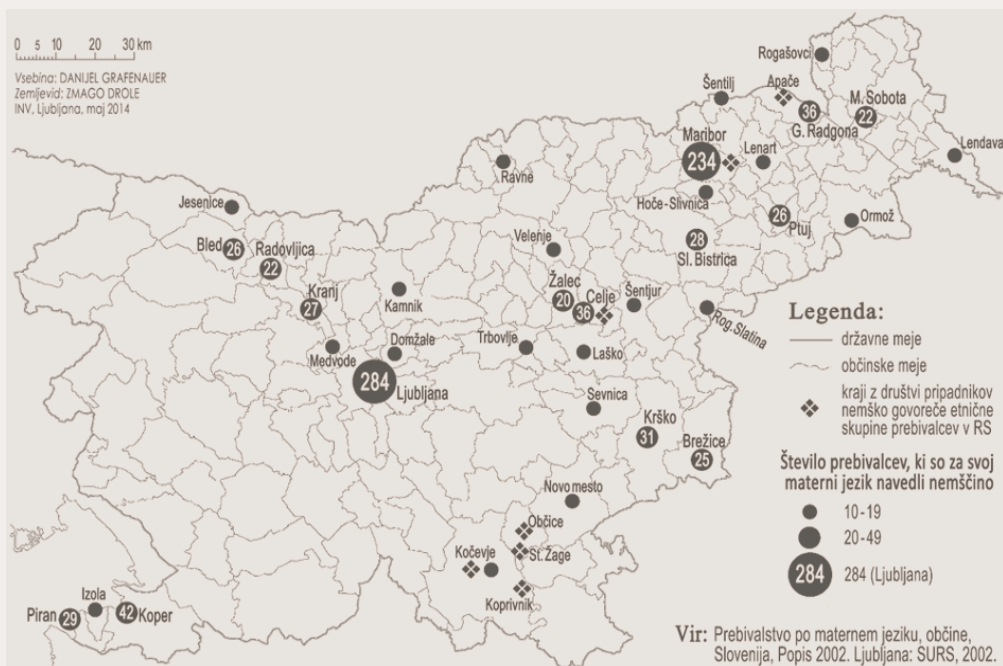
- Mirovna regija Alpe-Jadran (2013–2020)
- Teža preteklosti. Dediščina večkulturnega območja: primer Kočevske (2022–2025)

(Slika 52) Zemljevid: Skupno število prebivalcev, ki so se ob popisu leta 1991 po narodni pripadnosti opredelili za Avstrijce ali za Nemce (skupaj).

(Slika 53) Skupno število prebivalcev, ki so se ob popisu leta 2002 po narodni pripadnosti opredelili za Avstrijce ali za Nemce (skupaj), ter prikaz krajev z društvi pripadnikov nemško govoreče etnične skupine prebivalcev v RS.

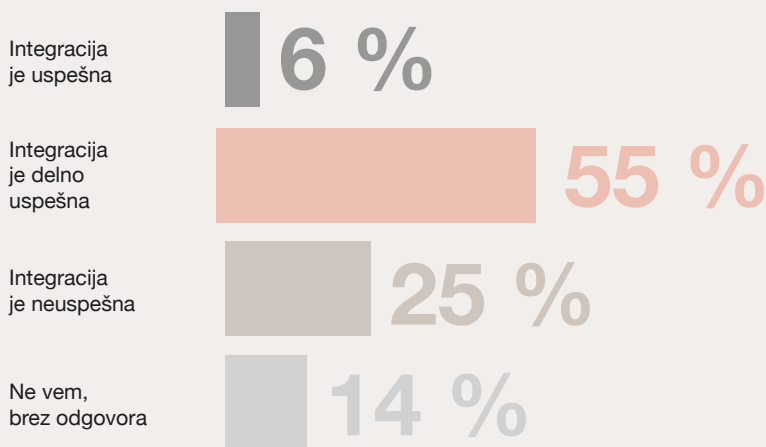
(Slika 54) Zemljevid: Skupno število prebivalcev, ki so ob popisu leta 2002 navedli nemščino kot svoj materni jezik, ter prikaz krajev z društvi pripadnikov nemško govoreče etnične skupine prebivalcev v RS.

(Slika 55) Delavnica v sklopu projekta Mirovna regija Alpe Jadran, 2. 2. 2019 na INV.

(Slika 56) Velikovec – Spominska plošča padlim v bojih na Koroškem. Spominska plošča je posvečena vsem padlim v bojih na Koroškem v letih 1918–1919, ne glede na stran, za katero so se borili. Na njej je po abecednem redu navedenih 430 padlih borcev.

(Graf 2)

Ali menite, da je integracija priseljencev v Sloveniji uspešna ali neuspešna?

Priseljenske skupnosti

Raziskovanje migracijskih procesov in proučevanje položaja priseljskih skupnosti v Sloveniji sodita med **novejše tematike INV**. S temi področji se intenzivno ukvarjamo zadnjih 25 let, in sicer jih obravnavamo z različnih zornih kotov – raziskujemo migracijske, prostorske, identitetne in integracijske dinamike, proučujemo pravne, socialne in kulturne vidike priseljevanja in vključevanja priseljencev v širšo družbo, spremljamo in analiziramo migracijske in integracijske politike, proučujemo organiziranost priseljskih skupnosti ter oblike njihove družbene in politične participacije.

V okviru projekta *Socialna, gospodarska in kulturna zgodovina slovenskega izseljenstva 1945–2015* smo sodelovali pri rekonstrukciji priseljevanja v Slovenijo in izseljevanja iz nje. Pri tem je bila demografska metodologija ključnega pomena, saj omogoča aplikacijo metod tudi na področju študija etničnosti kot interdisciplinarnega in sinteznega raziskovalnega polja. Z rekonstrukcijo današnjega ozemlja Slovenije v obdobju socializma smo prvič upoštevali vse populacijske izgube kot posledice druge svetovne vojne in ilegalno izseljevanje do sprejema bilateralnih sporazumov in postopnega odpiranja jugoslovanske državne meje. Ovrednotene so bile tudi zdomske selitve, pri čemer je bila zdomskemu izseljevanju priča zlasti vzhodna Slovenija. Po drugi strani je bilo manj zdomstva v osrednji in zahodni Sloveniji, zato pa bistveno več priseljevanja iz drugih republik tedanje Jugoslavije. Vzporedno s projektnim in programskim proučevanjem priseljevanja v Slovenijo na inštitutu nastajajo tudi tematski zemljevidi ter sodelovanja z drugimi institucijami izven raziskovalno-akademskega sektorja.

V sodelovanju z Muzejem novejše zgodovine smo obravnavali priseljske tokove z območja nekdanje Jugoslavije, vsebina naših izsledkov pa je postala del odmevne razstave **Odjuga**.

V zadnjih desetih letih smo se veliko posvečali tudi raziskovanju različnih dimenzij integracije priseljencev in njihovih potomcev v Sloveniji. Pri projektu *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji (2018–2021)* smo ugotavljali potek in stanje integracije v Sloveniji. Namen projekta je bil z različnih zornih kotov proučiti, kako poteka integracija v Sloveniji, kakšno vlogo v procesu integracije igrajo priseljenci (in njihovi potomci) in kakšno vlogo igra večinska družba s svojimi stališči, politikami ter pravno in institucionalno ureditvijo. Analizirali smo integracijo priseljencev s pomočjo (objektivnih in subjektivnih) kazalnikov. Raziskava je pokazala, da obstaja na vseh ključnih področjih družbenega življenja (zaposlovanje, izobraževanje, participacija, zdravstvo, socialno varstvo, bivalne razmere) še veliko možnosti za izboljšanje integracijske izkušnje v Sloveniji.

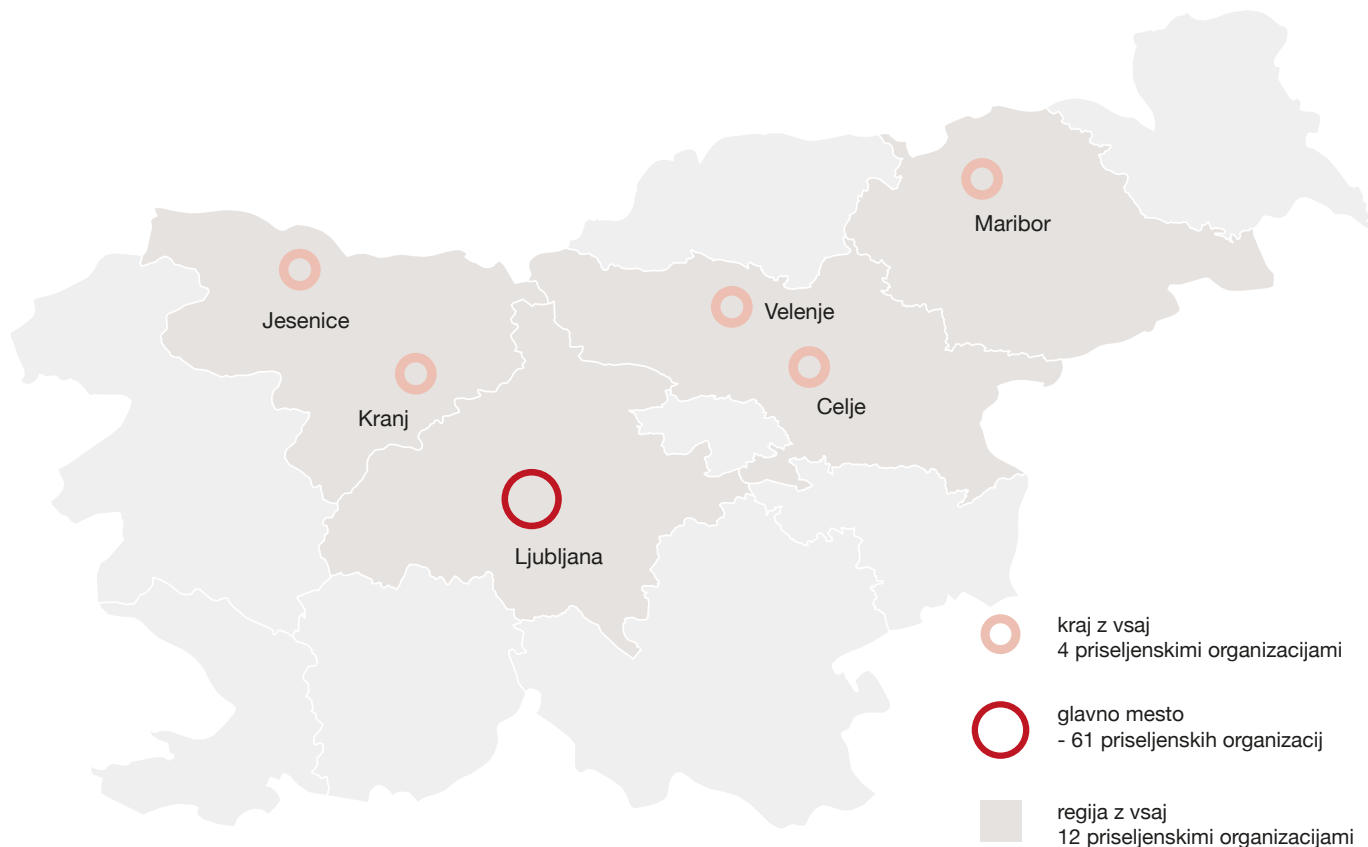
Identificirali smo potrebe in percepcije priseljencev in potomcev priseljencev glede vključevanja v slovensko družbo ter ugotavljali, kakšen je odnos večinskega prebivalstva do priseljevanja, priseljencev in integracije ter kateri dejavniki vplivajo na ta odnos.

Ponovno se je potrdilo prevladujoče zadržano stališče večinskega prebivalstva do priseljevanja, pri čemer večina podpira **zaostritev** priseljske politike. Integracija je pretežno razumljena kot enosmeren proces, v katerem se morajo predvsem priseljenci prilagoditi večinski družbi, ne pa kot dvosmerno prilagajanje. Integracijski proces v Sloveniji ocenjujemo kot le delno uspešen. (Graf 2)

Na **oblikovanje odnosa večinskega prebivalstva do priseljevanja in priseljencev** vplivajo zlasti percepcije kulturne in ekonomske ogroženosti, na mnenje glede uspešnosti integracije pa predvsem percepcije kulturne in varnostne ogroženosti večinskega prebivalstva. To je posledica značilnosti slovenskega okolja, kjer sta jezik in kultura igrala ključno vlogo pri oblikovanju nacionalne identitete. Pokazalo se je še, da se mnenja anketirancev razlikujejo glede na njihove socialno-demografske značilnosti. Bolj odklonilen odnos oz. negativno mnenje imajo anketiranci, ki spadajo v eno ali več od naslednjih skupin: moški, starejše osebe, osebe brez priseljskega ozadja, anketiranci z nižjo stopnjo izobrazbe in tisti, ki živijo v podeželskem okolju.

Pri projektu *Integracija priseljencev skozi civilnodružbeno in politično participacijo (2021–2025)* smo proučevali, kakšna je stopnja in v kakšnih oblikah poteka civilnodružbena in politična participacija priseljencev v Sloveniji v primerjavi z večinskim prebivalstvom ter na kakšen način različni dejavniki (individualni, skupinski ali strukturni) vplivajo na participacijo priseljencev. Predvsem nas je zanimalo, kakšna je povezava med civilnodružbeno in politično participacijo priseljencev in integracijskim procesom v Sloveniji. Ugotovitve tega projekta kažejo, da so **priseljenci, zlasti tisti brez slovenskega državljanstva, manj vključeni v civilnodružbene in politične dejavnosti kot večinsko prebivalstvo**. Analizirali smo tudi delovanje priseljskih organizacij v Sloveniji in ugotovili, da te organizacije igrajo pomembno vlogo pri civilnodružbeni participaciji priseljencev. V Sloveniji se priseljenci soočajo z omejitvami politične participacije, medtem ko imajo dostop do civilnodružbenega udejstvovanja. V takem kontekstu civilnodružbene organizacije pogosto prevzamejo vlogo alternativnega prostora za politično izražanje, zagovorništvo in zastopanje interesov. (Slika 57)

Izsledki kažejo, da ima večinsko prebivalstvo v splošnem pozitiven odnos do priseljskih organizacij, hkrati pa negativen odnos do civilnodružbene in politične participacije priseljencev, kar izhaja iz občutka, da priseljenci ogrožajo slovensko kulturo in tradicionalne družbene norme. **Rezultati raziskave opozarjajo na potencial državljanstva kot orodja za spodbujanje integracije, kar bi lahko zmanjšalo predsodke večinskega prebivalstva** in okrepilo občutek pripadnosti med priseljenci. Dosedanje raziskovanje integracije priseljencev v Sloveniji kaže, da bi **bolj vključujoča integracijska politika**, ki omogoča lažji dostop priseljencev do državljanstva, lažje vključevanje na trg dela, dostopne jezikovne tečaje, ukrepe, ki spodbujajo politično participacijo, ipd., prispevala k zmanjševanju percepcij ogroženosti večinskega prebivalstva in s tem vplivala na bolj pozitiven odnos do priseljencev, priseljevanja in integracije.

(Slika 57)

Regije in kraji z največjim številom priseljskih organizacij (glede na kraj registracije), 2023

Projekti 2015–2025

- Vstop državljanov tretjih držav za namene gospodarstva (2014–2015)
- Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017)
- Potrebe po delavcih migrantih iz tretjih držav na trgu dela v EU (2015)
- Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji (2018–2021)
- Socialna, gospodarska in kulturna zgodovina slovenskega izseljenstva 1945–2015 (2017–2020)
- Integracija priseljencev skozi civilnodružbeno in politično participacijo (2021–2025)
- Strokovno-razvojna naloga dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke drugih narodnosti (nemščina, albanščina, makedonščina, srbščina, ruščina, bosanščina, ukrajinščina, francoščina in hrvaščina) in kulture otrok drugih narodnosti (2023, 2024, 2025)
- Vključevanje priseljencev v sistem socialne varnosti v Sloveniji: analiza statističnih kazalnikov, politik, javnega mnenja in medijskega poročanja (2025–2027)

Judovska skupnost

Na inštitutu je bilo v preteklosti veliko pozornosti namenjene proučevanju judovske skupnosti in Judov v Sloveniji sploh. Razvoj tega raziskovanja je bil najintenzivnejši v obdobju v obdobju 2005–2015.

V zadnjem desetletju so nastajali prispevki na osnovi prejšnjih raziskovanj ali pa vzporedno z drugimi interdisciplinarnimi projekti. Tako smo v projektu *Zamišljena materialna kultura: o širjenju nacionalizma v družbi materialne kulture* pri regionalni analizi naslovili tudi **materialno-kulturno dediščino judovskega prebivalstva**.

Ne le da so Judje pomembno sodelovali v gospodarskem razvoju in vzpostavitvi zgodnje stratifikacije v tipično agrarni pokrajini Prekmurja, temveč so s svojo trgovsko, gostilniško in manufakturno dejavnostjo zgodnje industrije (opekarstvo) **prispevali k urbanizaciji** ter predvsem h kulturni nadgradnji in s tem **preobrazbi Prekmurja** v izrazito vključujoče multikulturno in večetnično območje. Iz bogatih podatkov, pridobljenih v arhivih, so bile pripravljene tudi delne študije, katerih rezultati so bili predstavljeni na raznih okroglih mizah in v medijih. Med drugim je bila izvedena rekonstrukcija rodnosti v judovskih družinah in iz nje izhajajoča projekcija judovske populacije v primeru, da se 2. svetovna vojna in z njo holokavst ne bi zgodila.

Po izvedenih demografskih analizah arhivskih podatkov je mogoče trditi, da je bilo **obdobje gospodarskega razcveta Prekmurja med koncem 19. in sredino 20. stoletja hkrati tudi obdobje najintenzivnejšega številčnega razcveta judovskega prebivalstva**, ki je posledica priseljevanja, višje rodnosti in prehajanja v judovstvo. Ugotovili smo, da je emigracija po prvi svetovni vojni porasla, ni pa toliko vplivala na skupno število Judov. V istem obdobju je mogoče opazovati tudi procese »verskega« konvertiranja Judov tako v katolištvo kot v protestantizem. Na osnovi zbranih podatkov smo analizirali tudi strukturo judovskih družin in primerjali njihovo demografijo z demografijo ostalih skupin prebivalstva. Še posebej v tridesetih letih prejšnjega stoletja je že mogoče razbirati mehanizme, s katerimi je država prek šolskega sistema udeleževala diskriminatorno zakonodajo do etničnih manjšin, še posebej Judov. Prek učiteljskih opazk je mogoče zaznavati socio-psihologijo tedanjega časa v zvezi z judovskim prebivalstvom. Rezultati demografske projekcije so pokazali, da bi judovsko prebivalstvo brez pojava holokavsta na območju Prekmurja danes obsegalo med 7000 in 10000 oseb. Tako pa je zaradi sistematičnega iztrebljanja in izгона po drugi svetovni vojni število judovskega prebivalstva Prekmurja danes skrčeno na nekaj posameznikov, medtem ko judovska populacija v celotni Sloveniji šteje okrog 300 ljudi.

Projekti 2015–2025

- Zamišljena materialna kultura. O širjenju nacionalizma v družbi materialne kulture (2012–2015)

— Romana Bešter, raziskovalka

Spremljanje in proučevanje položaja pogosto ranljivih in marginaliziranih manjšinskih skupnosti nas vedno znova opominja, da v naši družbi ostaja še veliko prostora za izboljšave pri urejanju položaja etničnih skupin in medetničnih odnosov. Raziskovalno delo ponuja ne le vpogled v dejansko stanje in trende na tem področju, temveč v sodelovanju s političnimi odločevalci in civilno družbo omogoča prenos znanstvenih spoznanj v politike in ukrepe, ki ustvarjajo pogoje za boljše in enakopravnejše sobivanje v etnično in kulturno raznolikih družbenih okoljih.

OBMEJNI PROSTOR MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO

Obmejni prostori, vključno z mejami, so ključna raziskovalna področja INV s tradicijo vse od ustanovitve inštituta leta 1925. Prostori prekomejnega prelivanja prebivalstva še vedno ostajajo eno od težišč inštitutskega raziskovanja.

V obdobju 2015–2025 smo v raziskovalnih projektih in programu, posledično pa v objavah, na eni strani proučevali nastanek današnje meje med Slovenijo in Hrvaško, na drugi pa etnične procese na obeh straneh meje in učinke mejnih sprememb nanje. V zadnjem desetletju se je zaključila tudi dolgoletna saga zaradi mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško. **Slovensko-hrvaška meja je najdaljša zunanja meja Republike Slovenije**, ki z okrog 670 kilometri presega polovico vseh zunanjih meja Slovenije. Ker pa je **postala meddržavna in mednarodnopravno priznana šele leta 1992**, je bilo treba analizirati kompleksno politično geografsko administrativnih meja.

Z ekspertizo v okviru projekta *Določitev poteka slovensko-hrvaške meje* je inštitut sodeloval v Komisiji za pripravo obrambe pred haaškim arbitražnim tribunalom in pomembno prispeval k uspešnemu zagovoru Slovenije in rzsodbi leta 2017. Pripravljeni potek mejne črte in razmejitve je pomenil izhodišče za pripravo končnega dokumenta na Ministrstvu za zunanje zadeve, ki je bil kot elaborat posredovan na Tribunal in neuradno potrjen v vseh bistvenih segmentih. Inštitut si lahko v posebno čast šteje, da je ministrstvo sledilo inštitutskemu predlogu v vseh ključnih segmentih. Zaradi diplomatskega škandala in odstopa dveh arbitrov se je odločanje v drugi fazi prevesilo večinoma v ohranitev statusa quo in manj ugoden razplet za Slovenijo na kopnem, na morju pa v definiranje načina izvrševanja stika z odprtim morjem v obliki kondominija.

V projektu *Ugotavljanje etnične vitalnosti v slovensko-hrvaškem obmejnem prostoru* smo prvič zbrali in obdelali vse podatke, vezane na Hrvate v Sloveniji, ki so prisotni v vseh uradnih statistikah od uvedbe modernih popisov prebivalstva leta 1857. V projektu Manjšine v slovensko-hrvaškem obmejnem prostoru smo v sodelovanju z Inštitutom za proučevanje migracij iz Zagreba izvedli več terenskih analiz na obeh straneh meje ter pripravili serijo treh rokopisov, od katerih je bil eden – Cultural ties of the Croatian and Slovene population in the wider area of Čabar: A historical overview in contemporary perspective – že objavljen v reviji Razprave in gradivo (2024). Ugotovili smo, da je prav reliktna razmejitev med Svetim rimskim cesarstvom nemškega naroda in Ogrsko botrovala k nastanku dveh etnij sicer etnično in jezikovno sklenjenega naselitvenega prostora. Drugačen razvoj meje je potekal le v Pomurju in Istri, kjer je meja med Slovenijo

in Hrvaško najmlajša (v Pomurju od leta 1929, v Istri od leta 1956), zato se je proces oblikovanja slovenske in hrvaške identitete tam končal šele pred nekaj desetletji.

Projekti 2015–2025

- Ugotavljanje etnične vitalnosti na obmejnem območju ob slovensko-hrvaški meji: izbrani poselitveni prostori manjšinskih populacij (2021–2024)
- Določitev poteka slovensko-hrvaške meje (2014–2017)
- Manjšine v slovensko-hrvaškem obmejnem območju (2023–2025)

Boris Jesih, raziskovalec

Moje delo na INV so zaznamovali trije vidiki – prvi je vsekakor raziskovalni, drugi je tudi zaradi teme, ki sem jo raziskoval, Slovenci v Avstriji, ki so v okviru INV in tudi Sloveniji vedno imeli nek specifičen poudarek, civilno družbeni/aktivistični, in tretji, ko je bila za to potreba ali želja, tudi strokovno politični. V prvem sem kot prvi družboslovec, ki se je ukvarjal s tematiko Slovencev na Koroškem, obdelal različne vidike političnega udejstvovanja manjšine od volitev do notranje manjšinska dinamike, v drugem sem predvsem prek kluba koroških Slovencev aktivno soorganiziral različne akcije in oblike pomoči manjšini, v tretjem pa sem sodeloval pri oblikovanju državnih politik do manjšine. Vse troje je bil tudi razlog za moje nekajletno angažiranje v politiki in diplomaciji. Verjetno sta drugi in tretji vidik vplivala na kvaliteto prvega, vendar menim, da je za celoto obravnavnega vprašanja potrebno vse od navedenega.

Kdo smo?

Seznam zaposlenih 2025

5

dr. Romana Bešter
višja znanstvena sodelavka

dr. Marija Jurić Pahor
znanstvena svetnica

dr. Robert Devetak
znanstveni sodelavec

Saša Kernjak Zubović
strokovna delavka

dr. Barbara Duvnjak Turšič
asistentka z doktoratom

dr. Attila Kovács
višji znanstveni sodelavec

dr. Danijel Grafenauer
višji znanstveni sodelavec

Nataša Lazar Milošević
strokovna delavka

dr. Neža Hlebanja
strokovno-raziskovalna sodelavka

Ana Malnar
pomočnica direktorice
na področju financ in računovodstva

dr. Boris Jesih
višji znanstveni sodelavec

Livija Marko
strokovna delavka

dr. Damir Josipovič
višji znanstveni sodelavec

dr. Mojca Medvešek
višja znanstvena sodelavka

dr. Katalin Munda Hirnök
znanstvena svetnica

Natko Štiglic
mladi raziskovalec

dr. Noémi Nagy
Podoktorska štipendistka
programa Horizon MSCA/ERA

Antonija Todić
mlada raziskovalka

dr. Sonja Novak Lukanović
znanstvena svetnica, direktorica

Petra Writzl
strokovna delavka

Anže Oblak
strokovni delavec

dr. Sabina Zorčič
znanstvena sodelavka

dr. Janez Pirc
višji znanstveni sodelavec

dr. Sofija Zver
strokovno-raziskovalna sodelavka

dr. Barbara Riman
višja znanstvena sodelavka

dr. Mitja Žagar
znanstveni svetnik

dr. Lara Sorgo
znanstvena sodelavka

Sodelavke in sodelavci Inštituta za
narodnostna vprašanja v letu 2025.

Zaposleni na Inštitutu za *narodnostna vprašanja* v obdobju od leta 1959 naprej

6

Drago Druškovič	1959–1974
Alojz Cerjak	1959–1961
Janko Pleterski	1954–1970
Janko Jeri	1958–1980
Ivan Juvančič	1957–1972
Hilarij Frančeškin	1957–1975
Ante Sušjan	1960–1961
Ančka Jager	1960–1969
Alojzija Virtič	1959–1962
Marija Moran	1948–1962
Amalija Keršič	1960–1980
Marta Saksida	1960–1961
Tatjana Kogoj	1956–1960
Antonija Flajnik	1959–1963
Ivanka Magajna	1959–1961
Anton Zorn	1960–1981
Ivan Kenk	1948–ni podatka
Marija Frumen	1960–1968
Marija Mervič	1960– ni podatka
Barbka Jarc	1960–1961
Franc Štus	1961–1962
Ernest Petrič	1961–1965
Sonja Arrigler	1960–1967
Hilda Bedrač	1962–1962
Stanislava Hanžič	1962–1985
Marija Riha	1962–1963
Nada Bucovaz	1963–1963
Ljubica Zamida	1963–1969
Egidija Stare	1963–1969
Ljudmila Anžlovar	1963–1964
Branko Marušič	1963–1965
Albina Nečak-Lük	1965–1984, 1990, 1992–2001
Alojzija Rihtar	1967–1969
Breda Turk	1969–1974
Jožica Bosančič	1969–1970

Breda Peer	1970–1983
Olga Sobočan	1970–2012
Rozalija Leban	1970–1971
Karel Šiškovič	1971–1972
Sonja Lokar	1971–1973
Pavla Kalar	1972–1974
Dušan Nečak	1972–1980
Tatjana Krhin	1972–1974
Janez Stergar	1972–2009
Andrej Vovko	1972–1976
Andrej Brenk	1973–1974
Mirjam Žumer	1973–1973
Tatjana Poberaj Miklavčič	1974–1978
Karmen Goričar	1974–2009
Danica Nagode	1972–1977
Ljudmila Hren	1975–1978
Apolonija Pečnik	1976–1976
Ančka Jager	1975–1977
Vera Klopčič	1976–2012
Štefan Šoš	ni podatka–1980
Marjeta Horvat Čelovi	1976–1985
Marinka Lazič	1977–2002
Miran Komac	1977–2022
Aleksandra Žabjek	1978–1988
Jožica Černe	1978–1979
Ljuba Osrajnik	1979– ni podatka
Neda Gabrijelčič	1980–1980
Albin Regvat	1980–1980
Marija Obreza	1980–1983
Boris Jesih	1980–1981, 1984–2008, 2012–2024
Sonja Novak Lukanović	1980–
Peter Beltram	1981–1986
Silvo Devetak	1981–1990
Nada Vilhar	1981–2021
Samo Kristen	1982–2021

Nevenka Lebar	1982–1987
Mirjana Miljković	1983–1984
Jožefa Jereb	1983–2001
Dimitrij Zupančič	1984–1996
Sonja Kurinčič Mikuž	1984–2024
Milena Kisovec	1985–1987
Majda Šulc	1985–1989
Maria Magdolna Horvath	1985–1986
Marjeta Gostinčar Cerar	1986–2021
Jana Kranjec Menaše	1987–2016
Karmen Medica	1987–1999
Radica Piršič	1987–1988
Metka Penko-Natlačen	1987–1994
Irena Šumi	1987–2009
Dušanka Perič	1987–1988
Marko Rogač	1988–1989
Vladimir Klemenčič	1988–1989
Mitja Žagar	1990–
Savin Jogan	1991–1991
Katalin Munda Hirnök	1991–
Marija Jurić Pahor	1992–
Vera Kržišnik Bukić	1992–2018
Damijana Zelnik	1993–1994
Alessandro Vovk	1995–1997, 1998–2001
Mojca Medvešek	1995–
Nataša Lozič	1996–1996
Simona Zavratnik	1996–2001
Attila Kovács	1997–
Romana Bešter–	1998–
Marko Zajc	2001–2005
Helena Ježek	2001–2014
Sara Brežigar	2002–2020
Jernej Zupančič	2002–2008
Špela Kalčič	2003–2006
Hannah Starman	2004–2007

Martina Bufolin	2005–2010
Janez Pirc	2005–
Danijel Grafenauer	2005–
Mirjam Polzer-Srienz	2005–2007
Barbara Riman	2006–
Barbara Kejžar	2006–2014
Damir Josipovič	2007–
Cirila Toplak	2007–2008
Dejan Cedilnik	2007–2009
Renata Globevnik	2010–2013
Milan Šajnovič	2011–2013
Ana Mašnar	2011–
Sofija Zver	2012–
Sabina Zorčič	2015–
László Göncz	2019–2023
Pia Fon Jager	2019–2024
Lara Sorgo	2020–
Antonija Todić	2020–
Petra Writzl	2021–
Robert Devetak	2021–
Natko Štiglic	2022–
Livija Marko	2023–
Dušan Mukics	2023–2024
Saša Kernjak Zubović	2024–
Neža Hlebanja	2024–
Noémi Nagy	2024–
Barbara Duvnjak Turšič	2024–
Anže Oblak	2025–
Nataša Lazar Milošević	2025–

Viri slikovnega gradiva:

- (Slika 1) Programski letak Manjšinskega instituta, shranjen v arhivu Društva narodov v Ženevi. Vir: Archives de la Société des Nations, Genève, R1/45530/45530.
- (Slika 2) Predsedstvo Kongresa evropskih narodnosti. Josip Wilfan v sredini. Vir: Petek, F., 1979. *Iz mojih spominov*. Slovenska matica/Drava, Ljubljana/Borovlje, str. 137.
- (Slika 3) Vinko Zorman (1891–1979), pobudnik, mecen in vodja Manjšinskega instituta v Ljubljani skozi celotno obdobje njegovega delovanja med letoma 1925 in 1941. Vir: Stergar, J., 1995. *Sedem desetletij Inštituta za narodnostna vprašanja*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 12.
- (Slika 4) Janko Mačkovšek (1888–1945), soustanovitelj Manjšinskega instituta. Vir: Pogačnik, J., 1979. Janko Mačkovšek (1888–1945). *Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK*, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-A0P6R26K>.
- (Slika 5) Lavo Čermelj (1889–1980). Eden vidnejših sodelavcev Manjšinskega instituta v tridesetih letih, med osvobodilnim bojem član Znanstvenega instituta, po vojni pa sodelavec in večletni direktor Inštituta za narodnostna vprašanja vse do upokojitve leta 1959. Vir: Adamič, E., 1960. Lavo Čermelj (1889–1980). *Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK*, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-PWLQPOV4>.
- (Slika 6) Sodelavci Znanstvenega instituta med delom na sedežu inštituta. Vir: Stergar, J., 1995. *Sedem desetletij Inštituta za narodnostna vprašanja*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 23.
- (Slika 7) Člani in sodelavci Znanstvenega instituta z direktorjem Franom Zwitterom in tajnikom Dragotinom Cvetkom (na sliki so mdr. še Lojze Ude, Janko Jarc, Franc Škerl, Luka Sienčnik in Jože Udovič). Vir: Stergar, J., 1995. *Sedem desetletij Inštituta za narodnostna vprašanja*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 32.
- (Slika 8) Lojze Ude (1896–1982), vršilec dolžnosti direktorja Znanstvenega instituta (1945–48) in letni izmenjujoči se direktor INV pri Univerzi v Ljubljani v obdobju 1948–1956. Vir: Lojze Ude (roj. 1896), 1978. *Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK*, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-XHFMPGRW>.
- (Slika 9) Fran Zwitter (1905–1988), predvojni sodelavec Manjšinskega instituta in direktor Znanstvenega instituta v obdobju 1944–1945. Vir: Obrazi slovenskih pokrajin, Fran Zwitter - Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/zwitter-franc/>.
- (Slika 10 - levo) Julij Felaher (1895–1969), predvojni sodelavec Manjšinskega instituta ter sodelavec povojnega Oddelka za severne meje in kasneje INV pri Univerzi v Ljubljani. Vir: Grafenauer, D., 2009. Tischlerjevi stiki s Klubom koroških Slovencev v Ljubljani. V Hanzi Filipič et al. (ur.). *Simpozij o dr. Joško Tischlerju – zbornik predavanj in prispevkov*. Mohorjeva, Celovec, str. 161.
- (Slika 11 - desno) Albert Rejec (1899 –1976), sodelavec INV pri Univerzi v Ljubljani. Vir: Ustanovitelji TIGR-a na Nanosu, <https://www.tigr-drustvo.si/component/>.
- (Slika 12) Drago Druškovič (1920–2009), direktor INV v obdobju 1959–1974. Vir: osebni arhiv J. Pleterskega.
- (Slika 13) Dolgoletni sodelavci INV: Tone Zorn (levo), Drago Druškovič (v sredini) in Janko Pleterski (desno), leta 1963. Vir: osebni arhiv J. Pleterskega.
- (Slika 18) Vera Klopčič, nekdanja direktorica INV (v obdobju 1992–1998) ob predstavitvi knjige o Vaneku Šiftarju v Petanjcih septembra 2011. Vir: Janez Pirc.
- (Slika 24) Srečanje predsednikov Slovenije, Janeza Drnovška, in Madžarske, Lászlója Sólyoma, s takratnim direktorjem INV, Mitjem Žagarjem, ter z raziskovalcem Attilo Kovácssem ob odprtju Enote Lendava/Lendvai Kutatócsoport. Avtor: Hidak-Mostovi.
- (Slika 25) Vila na Erjavčevi 26 tik pred prenovi. Avtor: Janez Pirc.
- (Slika 30 - desno) Na odprtju enote na Reki 15. marca 2017 goste pozdravijo Sonja Novak Lukanović, direktorica INV, Gorazd Žmavc, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, Zlatko Komadina, župan Primorsko-goranske županije, Vojko Obersnel, župan mesta Reka, in Smiljana Knez, slovenska veleposlanica na Hrvaškem. Avtor: Janez Pirc.
- (Slika 31) Mednarodna znanstvena konferenca *The Importance of Exploring Ethnicity in the 21st Century*, 15. in 16. maja 2025 v Ljubljani (avtorica: Livija Marko). Na dogodku je več kot 50 raziskovalk in raziskovalcev iz 16 držav predstavilo svoje prispevke o različnih etničnih in manjšinskih vprašanjih.
- (Slika 36) Prostori Enote Reka v prostorih Slovenskega doma KPD Bazovica na Reki – ob odprtju marca 2017. Avtor: Janez Pirc.
- (Slika 38) Prikaz interaktivnega zemljevida na dnevu odprtih vrat aprila 2025, ko so INV obiskali osmošolci OŠ Koseze iz Ljubljane. Avtor: Natko Štiglič.
- (Slika 41) Zemljevid: Taborišča v pokrajini Hortobágy in Közép-Tiszavidék, kjer so bili nastanjeni porabski Slovenci (Árkus, Lászlómajor, Kónya, Elep, Tedej, Tiszaszentimre) Vir: 60 év (1950-2010) - A Hortobágyi kényszermunkatáborok áldozatainak emlékére. Budapest, 2010, str. 113.

(Slika 42) Stavba Trgovskega doma v Gorici pred prvo svetovno vojno. Vir: Zbirka razglednic Goriške knjižnice Franceta Bevka.

(Slika 43) Utrinek ob prečkanju državne meje na Pohodu prijateljstva – največji rekreativni čezmejni prireditvi na Goriškem med sredino sedemdesetih in začetkom devetdesetih let 20. stoletja. Vir: PANG 104 Skupščina občine Nova Gorica, t. e. 1426.

(Slika 44) Članice slovenske Marijine družbe v Zagrebu leta 1931. Vir: Bogoljub 29(8), str. 183, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0GH5PNNL/72e4c9cf-0224-4504-b45b-1534bcee689c/PDF>.

(Slika 46) Dvojezični napisi v Kopru/Capodistria. Avtorica: Nina Stanonik.

(Slika 47) Dvojezična imena ulic v Piranu/Piranu. Avtorica: Lara Sorgo.

(Slika 48) Osnovna šola z italijanskim učnim jezikom Vincenzo e Diego de Castro Piran/Pirano. Avtorica: Lara Sorgo.

(Graf 2) Vir: Medvešek, M., Bešter, R., Pirc, J., 2022. *Mnenja večinskega prebivalstva Slovenije o priseljevanju, priseljencih in integraciji*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.

(Slika 52) Zemljevid: Skupno število prebivalcev, ki so se ob popisu leta 1991 po narodni pripadnosti opredelili za Avstrijce ali za Nemce (skupaj). Vir: Popis 1991.

(Slika 53) Skupno število prebivalcev, ki so se ob popisu leta 2002 po narodni pripadnosti opredelili za Avstrijce ali za Nemce (skupaj), ter prikaz krajev z društvi pripadnikov nemško govoreče etnične skupine prebivalcev v RS. Vir: Popis 2002, Danijel Grafenauer.

(Slika 54) Zemljevid: Skupno število prebivalcev, ki so ob popisu leta 2002 navedli nemščino kot svoj materni jezik, ter prikaz krajev z društvi pripadnikov nemško govoreče etnične skupine prebivalcev v RS. Vir: Popis 2002, Danijel Grafenauer.

(Slika 55) Delavnica v sklopu projekta Mirovna regija Alpe Jadran, 2. 2. 2019 na INV. Avtor: Danijel Grafenauer.

(Slika 56) Velikovec – Spominska plošča padlim v bojih na Koroškem. Spominska plošča je posvečena vsem padlim v bojih na Koroškem v letih 1918–1919, ne glede na stran, za katero so se borili. Na njej je po abecednem redu navedenih 430 padlih borcev. Avtor: Milan Žečević.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

LET / YEARS